MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS

EKONOMIKOS KATEDRA

INDRĖ PETRULYTĖ

ĮMONĖS PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO TEORIJA IR PRAKTIKA

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

Prof. habil. dr.

Ona Gražina Rakauskienė

Vilnius, 2009

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS

EKONOMIKOS KATEDRA

ĮMONĖS PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO TEORIJA IR PRAKTIKA

Regioninės plėtros ekonomikos ir politikos magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62404S109

Vadovė

Prof. habil. dr.

O. G. Rakauskienė

2009 11

Recenzentas

Atliko

RPEmn-0 gr. stud.

I. Petrulytė

2009 11 22

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS 6
1. PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO VIETA KREDITŲ RIZIKOS VALDYMO PROCESE 9
1.1. Prekinis kreditas - viena iš kredito rūšių 9
1.2. Prekinio kredito rizikos esmė ir turinys 15
1.3. Prekinio kredito rizikos vertinimas - kreditų rizikos valdymo dalis 17
1.4. Prekinio kredito ir prekinio kredito rizikos vertinimo svarba tarptautinėje prekyboje 22
1.5. Prekinio kredito rizikos vertinimo aktualumas Lietuvoje globalinės krizės kontekste 23
2. ĮMONĖS PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO METODIKOS ANALIZĖ 26
2.1. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo principai 26
2.2. Prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos analizė bei jos taikymas praktikoje 28
2.3. Bendrosios ekonomikos būklės, bei atskirų rinkos sektorių būklės vertinimo svarba trumpalaikio prekinio kredito rizikos vertinimui 44
2.4. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo grėsmės 45
2.5. Prekinio kredito rizikos vertinimas ekonomikos nuosmukio laikotarpiu 46
3. TYRIMAS – ATVEJO ANALIZĖ: TRIJŲ ĮMONIŲ PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMAS 50
3.1. Efektyviai dirbančios įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas 51
3.2. Vidutiniškai dirbančios įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas 54
3.3. Blogai dirbančios įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas 57
3.4. Pirkėjų prekinio kredito rizikos vertinimas - rizikos mažinimo instrumentas įmonėms - tiekėjoms 61
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI 62
LITERATŪROS SĄRAŠAS 64
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA 69
ANOTACIJA ANGLŲ KALBA 70
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 71
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 72
PRIEDAI 73

PRIEDAI

1 priedas. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo procedūra 73
2 priedas. Informacija apie tiriamas įmones 74
3 priedas. Tiriamų įmonių finansinė informacija 88
4 priedas. Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės statistinių vidurkių lentelės 101

PAVEIKSLAI

1 pav. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo etapai 29
2 pav. UAB „Laivų technika“ darbuotojų pokytis 52
3 pav. UAB „Laivų technika“ apyvartos pokytis 52
4 pav. UAB „Laivų technika“ pelno pokytis 53
5 pav. UAB „Elga“ darbuotojų pokytis 55
6 pav. UAB „Elga“ apyvartos pokytis 55
7 pav. UAB „Elga“ pelno pokytis 56
8 pav. UAB „Okz Holding Baltija“ darbuotojų pokytis 58
9 pav. UAB „Okz Holding Baltija“ apyvartos pokytis 59
10 pav. UAB „Okz Holding Baltija“ pelno pokytis 59

ĮVADAS

Šiuolaikinėje ekonomikoje be kreditų neįmanoma užtikrinti greitos ir efektyvios šalies ūkio raidos bei gamybinių pajėgumų vystymosi. Prekinio kredito taikymas prekyboje tapo kasdieniu reiškiniu tiek šalies viduje, tiek tarptautinėje prekyboje. Tačiau, įmonės, taikydamos prekinius kreditus savo pirkėjams, dirbdamos mokėjimo už parduodamas prekes atidėjimo principu, susiduria su rizika, kad įsipareigojimai įmonei nebus laiku apmokėti dėl pervertintų debitorių skolinių galimybių. Siekiant išvengti neigiamų pasekmių tiek atskiriems ūkio subjektams ar šakoms, tiek visai šalies ekonomikai, svarbu tiksliai įvertinti debitoriaus prekinio kredito riziką. Šią riziką įvertinti bei mažinti padeda įmonės - debitoriaus prekinio kredito rizikos vertinimas, kurio pagrindinis tikslas ir yra sumažinti įmonės prekinio kredito riziką, įvertinant įmonės finansinę situaciją, jos galimybes trumpuoju laikotarpiu įvykdyti visus savo įsipareigojimus kreditoriams, nustatyti, kokio dydžio prekinis kreditas gali būti suteiktas vertinamai įmonei. Taigi, tinkamas prekinio kredito rizikos vertinimas yra labai reikšmingas tiek mikrolygyje, nes jis leidžia racionaliau naudoti prekinį kreditavimą, sumažinti kredito negrąžinimo nuostolius bei didinti pardavimus su mokėjimo atidėjimais patikimiems pirkėjams, tiek makrolygyje, nes įmonėms sėkmingai dirbant sukuriamos naujos darbo vietos, taikant prekinį kreditavimą skatinama vidaus ir užsienio prekyba, didinami pardavimai, skatinantys bendrojo šalies vidaus produkto augimą, valstybės ekonominį vystymąsi. Atsižvelgiant į tai, kad pastaruoju metu Lietuvoje kreditų draudimo kompanijos labai sugriežtino prekinio kredito rizikos draudimo sąlygas, įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas, kaip prekinio kreditavimo rizikos mažinimo priemonė, tampa dar aktualesnis. Deja, Lietuvos bei užsienio mokslinėje literatūroje prekiniam kreditui bei prekinio kredito rizikai skiriama santykinai mažai dėmesio. Daugelis autorių aptaria arba visas kreditų bei kreditų rizikos rūšis, jų valdymą, tačiau nepakankamai išsamiai, arba didesnį dėmesį skiria valiutiniams kreditams. Ypatingai jaučiama tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslinės literatūros stoka apie įmonių - debitorių prekinio kredito rizikos vertinimą, padedantį įmonėms sumažinti pirkėjų nemokumo riziką. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas Lietuvos bei užsienio ekonomistų yra ištirtas labai paviršutiniškai, dažniausiai tik įmonės finansinės analizės arba kreditinę informaciją teikiančių įmonių veiklos specifikos nustatymo kontekste. Tuo tarpu įmonės, teikiančios įmonių prekinio kredito rizikos vertinimo paslaugas, dažniausiai neteikia tiesioginės informacijos apie šio proceso vykdymo eigą ir taikomas metodikas, laikydamos ją įmonės komercine paslaptimi. Tačiau, prekiniam kreditavimui tapus kasdieniu reiškiniu tiek vidaus, tiek tarptautinėje prekyboje, įmonės nuolat susiduria su rizika, kad debitoriai visai nesugebės atsiskaityti už suteiktas prekes ar paslaugas, ar bus pažeisti kredito grąžinimo terminai. Norint išvengti neigiamų prekinio kredito negrąžinimo pasekmių, būtina naudojant įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą kuo tiksliau įvertinti įmonių, kurioms teikiamas prekinis kreditas, kreditingumo galimybes. Tam būtina giliau išanalizuoti įmonės prekinio kredito rizikos

vertinimo veiksnius, procesą, pateikti prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką ir suteikti įmonėms galimybes ja naudojantis mažinti prekinio kredito teikimo riziką. Todėl neabejotinas šio magistro baigiamojo darbo aktualumas.

Pagrindinis darbo tikslas - išanalizuoti įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo teoriją bei metodiką, naudojamą praktikoje, prekinio kredito rizikos vertinimo problemas ir pateikti pasiūlymus toms problemoms spręsti.

Siekiant pagrindinio magistro baigiamojo darbo tikslo buvo iškelti šie uždaviniai:

1. apibūdinti prekinį kreditą ir išanalizuoti riziką, susijusią su prekiniu kreditavimu;
2. apibūdinti prekinio kredito rizikos vertinimą;
3. ištirti prekinio kreditavimo įtaką ekonomikai ir pagrįsti prekinio kredito rizikos vertinimo aktualumą bei svarbą tarptautinėje ir Lietuvos rinkoje;
4. apibrėžti prekinio kredito rizikos vertinimo principus;
5. išanalizuoti bei pateikti prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką;
6. išanalizuoti prekinio kredito rizikos vertinimo praktiką ir problemas, ypatingai ekonomikos nuosmukio kontekste;
7. pasiūlyti būdus prekinio kredito rizikos vertinimui, ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, tobulinti;
8. ištirti prekinio kredito rizikos vertinimo procesą, atliekant kelių pasirinktų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimą.

Tyrimo objektas - prekinis kreditas ir prekinio kredito rizika.

Iškelta hipotezė - prekinio kredito rizikos vertinimas - tai kompleksinis ekspertinis vertinimas, padedantis ženkliai sumažinti pirkėjų nemokumo riziką bei nustatyti, kuriems pirkėjams taikyti mokėjimo už prekes atidėjimus.

Pirmojoje magistro baigiamojo darbo dalyje, remiantis teorine medžiaga, nustatomos prekinio kredito ir prekinio kredito rizikos vertinimo sąvokos, tiriamas prekinio kredito rizikos vertinimo aktualumas ir svarba. Antrojoje dalyje aprašomi prekinio kredito rizikos vertinimo principai, analizuojamas įmonių prekinio kredito rizikos vertinimo procesas, nustatoma bei sudaroma įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika, naudojama praktikoje, apibūdinamos įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo grėsmės. Trečioji darbo dalis skirta praktinei aprašytos prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos analizei, kurioje atliekamas empirinis tyrimas – kelių pasirinktų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas. Darbo pabaigoje pateikiamos apibendrinančios išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas bei priedai.

Atliekant tyrimą buvo naudoti Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros analizės, statistinių duomenų analizės, aprašomasis, loginės analizės, sintezės, statistinio grupavimo, atvejo analizės bei grafinio vaizdavimo tyrimo metodai. Buvo tiriami pagrindiniai prekinio kredito rizikos vertinimo

principai ir prekinio kredito riziką vertinančių įmonių veikla, taip pat panaudota kredito riziką vertinančių institucijų internete skelbiama informacija. Išanalizuoti ekonomistų straipsniai, tiesiogiai susiję su analizuojama tema, taip pat panaudoti duomenys iš Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, UAB „Creditreform Lietuva" oficialių tyrimų. Rašant darbą naudotasi įvairių šalių ekonomistų darbais, mokymo priemonėmis, periodine literatūra, publikacijomis, Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais norminiais teisės aktais, įmonių finansinėmis ataskaitomis, Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, VĮ „Registrų Centro", Hipotekos bei Turto Arešto Aktų Registrų medžiaga, teismų informacija, interneto šaltiniais.

Studijuojant Lietuvos ir kitų šalių autorių mokslinius veikalus bei periodinę literatūrą apie prekinio kredito riziką, nustatyta įmonių prekinio kredito rizikos vertinimo specifika bei problemos, parengta įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika.

Praktinė magistro baigiamojo darbo reikšmė

Atlikta analizė leis įvertinti prekinio kredito rizikos vertinimo aktualumą tiek Lietuvos, tiek tarptautinėse rinkose, suprasti prekinio kredito rizikos vertinimo esmę bei praktikoje naudojamą įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką. Taip pat leis suprasti, kad prekinio kredito rizikos vertinimo procese turi būti atsižvelgiama ne tik į vertinamos įmonės būklę, bet ir į bendrąją tos valstybės, kurioje įmonė veikia, situaciją, suprasti įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo trūkumus, tampančius aktualiais ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, bei susipažinti su trūkumų mažinimo būdais. Darbe atlikta analize galės naudotis įmonės, taikančios prekinį kreditavimą savo pirkėjams, tam, kad sumažintų prekinio kredito riziką ir apsisaugotų nuo nepatikimų pirkėjų kreditavimo.

1. PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO VIETA KREDITŲ RIZIKOS VALDYMO PROCESE

Plečiantis tarptautinių prekybos sandorių geografijai ir ekonomikoms tampant vis atviresnėmis, konkurencingumą rinkoje dažnai lemia ne tik prekių ar paslaugų kainos ir kokybė, bet ir galimybė verslo partneriams siūlyti palankesnes atsiskaitymo sąlygas. Didėja poreikis liberalesniems apmokėjimo terminams, atsiranda ekonominis tikslingumas teikti prekinį kreditą. Trumpalaikis prekinis kreditavimas tampa kasdieniu reiškiniu verslo santykiuose tiek šalies viduje, tiek tarptautinės prekybos mastu. Prekiniame kredite, kaip ir kiekviename kreditiniame sandoryje, egzistuoja kreditinės rizikos elementas, t.y. paties kredito negrąžinimas ar kredito grąžinimo terminų praleidimas. Prekinio kredito teikimas yra rizikingas kredituojančiajai įmonei, nes sutrikus mokėjimams, įmonė gali patirti rimtų nuostolių. Kredituojančios įmonės susiduria su problema kaip pasirinkti partnerius su kuriais dirbti, kuriems partneriams suteikti trumpalaikius prekinius kreditus ir kokio dydžio kredito limitą nustatyti kiekvienai kredituojamai įmonei taip, kad būtų kuo labiau sumažinta nemokumo rizika ir išvengta kredito negrąžinimo rizikos. Ši problema tampa ypatingai aktuali ekonominės krizės kontekste, kai labai padidėja partnerių nesugebėjimo apmokėti savo įsipareigojimus rizika, nemokių įmonių bei bankrotų skaičius. Ypatingą svarbą įgauna prekinio kredito rizikos vertinimas, įgalinantis nustatyti prekinio kredito suteikimo ribas, atrinkti partnerius, kuriems gali būti teikiami prekiniai kreditai ir taip sumažinti prekinio kredito riziką. Šiame skyriuje bus pateikiamos prekinio kredito ir prekinio kredito rizikos sąvokos bei prekinio kredito, kaip konkurencingumą didinančio sverto, svarba, jo principai. Taip pat bus nurodomas prekinio kredito rizikos vertinimo būtinumas.

1.1. Prekinis kreditas – viena iš kredito rūšių

Kredito sąvoka kilo iš lotynų kalbos žodžio „credo“ - „tikėti“, „pasitikėti“ bei „creditum“ - „skola“, „paskola“. Autoriai taip apibūdina kredito sąvoką: Kreditas yra ekonominiai piniginiai santykiai, susiję su įmonių, organizacijų ir gyventojų laikinai laisvų pinigų kaupimu ir tiksliniu jų teikimu apmokėjimo ir grąžinimo pagrindais [7]. Kreditas reiškia komercinių partnerių pasitikėjimą ir pinigų arba prekių skolinimą už palūkanas [34]. Taigi, pagrindinis kredito bruožas yra piniginių išteklių, prekių arba paslaugų skolinimas pasitikėjimo pagrindais už palūkanas.

Kredito būtinumą lemia prekių gamyba, jų cirkuliacija, atsiskaitymų organizavimas ir pinigų, kaip mokėjimo priemonės, veikimas. Kredito būtinumas susijęs su tuo, kad gamybos ir cirkuliacijos procesų įvairios fazės įvairiose ūkio šakose ir įmonėse nesutampa. [7]. Kita priežastis, kuri lemia kredito svarbą, yra įmonių gamybos sezoniškumas. Kreditas naudojamas tuo metu, kai gamybos ciklas

dar nėra užbaigtas - kol dar nepagaminta produkcija, ji dar netapo preke ir už ją dar nėra gauta pinigų. Šiuo atveju kreditas yra būtinas nenutrūkstamam gamybos procesui užtikrinti.

Kreditai yra skirstomi pagal tai, kokiu pavidalu suteikiamas kreditas, pagal tai, kas yra kredito subjektai ir pagal tai, kokiam terminui kreditas teikiamas. Taigi, išskiriamos tokios kreditų rūšys [30]:

Pagal tai, kokiu pavidalu suteikiamas kreditas, išskiriami: prekinis kreditas, kurį suteikia tiekėjai savo pirkėjams; valiutinis (piniginis) kreditas, kurį grynaisiais pinigais suteikia bankas. Prekine kredito forma yra skolinamos prekės, už kurias bus sumokėta po tam tikro laiko. Tuo tarpu pinigine forma yra skolinami ir grąžinami pinigai.

Pagal tai, kas yra tarptautinio kredito subjektai, išskiriami: komercinis kreditas, kurį suteikia įmonės parduodamos savo prekes ar paslaugas su mokėjimo atidėjimu; banko kreditas, kai vienas iš kreditinių santykių subjektų yra bankas; tarpvalstybinis kreditas, kuomet kreditinių santykių subjektai yra valstybės; mišrus kreditas, kurio subjektais yra ir juridiniai asmenys, ir valstybės.

Pagal trukmę kreditai skirstomi į: trumpalaikius kreditus, suteikiamus iki 1 metų, taip pat išskiriami itin trumpi – iki 3mėn. kreditai, skaičiuojami paromis, savaitėmis; vidutinio ilgumo, suteikiamus nuo 1 iki 5 metų; ilgalaikius, suteikiamus ilgesniam nei 7 metų laikotarpiui. Trumpalaikis kreditas suteikia apyvartinio kapitalo ir pasitaiko dažniausiai.

Taigi, prekinis kreditas yra viena iš kredito rūšių. Autoriai skirtingai apibūdina prekinį kreditą vertindami jį iš skirtingų pozicijų bei akcentuodami skirtingus dalykus. Vieni autoriai tokią kreditų rūšį vadina prekiniu kreditu, kiti - komerciniu kreditu.

Viena autorių grupė akcentuoja, kad prekinis kreditas ypatingas tuo, kad yra suteikiamas prekine forma: Siaurąja prasme prekinis (tiekėjo) kreditas - tai kreditas, kurį prekės tiekėjas (eksportuotojas) suteikia prekės pirkėjui (importuotojui) parduodant prekes [37].

Kiti autoriai į pirmąją vietą iškelia tai, kad prekinio kredito subjektai yra įmonės ir todėl prekinį kreditą vadina komerciniu kreditu: Komercinis kreditas - tai skolos tarp firmų. Jos atsiranda parduodant skolon. Pardavėjui šios skolos reiškia pirkėjų įsiskolinimą, o pirkėjui - įsiskolinimą tiekėjams. Komercinis kreditas - tai savaiminis finansavimo šaltinis, nes jis atsiranda vykdant paprastas komercines operacijas [19]; Komercinis kreditas - tai trumpalaikis įmonės įsiskolinimas už prekes, medžiagas, žaliavas tiekėjams ir paslaugų tiekėjams [34]; Komercinis kreditas gali būti skirtas avansui, išankstiniams prekių, darbų ar paslaugų apmokėjimams mokėjimą atidedant ar išdėstant laikotarpiais [1, 6.885 str.; 34].

Treti autoriai komercinį kreditą susiaurina iki eksporto kredito, kuris suteikiamas eksportuojant prekes į užsienio šalis: Komercinis kreditas, dar vadinamas privačiu, - tai kreditas, kurį dažniausiai suteikia eksportuotojas importuotojui atidedant mokėjimo terminą. Šis kreditas įmanomas tik prekine forma [30].

Iš esmės prekinis kreditas ir komercinis kreditas - tai tas pats kreditas, tik vertinamas skirtingu klasifikavimu. Autoriai, kurie kreditus skirsto pagal tai, kokiu pavidalu jie suteikiami, nagrinėjamą kreditų rūšį vadina prekiniu kreditu, nes šis kreditas suteikiamas prekine forma. Tie autoriai, kurie kreditus skiria pagal tai, kas yra kredito subjektai, tokią kreditų rūšį vadina komerciniu kreditu, nes jį teikia ne bankas, o įmonė. Taip pat yra išskiriamas terminas - eksporto kreditas, tai tas pats prekinis kreditas, tačiau siauresne jo forma, nes jis siejamas tik su prekių ir paslaugų eksportu į užsienio šalis. Tačiau šiais laikais tokie kreditai taikomi ne tik užsienio prekyboje, bet ir tarp tos pačios valstybės įmonių, parduodant prekes ir paslaugas šalies viduje. Prekinio kreditavimo praktika tarp Lietuvos įmonių yra labai paplitusi. Tai taip pat parodo ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministro rengiamos pataisos pakeisti Valstybės specialiųjų garantijų dėl eksporto kredito draudimo įstatymo nuostatas [3; 5], kad valstybė kompensuos draudimo sumos skirtumą eksportuotojams, kuriems dėl padidėjusios valstybės rizikos draudimo įmonė sumažino prekinio kredito limitą, į nuostatas, kad valstybė kompensuos ne tik eksporto kredito, bet ir prekinio kredito tarp Lietuvos įmonių draudimo sumos skirtumą. Todėl terminas eksporto kreditas nepilnai atspindi prekinio kredito veikimo erdvę ir esmę. Taip pat vartojamas terminas - pardavimai su mokėjimo atidėjimu, tačiau atsižvelgiant į tai, kad prekinio kredito terminas yra labiausiai paplitęs tiek naujesnėje mokslinėje literatūroje, tiek praktikoje, bei dėl to, kad jis labiausiai atspindi kredito pobūdį (jis susijęs būtent su mokėjimų už prekes ir paslaugas atidėjimu) mes pasirinkome būtent prekinio kredito terminą.

Apibendrinant autorių naudojamas prekinio kredito sąvokas galima būtų teigti, kad prekinis kreditas - tai susitarimas tarp įmonės - pardavėjo (kreditoriaus) ir pirkėjo (skolininko), kurio pagrindu pardavėjas (kreditorius) parduoda prekes ar paslaugas pirkėjui (skolininkui) su mokėjimo atidėjimu, nustatydamas terminą, kuriam suėjus pirkėjas (skolininkas) privalo sumokėti už gautas prekes. Toks kreditas yra suteikiamas tik prekine forma. Taigi, prekiniu kreditu yra perskirstomi ne laikinai laisvi piniginiai ištekliai, kaip būna bankinio kredito atveju, o materialiosios vertybės - prekės arba paslaugos.

Prekinį kreditą galima suprasti ir kaip prekybos etapą – laikotarpį besitęsiantį nuo momento, kai pirkėjas gauna prekes ar paslaugas, iki tol, kol tiekėjas iš pirkėjo gauna visą tarpusavio susitarime numatytą apmokėjimą už jas.

Reikia atkreipti dėmesį, kad prekinis kreditas yra trumpalaikis kreditas, dažnai suteikiamas trumpesniam nei vieno mėnesio laikotarpiui, taigi, jis yra susijęs su apyvartinių lėšų cirkuliacija [34]. Kitaip tariant, prekinis kreditavimas praktiškai yra apyvartinių lėšų kreditavimas.

Prekinio kredito atsiradimą sąlygojo konkurencinės rinkos ekonomikos sąlygos, kuomet įmonės, norėdamos padidinti savo pardavimus, pritraukti naujus pirkėjus, turėjo ieškoti būdų ne tik kaip mažinti kainą už parduodamas prekes, bet ir kaip padaryti patrauklesnę atsiskaitymo už jas sistemą, tam, kad įgytų konkurencinį pranašumą. Komercinėje praktikoje, ypač užsienio prekyboje, pasitaiko

atvejų, kai tą pačią prekę galima nupirkti pas įvairius tiekėjus. Kiekvienas tiekėjas siūlo savo sąlygas. Tokiame sandoryje kreditą gali suteikti pats tiekėjas (komercinis kreditas) [11].

Literatūroje išskiriami šie pagrindiniai prekinio kredito suteikimo principai, kurie tinka visoms kreditų rūšims [7; 30; 34]:

- kredito grąžintinumas - reikalavimas laiku sumokėti už gautas prekes ir paslaugas;
- kredito terminuotumas - lėšos turi būti grąžinamos per sutartą laikotarpį;
- kredito apmokėjimas - numatomos skirtingos kredito grąžinimo sąlygos, kredito procentų (palūkanų) apmokėjimas;
- kredito apdraudimas - materialinis pagrindimas kaip garantija, kad kreditas bus grąžintas, kreditoriaus interesų apsauga;
- tikslinis kredito pobūdis - kredituojamos konkrečios parduodamos prekės arba paslaugos;
- diferencijuotas kredito pobūdis - numato diferencijuotą požiūrį į skirtingų kategorijų potencialius skolininkus.

Šie prekinio kredito principai parodo jo ryšį su ekonominiais rinkos įstatymais ir yra naudojami rinkos subjektų tikslams pasiekti.

Prekinio kredito santykiai tarp įmonių prasideda tuomet, kai pirkėjas, pasirašydamas sudarytą pirkimo pardavimo sutartį, kurioje nurodytas mokėjimo už prekes ar paslaugas termino atidėjimas, suteikia mokėjimo pasižadėjimą pardavėjui. Jis dažniausiai apiforminamas: vekseliu, kai pardavėjas, pasirašęs pardavimo - pirkimo sutartį, išrašo vekselį (raštišką skolininko įsipareigojimą kreditoriui arba kreditoriaus įsakymą skolininkui sumokėti nurodytą sumą nustatytu laiku) pirkėjui, kuris gavęs visus reikiamus dokumentus akceptuoja vekselį, t.y. sutinka jį apmokėti iki vekselyje nurodyto termino; atvira sąskaita, kai pardavėjas į pirkėjo sąskaitą įrašo suteiktų paslaugų ar parduotų prekių vertę kaip pirkėjo skolą, o šis įsipareigoja skolą grąžinti per tam tikrą laiką [30].

Galima būtų išskirti šias pagrindines prekinio kredito savybes (požymius):

- Prekinis kreditas teikiamas tik prekine forma. [30]. Esminis šio kredito požymis yra glaudus jo ryšys su prekių ar paslaugų pardavimu (realizavimu). Šiuo atveju kredito gavėjas negauna piniginių lėšų, kreditavimas pasireiškia mokėjimo termino už prekes ar paslaugas atidėjimu [37].
- Prekinis kreditas turi apibrėžtą kryptį. Ir kreditorius, ir skolininkas yra produkto gamintojas arba tarpininkas jo realizacijoje. Tuo tarpu bankinio kredito sandoryje, tik skolininkas yra gamintojas arba tarpininkas.
- Prekinio kredito ribos iš vienos pusės priklauso nuo kreditoriaus galimybių suteikti paskolą prekine forma, parduoti prekes ar paslaugas su atidėtu apmokėjimu, o iš kitos pusės ir nuo skolininko galimybės sumokėti laiku už prekes ar paslaugas.
- Prekinis kreditas yra trumpalaikis kreditas. Nors šio kredito trukmė priklauso nuo prekių tipo, sandorio vertės, pardavėjo bei pirkėjo finansinės padėties ir kitų faktorių, tačiau, prekinis kreditas

iš esmės visuomet būna tik trumpalaikis [34]. Nors kai kurie autoriai mini, kad tam tikrais atvejais, kai prekės yra lėtai realizuojamos, jis gali tapti vidutinės trukmės kreditu [19], tačiau praktikoje tai beveik nepasitaiko. Net ir tuo atveju, jei prekės yra mažai likvidžios, pardavėjas vis tiek paprastai nustato atidėjimo terminą ne ilgesnį nei vieni finansiniai metai.

- Esant prekiniam kreditui nuosavybės teisė į vertybes pereina pirkėjui, kuris jas gali panaudoti gamybiniame procese, o įsiskolinimus padengti vėliau, jau pardavęs prekes ir gavęs už jas pajamų.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurie autoriai nurodo dar vieną prekinio kredito išskirtinę savybę - jo beprocentiškumą. Jų požiūriu, prekinis kreditas yra beprocentis kreditas, už kurį nemokamos palūkanos. Pasak jų, prekes ar paslaugas su mokėjimų atidėjimais parduodančios įmonės taiko tokią lengvatą pirkėjams, norėdamos kuo daugiau jų pritraukti, o pirkėjams taip pirkti prekes yra naudinga dėl to, kad iš esmės tai beprocentis kreditas, kuomet už prekes ar paslaugas nereikia sumokėti iš karto, bei sutaupoma pinigų, kuriuos skolinantis iš banko reikėtų mokėti palūkanas. Šie autoriai kainos nuolaidas dėl apmokėjimo už prekes ar paslaugas paankstinimo, vertina tik kaip būdą pritraukti daugiau pirkėjų bei ankstinti apmokėjimus už prekes, suteiktas prekiniu kreditu [19]. Tuo tarpu kiti autoriai nurodo, kad nors už tiekėjo kreditą formaliai palūkanos ir nemokamos, bet šis kreditas nėra suteikiamas veltui. Teikdamas prekinį kreditą tikėjas išrašo sąskaitą, kurios mokėjimo suma sutampa su ta mokėjimo suma, kurią pirkėjas turi sumokėti, suėjus mokėjimo atidėjimo terminui. Tačiau, jeigu importuotojas sumoka anksčiau, yra taikomos nuolaidos mokėjimams. Taigi, apskaičiuodamas siūlomos prekės kainą, tiekėjas įvertina ir nuolaidos sumą, o tai, anot šių autorių, reiškia, kad tiekėjo suteikiamo prekinio kredito palūkanos jau yra įskaičiuotos į galutinę prekės kainą. Taigi, nuolaidos reiškia ne tik mokėjimų paankstinimų, bei naujų pirkėjų pritraukimo skatinimą, bet ir tai, kad suteikęs prekinį kreditą, tiekėjas mažina arba nubraukia palūkanas už mokėjimo paankstinimą. Šiuo atveju sąskaitoje – faktūroje nurodyta mokėjimo suma realiai susideda iš dviejų dalių - iš sumos, kurią eksportuotojas norėtų gauti už parduotas prekes, ir palūkanų už teikiamą prekinį kreditą, t.y. už mokėjimo termino atidėjimą vėlesniam laikui. Pardavėjo požiūriu naudinga, jei pirkėjas sumoka anksčiau, negu numatyta. Tokiu atveju pardavėjas gauna mokėjimą, taigi, prekybos sutartis įvykdyta greičiau, be jokių uždelsimų ir teismų. Žiūrint iš pirkėjo pozicijų, paskata sumokėti anksčiau, negu nustatytas terminas, yra kredito palūkanų sutaupymas [37].

Šiame moksliniame darbe mes laikysimės antrosios grupės autorių nuomonės. Pasirinkimas grindžiamas tuo, kad viena iš kredito teikimo priežasčių visgi yra palūkanos, kurios leidžia gauti naudą iš jo teikimo bei apsaugo prekinio kredito davėją nuo praradimų dėl pinigų nuvertėjimo.

Kiekviename prekinio kredito sandoryje dalyvauja bent du subjektai: kreditorius (kredito davėjas, skolintojas, tiekėjas) ir skolininkas (kredito ėmėjas, pirkėjas, debitorius). Skolintojas suteikia skolininkui kredito sandorio objektą – kreditą, nustatydamas mokėjimo grąžinimo terminą ir

apmokėjimo sąlygas, o skolininkas suinteresuotas skolintis ir tenkinti savo ūkinius finansinius poreikius pagal sutarties sąlygas [7; 26; 34]. Kiekvienas iš jų turi savo ekonominius interesus. Tam, kad ši sistema veiktų, prekinis kreditas turi būti naudingas abiems jo subjektams.

Prekinio kredito nauda kreditoriui (tiekėjui) yra ši [37]:

- tai tiekėjo prekių ar paslaugų realizavimo politikos instrumentas, skatinantis pardavimus ir pritraukiantis daugiau pirkėjų. Atidėdamas mokėjimo terminą, tiekėjas pats finansuoja savo prekių pardavimą;
- tai galimybė konkuruoti rinkoje nemažinant kainų už parduodamas prekes ar paslaugas, o gerinant mokėjimo už jas sąlygas;
- nauda gaunama ir iš palūkanų, kurios yra įtraukiamos į su mokėjimo atidėjimu parduodamų prekių kainą.

Prekinio kredito nauda skolininkui (pirkėjui) [37]:

- pirkėjas, naudodamasis prekiniu kreditu, gali sumokėti tiekėjui jau gavęs pajamas už parduotas prekes, todėl jam žymiai sumažėja skolinamojo kapitalo poreikis;
- prekinis kreditas leidžia pirkėjui įsigyti prekių ar paslaugų nenaudojant apyvartinių lėšų ir sumokėti už jas gavus pardavimų pajamas.

Bendrieji prekinio kredito privalumai:

- prekinio kredito pagalba yra vystomi prekiniai - piniginiai santykiai;
- išvengiama bankų kreditavimo monopolijos;
- vyriausybė nesikiša į komercinius kreditinius santykius;
- galima tiesiogiai tartis dėl kredito kainos;
- pagreitinama prekių realizacija, kapitalo apyvarta;
- prekės pristatomos operatyviau, nereikia atlikti tiek daug formalumų, kaip norint gauti banko paskolą;
- apiforminimo paprastumas, nereikalaujantis didelių formalumų, pakanka šį finansavimą numanyti pirkimo ir pardavimo sutartyje;
- mažina įmonių apyvartinių lėšų trūkumą;
- įmonė įmonei suteikia finansinę pagalbą.

Išanalizavus literatūrą pastebimi ir šie prekinio kredito trūkumai:

- kredito dydžio bei laiko apribojimas;
- prekinio kredito rizika, galimybė, kad tiekėjas laiku nesumokės arba visai nesumokės už kreditu gautas prekes ar paslaugas.

Apibendrinant mokslinėje literatūroje nagrinėjamą prekinio kredito temą reikėtų pažymėti, kad prekinis kreditas dar vadinamas komerciniu kreditu [1; 34]. Tačiau terminas - prekinis kreditas,

pasirinktas dėl apibrėžtumo. Šis terminas labiau išreiškia tai, kad toks kreditas yra mokėjimo už gautas prekes ar paslaugas atidėjimas tam tikram terminui, kitaip - atsiskaitymo už prekes ar paslaugas atidėjimas. Taip pat literatūroje apibūdinant prekinį kreditą naudojamas ir eksporto kredito terminas, tačiau šis terminas yra siauresnis. Jis apima tik tuos prekinius kreditus, kurie susiję su prekių eksportu į užsienio šalis. Daugelis autorių, rašydami apie prekinį kreditavimą naudoja terminus „eksportuotojas" ir „importuotojas", vietoje „tiekėjas (pardavėjas)" ir „pirkėjas" [30; 37], taip sudarydami prielaidas, kad prekinis kreditas naudojamas tik tarptautinėje prekyboje. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad prekinis kreditavimas labai dažnas ir Lietuvos vidinėje rinkoje, kai Lietuvoje veikiantys tiekėjai suteikia vietiniams pirkėjams prekinius kreditus. Todėl nereikėtų siaurinti prekinio kredito veikimo srities, kalbant apie jį tik eksporto į užsienio rinkas kontekste. Šiais laikais jis yra labai svarbus ir vietinėje Lietuvos rinkoje [34].

Nagrinėjant mokslinę literatūrą pastebimas skirtingų autorių skirtingas požiūris į prekinio kredito kainą. Vieni autoriai kaip vieną iš pagrindinių prekinio kredito skiriamųjų bruožų nurodo jo beprocentiškumą. Pasak šių autorių, tai kredito rūšis, už kurią nemokamos palūkanos. Jie teigia, kad prekinius kreditus įmonės teikia vien norėdamos padidinti pardavimus ir išlikti konkurencinėje kovoje, todėl nedidindamos kainų leidžia savo pirkėjams už prekes ar paslaugas atsiskaityti ne iš karto o per tam tikrą terminą. Tuo tarpu kiti autoriai pabrėžia, kad kaip ir visi kreditai, šis kreditas taip pat suteikiamas su palūkanomis, tiesiog jos jau yra įskaičiuotos į prekių ar paslaugų, kurioms suteikiamas mokėjimo atidėjimas, kainą. Šių autorių nuomone, tiekėjai, suteikdami prekinius kreditus, įvertina kredito suteikimo kaštus ir padidina galutinę kainą už paslaugas.

Remiantis tuo, kad tiekėjai linkę taikyti nuolaidas, jei pirkėjai sumoka už pirktas prekes anksčiau nustatyto atidėjimo termino, bei tuo, kad vienas iš kreditavimo principų yra jo įkainojimas palūkanomis, darome išvadą, kad suteikdami prekinį kreditą tiekėjai visgi įvertina jo kaštus ir įskaičiuoja palūkanas už atidėjimą į prekių kainą.

1.2. Prekinio kredito rizikos esmė ir turinys

Autoriai mokslinėje literatūroje riziką apibūdina kaip galimybę (tikimybę) negauti tikėtinos grąžos arba patirti nuostolį. Riziką suvokiame kaip galimybę, tikimybę, grėsmę patirti nuostolį (prarasti dalį savo įmonės išteklių, negauti dalies pajamų arba patirti papildomų išlaidų gamyboje ir finansinėje veikloje) [11].

Kredito rizika yra rizikos rūšis. Tai galimybė patirti nuostolį, skolininkui arba sandorio šaliai negalint arba nenorint vykdyti savo įsipareigojimų sutartyje numatytomis sąlygomis [57]. Kredito rizika – tikimybė, kad sistemos dalyvis nei nustatytu laiku, nei vėliau negalės visiškai įvykdyti savo

finansinių įsipareigojimų [59]. Kredito rizika susijusi su sandorio dalyvių noru ir pajėgumu įvykdyti savo įsipareigojimus.

Taigi, kredito rizika atsiranda tada, kai kita sandorio šalis nenori arba negali vykdyti savo sutartinių įsipareigojimų. Jos poveikis yra matuojamas išlaidomis, kurių reikia kitos šalies įsipareigojimams kompensuoti. Kai kredito agentūros sumažina skolininkų kredito reitingą, kredito rizika padidėja ir gali atsirasti nuostolių, nes dėl sumažinto skolininkų kredito reitingo paprastai sumažėja jų įsipareigojimų rinkos vertė. Į kredito riziką įeina ir valstybės rizika. Jei šalies, kurioje veikia įmonė, kredito rizika yra aukšta, padidėja ir įmonės kredito rizika. Tokia situacija atsitiko ir Lietuvoje, kai tarptautinė kreditų draudimo įmonė „Euler Hermes“ sumažino Lietuvos valstybės kreditinį reitingą iki D, tuo užkirsdama kelią daugelio įmonių prekinių kreditų draudimui ir priversdama Lietuvos įmones dirbti be atidėtų apmokėjimų, kas pablogino Lietuvos įmonių konkurencingumą kitų valstybių įmonių atžvilgiu [23]. Taigi, šiuo atveju Lietuvos įmonės nukentėjo dėl sumažinto pačios šalies kredito reitingo.

Šiuolaikinė rinkos aplinka neįmanoma be rizikos. Taigi, tiekėjas, suteikdamas prekinį kreditą, susiduria su prekinio kredito rizika. Prekinis kreditas yra rizikingas tiekėjui, nes jo partneris (pirkėjas) gali nesugebėti sumokėti už prekes ar paslaugas po nustatyto termino, uždelsti mokėjimą arba visai nesumokėti, ir tiekėjui gali būti sunku atgauti pinigus.

Prekinio kredito rizika susidaro, kai pirkėjas [37]:

- negali sumokėti. Tiekėjo (pardavėjo) požiūriu, pirkėjo negalėjimas sumokėti pasireiškia besitęsiančiu negalėjimu įvykdyti mokestinių įsipareigojimų. Tai gali rodyti tokie požymiai, kaip importuotojo čekių ar vekselių užprotestavimas. Ekonominėje literatūroje pirkėjo negalėjimas sumokėti kartais įvardijamas kaip mokumo rizika (boniteto rizika), kuri susidaro dėl ilgalaikio kliento nemokumo, nors pradžioje manyta kad jis yra mokus. Nemokumą gali lemti bankrotas, pablogėjusi ekonominė padėtis;
- uždelsia mokėjimą. Mokėjimo uždelsimas bus visais atvejais, kai pirkėjas nutęsia susitartą mokėjimo terminą. Pardavėjas turi nuodugniai įvertinti susidariusią situaciją: mokėjimo uždelsimas gali būti susijęs su pirkėjui iškilusiomis likvidumo problemomis. Tokiu atveju atrodantys laikini mokėjimo sutrikimai gali baigtis tuo, jog pirkėjas iš viso nesumokės. Tačiau mokėjimo uždelsimas gali būti susijęs ir su pirkėjo nerūpestingumu arba jo sąmoningu siekimu gauti nepalūkaninį kreditą mokėjimo uždelsimo laikotarpiui (dažnai tiekėjai, siekdami neprarasti turimų pirkėjų, toleruoja tokią pirkėjų elgseną). Kredito rizika susijusi su mokėjimo uždelsimu dar vadinama likvidumo rizika, jei pirkėjo mokumas yra laikinas;
- nenori sumokėti. Jeigu pirkėjas gali sumokėti, tačiau, atėjus mokėjimo terminui nesumoka, tai kalbama apie nenorą mokėti. Nenorintis mokėti pirkėjas dažnai pateikia nepagrįstą reklamaciją dėl prekių kokybės ar kiekio. Tuo pirkėjas, vengdamas mokėti, tik išsisukinėja. Toks nenoras mokėti labai

glaudžiai susijęs su partnerių tarpusavio pasitikėjimu. Jeigu pirkėjai yra privačios firmos, tai nenoras mokėti bus pripažintas, jei firma nesumokės per 6 mėn., nepateikdama jokių teisinį pagrindą turinčių paaiškinimų. Jei tai valstybinė įmonė, tai nesumokėjus iš karto kvalifikuojamas kaip nenoras mokėti.

Kredito rizikos pasekmės tiekėjui gali būti įvairios: didžiausių nuostolių tiekėjas patirs tuo atveju, jei pirkėjas negali sumokėti - blogiausiu atveju tai reiškia visišką mokėjimo praradimą; jeigu pirkėjas tik uždelsia mokėjimą, tai tiekėjo nuostoliai yra mažesni - juos gali sudaryti palūkanos už naujai imamus kreditus ar senų kreditų pratęsimą [37].

Taigi, apibendrinant mokslinę literatūrą galima teigti, kad tiekėjas susiduria su tokia rizika, teikdamas prekinį kreditą:

- tiekėjas laiku (per tam tikrą terminą) neatsiskaitys dėl savo laikino nemokumo;
- tiekėjas neturės galimybių sumokėti visą sumą;
- tiekėjas piktybiškai neatsiskaitys, arba vilkins atsiskaitymą;
- tiekėjas bankrutuos, taps nemokus ir visai neatsiskaitys.

Prekinio kredito rizika yra didesnė nei kitų kredito formų, nes didžioji rizikos dalis tenka tiekėjui (pardavėjui). Ši rizika prasideda pirkėjui priėmus prekes ar paslaugas ir tęsiasi tol, kol jis tiekėjui sumoka visą sumą už jas. Ypač kreditavimo rizika padidėja, kai paskolos yra išduodamos nedideliam kreditų gavėjų skaičiui ar vienai verslo šakai [34]. Tačiau konkreti įmonė - tiekėja, dirbanti konkrečioje verslo šakoje, dažniausiai savo prekes parduoda būtent ribotam konkrečiam pirkėjų skaičiui, kurie taip pat veikia vienoje verslo šakoje. Taigi, jei įmonė taiko savo pirkėjams prekinį kreditavimą, kredito rizika yra gana aukšta, todėl labai svarbu, kad įmonė mokėtų tinkamai įvertinti savo pirkėjus ir su mažiausia rizika teikti prekinius kreditus (atrinktiems tiekėjams ir tik tokio dydžio, už kurį jie pajėgūs atsiskaityti), t.y. valdyti prekinio kredito riziką. Tam reikalingas prekinio kredito rizikos vertinimas, apimantis pirkėjų verslo šakos ir visos įmanomos informacijos apie pirkėjus bei jų finansinės atskaitomybės analizę.

1.3. Prekinio kredito rizikos vertinimas - kreditų rizikos valdymo dalis

Kiekviena įmonė, savo prekes ir paslaugas parduodanti atidėdama apmokėjimus, susiduria su rizika prarasti pinigus, įgyti skolas negražinančių klientų ir taip patirti nuostolius. Norėdamos išvengti nepageidaujamų nuostolių ir sumažinti riziką, tokios įmonės turi pradėti rūpintis savo finansiniais srautais bei finansinės veiklos efektyvumu viso proceso metu: pradedant prekinių kreditų suteikimu, baigiant atsiradusiomis skolomis. Kompleksiško prekinių kreditų valdymo esmė yra ne rūpintis įmonės veiklos efektyvumu tik susidūrus su negrąžinamomis skolomis, o vienodą dėmesį skirti tiek prekinių kreditų teikimui bei juos gavusių įmonių veiklos sekimui, tiek atsiradusiems įsiskolinimams bei susidariusių skolų išieškojimui.

Įmonės galimybė teikti prekinius kreditus yra tiesiogiai susijusi su jos pardavimais bei gaunamu pelnu. Efektyviai valdomi prekinio kreditavimo procesai leidžia įmonei parduoti daugiau prekių bei paslaugų, laiku sulaukti atsiskaitymų. Geras kreditų rizikos valdymas: teigiamai įtakoja įmonės finansinius rezultatus; paprastina valdymą; palengvina veiklos ir finansinių srautų planavimą, didina veiklos efektyvumą; mažina per skolas patiriamus nuostolius; didina pelną. Suteikdama daugiau kreditų įmonė įgyja didesnį klientų pasitikėjimą bei garantuoja sau ilgalaikį bendradarbiavimą.

Kreditų rizikos valdymo sistemą sudaro:

- Potencialių klientų prekinio kredito rizikos vertinimas – sprendžiama ar kredituoti potencialų klientą, kokį kredito limitą suteikti, kokį mokėjimų atidėjimą taikyti;
- Klientų, kuriems yra suteikti prekiniai kreditai, stebėsena – sekami esamo kliento (debitoriaus) veiklos, ypač finansinės, pokyčiai, atsižvelgiant į jo būklės pokyčius keičiamos kreditavimo sąlygos (mažinami arba didinami prekiniai kreditai, trumpinami arba ilginami mokėjimo atidėjimo terminai ir pan.);
- Mokėjimų vėlavimų kontrolė - sprendžiama ar ignoruoti vėlavimą, jei jis pagrindžiamas, ar įspėti debitorių dėl vėlavimo, ar nutraukti tolimesnį prekių arba paslaugų tiekimą;
- Uždelstų mokėjimų (skolų) administravimas - nustatomos skolos grąžinimo galimybės ir perspektyvos, vykdomas skolų išieškojimas, ieškoma būdų skolų sumažinimui.

Kreditų rizikos valdymui keliamas sudėtingas uždavinys: gauti didžiausią pelną, palaikyti reikiamą likvidumo lygį ir užtikrinti kreditoriaus saugumą (kad paskolos būtų grąžintos laiku su mažiausiu rizikos lygiu) [34]. Taigi, kreditų rizikos valdymas leidžia atlikti klientų kreditinį vertinimą, stebėti jų mokumą bei valdyti įsiskolinimus, o potencialaus pirkėjo prekinio kredito rizikos vertinimas yra svarbi įmonės kreditų valdymo dalis.

Atsižvelgiant į tai, kad kiekviename kreditiniame sandoryje egzistuoja kreditinės rizikos elementas - t.y. galimybė, kad skola nebus gražinta ar bus pažeisti atsiskaitymo už prekes ar paslaugas terminai. Prekinio kredito davėjas turi mokėti pagrįsti kreditinį sandorį, įvertinti kreditinės operacijos efektyvumą bei nustatyti jos rizikos laipsnį. Dažnai tam, kad sumažėtų rizika, prekiniai kreditai yra suteikiami ilgalaikiams partneriams, su kuriais susiklostė nuolatiniai ryšiai, tačiau, reikia atkreipti dėmesį, kad ilgalaikiai ryšiai nėra mokumo garantija. Net ir patikimi partneriai gali susidurti su finansiniais sunkumais, kurie sąlygos nemokumą ir mokėjimų vėlavimą. Taip pat kreditus suteikiant tik nuolatiniams partneriams, prarandama galimybė sudaryti sutartis su naujais partneriais, plėsti pardavimus ir pritraukti naujų pirkėjų. Todėl, norint sumažinti prekinio kredito riziką, pagrindinė priemonė yra pasinaudoti kreditų rizikos valdymo dalimi, susijusia su prekinio kredito rizikos mažinimu, nustatant, kuriems partneriams ir kokiu mastu gali būti suteikiami prekiniai kreditai, tai - partnerio (pirkėjo) kreditinės rizikos vertinimas, kitaip vadinamas prekinio kredito rizikos vertinimu.

Sumažinti prekinio kredito riziką, naudojantis prekinio kredito rizikos vertinimu galima keliais būdais: ją draudžiant draudimo bendrovėje, kuri atlieka vertinimą ir suteikia draudimą; perduodant prekinio kredito rizikos vertinimo įmonėms nuspręsti dėl partnerio, prašančio suteikti prekinį kreditą, rizikos dydžio ir nustatyti prekinio kredito limitus pirkėjams; pačiam tiekėjui vertinti savo pirkėjų prekinio kredito riziką.

Prekinio kredito riziką gali padėti mažinti prekinio kredito draudimas. Jis tapo labai populiarus ne tik visame pasaulyje, bet ir Lietuvoje. Verslininkai jau supranta, kad nuo pirkėjų nemokumo rizikos reikia draustis, be to, ne tik eksportuojant, bet ir vykdant operacijas vidaus rinkoje [70]. Rizikos draudimas - tai nustatytos rizikos perdavimas draudimo kompanijai [11]. Tačiau reikėtų paminėti, kad jei prekinis kreditas yra draudžiamas draudimo kompanijoje, pati draudimo kompanija sprendimą dėl kredito draudimo priima remdamasi įmonės prekinio kredito rizikos vertinimu, kurį gauna kreipdamasi į kreditinę informaciją teikiančias įmones. Tokios įmonės surenka visą informaciją apie įmonę, kuriai norima suteikti prekinį kreditą, bei atlieka jos prekinio kredito rizikos vertinimą, o pati draudimo bendrovė įmonės kreditinės rizikos vertinimo pagrindu dažniausiai priima tik galutinį sprendimą - kokio dydžio draudimą suteikti besidraudžiančiai įmonei. Tačiau ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kuomet kredito draudimo sąlygos tapo itin griežtos, ypač po to, kai Lietuvos kredito reitingas buvo sumažintas, tapo labai svarbu, kad įmonės sugebėtų sumažinti prekinio kredito riziką nenaudodamos prekinio kredito draudimo. Tokioje situacijoje tiekėjai yra priversti patys prisiimti prekinio kredito riziką ir ją valdyti prekinio kredito rizikos vertinimo pagalba.

Norėdama pati atlikti prekinio kredito rizikos vertinimą, įmonė, suteikianti prekinius kreditus, turi turėti specialistus, bei visą informaciją ne tik apie savo partnerius, bet ir apie visą šalies, kurioje partneris veikia, ekonominę situaciją. Visą informaciją surinkti sudėtinga, tai užima daug laiko ir pinigų sąnaudų, todėl įmonės dažniau renkasi kreditinės rizikos vertinimą iš šalies - užsako kreditines ataskaitas apie įmones iš kreditinę informaciją teikiančių įmonių. Taigi, prekinio kredito rizikos vertinime svarbų vaidmenį atlieka kreditinę informaciją teikiančios įmonės. Vienas iš didžiausių kreditų valdymo įmonių privalumų - jų turimi išsamūs informaciniai resursai (kreditingumo vertinimo sistemos, skolininkų duomenų bazės, duomenys apie įmonių atsiskaitymus, kompleksiniai duomenys iš visų viešųjų šaltinių ir kt.). Turėdami naujausius duomenis, tokios bendrovės specialistai kiekviename prekinio kredito rizikos vertinimo etape pasiūlo būdus bei priemones susiklosčiusiai situacijai valdyti, pateikia sprendimus palengvinančią informaciją [58].

Tačiau, įmonė gali pasinaudoti ir trečiąja galimybe - pati gali pasitikrinti savo partnerius bei nustatyti tuos, kuriems gali suteikti prekinį kreditą su mažiausia nemokumo rizika, atlikdama savo partnerių prekinio kredito rizikos vertinimą. Jei įmonė nusprendžia pati atlikti savo partnerių (pirkėjų) prekinio kredito rizikos vertinimą, pirmiausia ji turi nuspręsti, kas bus atsakingas už vertinimą. Mažose įmonėse už tai dažnai atsako vadovas arba pardavimų vadybininkas. Tačiau tai nėra gerai, nes kai

įmonės finansiniais srautais bei skolų grąžinimu rūpinasi įmonės vadovas, nukenčia visi jo pagrindiniai darbai, o jei tuo užsiima pardavimo vadybininkas, atsiranda rizika, kad jis suteiks prekinius kreditus ir per daug rizikingoms įmonėms, kurioms jie neturėtų būti skiriami, nes jo darbas yra didinti pardavimus, nuo to dažnai priklauso ir vadybininko atlyginimas už darbą. Pardavėjas nori kuo daugiau parduoti, užmezga glaudžius ryšius su pirkėju, o pirkėjas gauna puikią progą piktnaudžiauti, vilkinti atsiskaitymus, be to, jei pardavėjo atlyginimas nepriklauso nuo grįžusių skolų, jis gali nesirūpinti sutrikusiais mokėjimais. Jei įmonė nusprendžia pati atlikti prekinio kredito rizikos vertinimą, tikslingiausia būtų, kad už jį atsakingas būtų šios srities specialistas – kreditų analitikas.

Prekinio kredito rizikos vertinimo svarbą ir aktualumą įmonės - tiekėjos veiklos efektyvinimui parodo trys klasikiniai prekinio kredito rizikos vertinimo tikslai [46]:

- neapmokėtų sąskaitų kiekio ir išlaidų kreditavimo aptarnavimui mažinimas iki minimumo;
- visų apmokėjimų už prekinius kreditus uždelsimų mažinimas;
- pardavimų skatinimas, taikant palankiausias kreditavimo sąlygas geriausiems klientams.

Norėdamas gauti naudos teikdamas prekinį kreditą, tiekėjas turi mokėti pagrįsti prekinio kredito sandorį bei įvertinti prekinio kredito teikimo konkrečiam pirkėjui efektyvumą. Taigi, prekinio kredito rizikos vertinimo esmė - pateikti tiekėjui būtinus duomenis, pagal kuriuos sprendžiama dėl tikslingumo konkrečiam pirkėjui suteikti prekinį kreditą, ir nustatyti apsaugos priemones dėl galimų finansinių nuostolių, apibrėžiant, kiek rizikinga ir kokiu mastu galima kredituoti konkretų tiekėją. Vieni autoriai visus veiksnius įtakojančius prekinio kredito rizikos laipsnį siūlo sąlyginai suskirstyti į dvi grupes: objektyvius ir subjektyvius. Objektyviems veiksniams priskiriami veiksniai nepriklausantys nuo pačios firmos. Tai infliacija, konkurencija, politinės ir ekonominės krizės, ekologija, muitai, didžiausio palankumo režimo arba laisvos prekybos ekonominės zonos veiksniai. Subjektyviems veiksmams priskiriami veiksniai charakterizuojantys pačią vertinamą įmonę: gamybinis potencialas, finansinė padėtis, įmonės patikimumas [11]. Todėl vertinant įmonės prekinio kredito riziką svarbu įvertinti ne tik jos finansinę situaciją, bet ir aplinką, kurioje ji veikia.

Potencialus pirkėjas, norėdamas gauti prekinį kreditą iš tiekėjo, privalo pagrįsti savo minimalų finansinį pajėgumą, parodantį, kad jis sugebės atsiskaityti su tiekėju pasibaigus prekinio kredito terminui. Pasak kai kurių autorių, tradicinis prekinio kredito rizikos vertinimo metodas, kuris nereikalauja kompiuterinės sistemos naudojimo, yra potencialių pirkėjų tyrimas pagal penkis veiksnius, vadinamas penkiais kredito C: charakteris (character), pajėgumas (capacity), kapitalas (capital), garantija (collateral) ir sąlygos (conditions). Kur charakteris yra tikimybė, kad klientai gerbs savo įsipareigojimus. Kredito įvertinimui tai ypač svarbus moralinis veiksnys. Pajėgumu subjektyviai įvertinamos kliento galimybės mokėti. Šis veiksnys nustatomas pagal atsiliepimus apie kliento veiklą praeityje ir jo komercinės veiklos metodus. Kapitalas nustatomas remiantis bendra firmos finansine būkle, kurią parodo finansinės ataskaitos analizė. Garantiją duoda bet koks turtas, kurį gali pasiūlyti

klientas, norintis gauti kreditą. Sąlygos priklauso nuo bendrų ekonominio vystymosi krypčių ir konkrečių įvykių tam tikruose geografiniuose regionuose, arba ekonomikos sektoriuose, t.y. nuo to, kas gali įtakoti kliento galimybes vykdyti savo įsipareigojimus [19].

Šiais laikais vertinant prekinio kredito riziką taip pat dažnai naudojamas rangavimo metodas, kuomet potencialūs pirkėjai yra suklasifikuojami pagal rizikos laipsnį į penkias ar šešias grupes. Tuomet nustatomos grupės, kurios gali būti kredituojamos, bei grupės, kurios yra per daug rizikingos (dažniausiai tai pirkėjai, patenkantys į paskutines reitingų grupes). Teikiant prekinį kreditą yra vengiama pirkėjų, kurie gali sukelti daugiausia problemų [19].

Tačiau reikia atkreipti dėmesį į problemą - jaučiamą mokslinės literatūros ir tyrimų apie prekinio kredito rizikos vertinimą stoką. Dauguma autorių apie prekinio kredito rizikos vertinimą užsimena tik labai paviršutiniškai ir neteikia jam daug dėmesio. Dažniausiai apie jį kalbama įmonės finansinio vertinimo kontekste [26; 27; ir kt.], kuomet nurodoma, kurie finansiniai rodikliai tinkami įmonės prekinio kredito rizikai (mokėjimo pajėgumui) nustatyti. Šie autoriai mini, kad prekinio kredito rizikos vertinimas susijęs būtent su vertinamos įmonės finansinių pajėgumų vertinimu, tačiau per mažai dėmesio skiriama kitos informacijos, naudojamos prekinio kredito rizikos vertinimui, svarbai. Mokslinėje literatūroje pasigendama kompleksinio prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos apibūdinimo, ištyrimo.

Ekonomikos teorija sako, kad kuo greitesnė pinigų apyvarta, kuo efektyvesnės kreditavimo procedūros naudojamos, tuo sparčiau auga visas šalies ūkis. Dėl šios priežasties tiek išankstiniai mokėjimai, tiek nustatytų mokėjimo terminų nesilaikymas yra aplinkybės, laikomos verslo stabdžiu [51]. Siekiant vystyti verslą suteikiant prekinius kreditus, bet taip pat ir apsaugant jį nuo nemokių partnerių, sumažinti prekinio kredito teikimo riziką, reikalingas profesionalus potencialių ir esamų pirkėjų patikimumo įvertinimas - prekinio kredito rizikos vertinimas. Jis svarbus norint nustatyti savo kredituojamų įmonių, partnerių, konkurentų mokumo būklę, sekti savo klientų padėtį ir sumažinti darbo su jais riziką. Remiantis prekinio kredito rizikos vertinimu taip pat galima nustatyti, su kuriais potencialiais partneriais pradėti dirbti, kuriems iš jų taikyti mokėjimo atidėjimus. Tačiau, nors praktikoje ir daug kalbama apie prekinio kredito rizikos vertinimo svarbą, pastebimas mokslininkų dalyvavimo šioje srityje trūkumas. Tą parodo mokslinių tyrimų, susijusių su prekinio kredito rizikos vertinimu, nebuvimas bei mokslinės literatūros, skirtos konkrečiai prekinio kredito rizikos vertinimui, stoka.

1.4 Prekinio kredito ir prekinio kredito rizikos vertinimo svarba tarptautinėje prekyboje

Tarptautinis prekinis kreditas atsiranda valstybei integruojantis į pasaulinę ekonomiką. Jis sudaro palankias sąlygas vystytis tarptautiniams santykiams, importui, didina eksportą, stimuliuoja tarptautinę ekonominę šalies veiklą, sukuria papildomą paklausą rinkoje. Tarptautinė prekyba kreditų pagrindu tapo tarptautine norma, ypač toms prekėms, kurių ilgas gamybos ciklas, vartojimas ir aukšta kaina. Kiekvienos valstybės tarptautiniuose ekonominiuose santykiuose labai svarbūs kreditiniai santykiai. Tarptautinis skolinimasis ir kreditavimas tapo išsivysčiusių šalių vidaus kredito vystymosi rezultatu bei tarptautinės prekybos finansavimo poreikių tenkintoju [30]. Tarptautinis prekinis kreditas dalyvauja visose kapitalo judėjimo stadijose: importuojant įrengimus, žaliavas, realizuojant produkciją tarptautinėje rinkoje. Atskiroms ūkio šakoms tarptautinis prekinis kreditas yra tiesiog būtinybė. Tai gali būti susiję su atskiros ūkio šakos lėšų apyvarta, gamybos ir realizacijos ypatumais, gamybos apimčių ir terminų neatitikimu, sudarant užsienio prekybos sutartis [47].

Taigi, prekinis kreditas tapo ypatingai svarbus ir dažnas reiškinys tarptautinėje prekyboje. Jis suteikia galimybę tiekėjui (eksportuotojui) tiekti savo prekes plačiau, plėstis į naujas rinkas, tuo tarpu pirkėjui (importuotojui) - gauti prekes, o atsiskaityti už jas realizavus gautą produkciją ir gavus už ją pinigus. Prekinis kreditas yra didelis stimulas plėsti tarptautinės prekybos mastą. Europos Sąjungoje, Šengeno zonoje, kur nebėra barjerų prekių ir paslaugų judėjimui, prekinis kreditas tapo pagrindiniu tarptautinės prekybos atributu.

Tačiau prekinio kredito rizika tarptautinėje prekyboje dažnai būna didesnė nei vienos šalies teritorijoje, nes prekinį kreditą teikianti įmonė (eksportuotojas) nėra taip gerai susipažinusi su šalies, kurioje veikia pirkėjas (importuotojas), ekonomine situacija, rinkos sektoriaus, kuriame veikia importuotojas, esama būkle, konkurencine aplinka, bei paties pirkėjo (importuotojo) padėtimi. Todėl prekinio kredito rizikos vertinimas pardavėjui (eksportuotojui) tampa ypatingai svarbus. Dažnai, norėdami sumažinti prekinio kredito riziką, pardavėjai (eksportuotojai) draudžia prekinius kreditus savo šalies draudimo bendrovėse, o šios kreipiasi į pirkėjo (importuotojo) šalyje veikiančias kreditinę informaciją teikiančias įmones ir, gavusios jų rekomendacijas apie pirkėjo (importuotojo) riziką, sprendžia dėl kredito draudimo.

Su atidėtais apmokėjimais dirba dauguma įmonių tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse, todėl tinkamas prekinio kredito rizikos vertinimas tampa ypatingai svarbia įmonės veiklos dalimi tarptautinės plėtros kontekste. Prekinis kreditas taip pat tampa svarbiu veiksniu ir mūsų šalies, kaip Europos Sąjungos regiono plėtrai. Tą parodo ir sąmyšis dėl Vokietijos prekinio kredito draudimo bendrovės „Euler Hermes“ žemo reitingo Lietuvai nustatymo [23], kas paralyžavo Lietuvos įmonių prekybą su Europos Sąjungos valstybių įmonėmis, nes draudimo kompanijos atsisakė drausti Europos Sąjungos įmones, norinčias suteikti prekinį kreditą Lietuvos įmonėms, dėl didelio pačios Lietuvos

rizikingumo. Lietuvos įmonių apyvartinės lėšos buvo įšaldytos, nes teko atsiskaityti su tiekėjais iš anksto, prieš gaunant prekes, arba nutraukti pirkimus. Tai parodo prekinio kredito svarbą ir jo mastą šiuolaikinėje ekonomikoje. Todėl itin svarbu išanalizuoti prekinio kredito rizikos vertinimą, kad įmonės pačios galėtų tokio vertinimo rezultate taikyti prekinio kreditavimo praktiką tiems savo pirkėjams, kuriuos kredituoti yra mažiau rizikinga.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad prekinis kreditas tarptautiniame kontekste turi ir neigiamą pusę. Ji pasireiškia tuo, kad ekonomikoje gilėja disproporcijos. Tai atspindi prekių perprodukcija, staigus prekių kiekio padidėjimas pakilimo laikotarpiu ir sumažėjimas - ekonomikos nuosmukio metu. Taip pat tarptautinės kreditinės ir finansinės organizacijos kartais vykdo kreditinės diskriminacijos politiką, nevienodų kreditų gavimo, panaudojimo ir padengimo sąlygų sudarymą, tokiu būdu veikdamos šalies ekonominį vystymąsi [24]. Tai iliustruoja ir ta pati Vokietijos draudimo kompanijos „Euler Hermes“ reitingavimo sistema, kuria remiantis ši draudimo kompanija 2009 metų liepą priskyrė Lietuvai D reitingą, tokiu būdu nustatydama aukštą šalies rizikingumą, paveikusį visų Lietuvos įmonių tarptautinę prekybą [23]. Tarptautinis prekinis kreditas gali būti naudojamas kaip šalių įmonių bendradarbiavimo priemonė ir kaip priemonė konkurencinėje kovoje.

1.5. Prekinio kredito rizikos vertinimo aktualumas Lietuvoje globalinės krizės kontekste

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ėmė plėstis jos ekonominiai ryšiai su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Vis didesnę svarbą įgavo tarptautinė prekyba. O vystantis tarptautiniai prekybai, importuojant daugiau prekių iš kitų šalių išaugo ir prekinio kredito poreikis, kartu su juo ir prekinio kredito rizikos vertinimo poreikis. Taigi, įstojus į Europos Sąjungą kreditinės rizikos vertinimo praktinis poreikis Lietuvoje tapo didelis dėl dinamiško rinkos ekonomikos plėtojimosi šalies viduje ir tarptautinėje prekyboje, besikuriančių naujų komercinių struktūrų, ūkinės veiklos sąlygų keitimosi. Vystantis Lietuvos ekonomikai, Lietuvos įmonėms suteikiamus prekinius kreditus ėmė drausti užsienio šalių draudimo įmonės „Atradius“, „Coface“, „Euler Hermes“ [25]. Jos, teikdamos prekinių kreditų draudimus, bendradarbiauja su Lietuvoje veikiančiomis kreditinės rizikos vertinimą atliekančiomis įmonėmis UAB „Creditreform Lietuva“ (įmonės kodas 122282731) ir UAB „Creditinfo Lietuva“ (įmonės kodas 111689163). Lietuva yra palyginti nedidelė rinka, todėl Lietuvoje yra dvi pagrindinės įmonės užsiimančios prekinio kredito rizikos vertinimu. Abi įmonės priklauso dideliems pasaulinio lygio kredito valdymo paslaugas teikiantiems susivienijimams. Abi minėtosios įmonės užsiima kreditinės informacijos apie įmones teikimu, kreditinės rizikos vertinimu bei skolų išieškojimu. Kreditinės rizikos vertinimui didelę svarbą turi ir skolų išieškojimas, nes jis yra kreditų valdymo dalis - jei įmonės neatsiskaito laiku su savo tiekėjais, kreditinės rizikos vertinimą atliekančios įmonės gali padėti tiekėjams išieškoti skolas. Disponavimas didele skolininkų baze taip pat yra labai

svarbus informacijos šaltinis atliekant įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą. Įmonės, neturinčios skolininkų bazės, labai dažnai neturi galimybių sužinoti ar įmonė, kurios rizika yra vertinama, turi skolų, nes jei kiti jos tiekėjai, kuriems įmonė yra įsiskolinusi, nėra jos padavę i teismą dėl skolos, nėra jokio oficialaus šaltinio, kuriame būtų galima sužinoti apie vertinamos įmonės mokėjimų vėlavimus bei kitus įsiskolinimus.

Šiuo metu Lietuvos ekonomikos būklė yra sudėtinga, todėl prekinius kreditus įmonės teikia labai atsargiai. Prekinius kreditus Lietuvoje draudžiančios užsienio draudimo bendrovės nuolat tikrinasi Lietuvos įmonių situaciją, jų kitimo tendencijas. Draudimo sąlygos tapo ypatingai sudėtingos, kai užsienio draudimo kompanijos sumažino Lietuvos valstybės kreditinį reitingą, taip priskirdamos ją prie rizikingų valstybių ir nutraukdamos didžiąją dalį prekinio kredito draudimų suteiktų užsienio įmonėms dėl Lietuvos įmonių prekinio kreditavimo rizikos mažinimo. Todėl prekinio kredito rizikos vertinimas tapo esminiu dalyku, leidžiančiu užsienio partneriams įvertinti konkrečios Lietuvos įmonės dabartinę mokumo būklę, numatyti įmonės būklės tendencijas ateityje ir nustatyti galimybės suteikti jai trumpalaikį prekinį kreditą. Tuo tarpu Lietuvos įmonėms prekiniai kreditai tapo ypatingai svarbūs, nes padaugėjus vėlavimų atsiskaityti, įmonėms, kurių partneriai laiku neatsiskato, dažnai pritrūksta apyvartinių lėšų. Todėl prekinis kreditas įgyja joms didžiulę svarbą, gavusios prekinį kreditą įmonės dar turi galimybę vystyti prekybą. Prekinio kredito rizikos vertinimas taip pat tapo labai aktualus prekinius kreditus teikiančioms Lietuvos įmonėms. Ekonomikos nuosmukio metu labai padaugėjo nemokumo bei mokėjimo už prekinius kreditus terminų nesilaikymo atvejų. Todėl tokiu metu teikti prekinius kreditus tapo labiau rizikinga nei ekonomikos pakilimo laikotarpiu. Įmonėms, teikiančioms prekinius kreditus, tenka daug atidžiau rinkti įmones, kurioms galima taikyti atidėtus apmokėjimus bei mažinti jau suteiktų kreditų sumas. Šioms įmonėms tampa būtinas profesionalus prekinio kredito rizikos vertinimas.

***

Įmonės, norėdamos išvengti rizikos, gali visai neteikti prekinių kreditų, tačiau taip jos užkerta kelią verslo plėtrai, pardavimų didinimui. Šiais laikais netaikant mokėjimo už prekes atidėjimo labai sunku išsilaikyti konkurencinėje kovoje. Nes prekinio kredito taikymas yra vienas iš svarbiausių būdų padaryti savo parduodamas prekes ar paslaugas patrauklesnes klientams. Todėl prekinių kreditų suteikimas tapo kiekvienos įmonės kasdienybe. Beveik visų įmonių veikla konkurencijos sąlygomis neišvengiamai diktuoja būtinybę dirbti su atidėtais apmokėjimais. Taigi, dabar gerai pasverta rizika yra viena iš būtiniausių sėkmingo verslo sąlygų. O riziką pasverti padeda prekinio kredito rizikos vertinimas, kuris padeda įmonėms padidinti darbo su klientais efektyvumą tuose etapuose, nuo kurių

priklauso lėšų apyvartumas. Tinkamas prekinio kredito rizikos vertinimas turi įtakos įmonės debitorinių įsiskolinimų mažėjimui be apyvartos mažėjimo ar net ją didinant.

Taigi, reikia atsižvelgti į tai, kad šiandien dauguma bendrovių sandorių vykdomi su atidėtais mokėjimais, o ekonominės krizės laikotarpiu dėl sudėtingos ekonominės situacijos Lietuvoje labai padaugėjo pirkėjų įsiskolinimų. Didžiausią debitorinių įsiskolinimų dalį įmonėse dažniausiai ir sudaro pirkėjų skolos, todėl jų nemokumas, neatsiskaitymas už prekes ar paslaugas gali sąlygoti pačios įmonės nemokumą. Apyvartinių lėšų trūkumas dėl pirkėjų skolų augimo yra pavojingas veiksnys, kuris gali netgi sukelti įmonės finansinį nestabilumą. Todėl bendrovės, parduodančios prekes ir paslaugas su atidėtais mokėjimais, susiduria su didele rizika, kad jų klientai nesugebės įvykdyti įsipareigojimų. Ši padėtis verčia ieškoti būdų, kaip apsaugoti savo verslą. Anksčiau vienas pagrindinių būdų sumažinti prekinio kredito riziką buvo prekinio kredito rizikos draudimas draudimo bendrovėse. Tačiau ekonomikos sunkmečio laikotarpiu užsienio draudimo kompanijoms sumažinus prekinio kredito draudimo srautus arba juos beveik visiškai nutraukus, visa pirkėjų nemokumo rizika gula ant pačių tiekėjų pečių. Vienas pagrindinių būdų apsisaugoti nuo nemokumo ir sumažinti riziką tampa savo partnerių prekinio kredito rizikos vertinimas, kuris, apimdamas visą įmonės finansinės būklės, ekonomikos sektoriaus, kuriame veikia įmonė, bei šalies ekonominės būklės analizę, gali padėti išvengti didelių pirkėjų įsiskolinimų, o tuo pačiu sumažinti ir pačios įmonės nemokumo riziką. Taigi, įmonės, siekdamos ir ekonominio nuosmukio laikotarpiu sėkmingai veikti gal net didinti pardavimus, privalo pačios prisiimti riziką naudodamos prekinio kredito rizikos vertinimą pačios arba kreipdamosi dėl vertinimo į tokioje veikloje besispecializuojančias įmones. Pagrindinė problema išlieka mokslinės literatūros apie prekinius kreditus bei prekinio kredito rizikos vertinimą stoka. Todėl įmonės, norėdamos pačios atlikti savo partnerių prekinio kredito rizikos vertinimą, turi sunkiai dirbti bandydamos sudaryti vertinimo metodikas arba kreiptis dėl mokymų į įmones, užsiimančias prekinio kredito rizikos vertinimu. Tačiau ir šios įmonės retai gali padėti, nes paprastai prekinio kredito rizikos vertinimo metodikas jos laiko komercine paslaptimi ir informacijas apie jas neteikia.

2. ĮMONĖS PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO METODIKOS ANALIZĖ

Šiuo metu egzistuoja problema, kad nėra vieningos įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos. Kiekviena prekinio kredito rizikos vertinimo srityje dirbanti įmonė turi sukūrusi savo vertinimo sistemą. Tos įmonės, kurios dėl prekinio kredito rizikos vertinimo nesikreipia į kreditinę informaciją teikiančias įmones, o pačios vertina savo potencialių pirkėjų prekinio kredito riziką, taip pat turi sukūrusios savo vertinimo sistemas. Nuo pat prekinio kredito rizikos vertinimo pradžios pasaulyje ėmė kurtis kreditinę informaciją teikiančios įmonės, kurios kurdavo savo vertinimo metodikas, kiekvienoje valstybėje, kiekvienoje kredito riziką vertinančioje įmonėje atsirado po bendrais principais paremtą, tačiau atskirą vertinimo sistemą. Žinoma, globalizacija paveikė ir prekinio kredito rizikos vertinimo sritį, daugelis tokią paslaugą teikiančių įmonių bei prekinio kredito riziką draudžiančių draudimo bendrovių buriasi į susivienijimus (pvz. „Creditreform“, „Creditinfo“, „Dan and Brandstreet“, „Euler Hermes“, „Atradius“, „Coface“ ir kt.), sukurdamos bendras susivienijimų prekinio kredito rizikos vertinimo sistemas, bet vieningos sistemos iki šių dienų nėra [25]. Šiame skyriuje bus pateikiami prekinio kredito rizikos vertinimo principai, atliekama finansinių santykinių rodiklių, naudojamų trumpalaikio mokumo vertinimui, ir prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos, kuri gali būti naudojama praktikoje, analizė. Remiantis metodikos analize, bus nustatomos prekinio kredito rizikos vertinimo grėsmės bei prekinio kredito rizikos vertinimo specifika ekonomikos nuosmukio laikotarpiu.

2.1. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo principai

Nors šiuo metu nėra vieningos prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos, tačiau visos prekinio kredito rizikos vertinimo sistemos remiasi tais pačiais principais, kurie susiformavo per 150 metų visuotinio atidėto apmokėjimo rinkos ekonomikos šalyse taikymo, ir iš esmės kiekviename prekinio kredito rizikos vertinimo procese atsižvelgiama į tuos pačius veiksnius.

Taigi, galima išskirti šiuos bendruosius įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo principus:

- Prekinio kredito rizikos vertinimo tikslingumas. Jo paskirtis yra padėti tiekėjams sumažinti prekinio kredito riziką.
- Prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos skirtingumas nuo bankų kreditinės rizikos vertinimo metodikos. Šis skirtumas labai svarbus ir esminis, nes bankai vertina galimybę suteikti valiutinį kreditą už tam tikras palūkanas, kurios kiekvienam kredito gavėjui gali skirtis, taip pat dažnai vertina ilgalaikio kredito suteikimo riziką, tuo tarpu vertinant prekinio kredito riziką išimtinai vertinamas trumpalaikis prekinio kredito gavėjo mokumas, nevertinant kredito kainos pasikeitimų, o išskirtinai analizuojant tik vertinamojo galimybes atsiskaityti su kreditoriumi.

- Konkretumas. Vertinamos kredituojamos įmonės galimybės įvykdyti savo įsipareigojimus kreditoriams. Vertinama įmonė, kuri iš kreditoriaus nori gauti prekinį kreditą – prekes su mokėjimo atidėjimu.
- Objektyvumas. Vertinimas atliekamas remiantis visais prieinamais oficialiais ir viešaisiais šaltiniais. Objektyviai analizuojama gauta objektyvi informacija.
- Finansinių rodiklių analizė. Reikšmingą prekinio kredito rizikos vertinimo dalį sudaro finansinių rodiklių, gaunamų iš vertinamos įmonės finansinių ataskaitų, analizavimas.
- Sistemiškumas. Vertinimas atliekamas pagal nustatytą sistemą, apimančią tiek finansinius, tiek nefinansinius šaltinius.
- Kompleksiškumas. Vertinama visa informacija ir jos poveikis įmonės prekinio kredito rizikingumui.
- Klasifikavimas. Kredituojamos įmonės reitinguojamos pagal prekinio kredito suteikimo joms rizikos laipsnį.
- Tikslumas. Kreditinė išvada aiški, teikianti konkrečias rekomendacijas dėl vertinamos įmonės kreditavimo.
- Ekspertinio tyrimo metodo naudojimas. Sprendimą dėl prekinio kredito suteikimo priima specialistas, kuris pateikia konkretų ekspertinį sprendimą ar suteikti prekinį kreditą vertinamai įmonei bei kokio dydžio kreditas gali būti suteikiamas.
- Reguliarumas. Informacija peržiūrima reguliariai, atnaujinama, peržiūrima vertinimo išvada.
- Vertintojas nebūtinai yra kreditorius. Įmonės prekinio kredito riziką dažnai vertina trečiasis asmuo – kreditinę informaciją teikianti įmonė.
- Diagnostinis principas. Sudaroma kredito limitų sistema, išskiriamos rizikos grupės, įvertinamas konkrečios įmonės rizikingumas, nustatomas kredito limitas.
- Informatyvumas. Surenkama ir pateikiama visa patikima informacija apie vertinamą įmonę.
- Perimamumas. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą iš vieno asmens gali perimti kitas asmuo ar įmonė.
- Prekinio kredito rizikos vertinimas atliekamas remiantis pilna finansine ir nefinansine informacija apie įmonę.
- Specialistas (dažniausiai kreditų analitikas) organizuoja analizės sistemos funkcionavimą ir jo valdymą, t.y. parenka analizės būdus, informacijos apdorojimo priemones, parengia įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką, projektuoja analizės procesą.

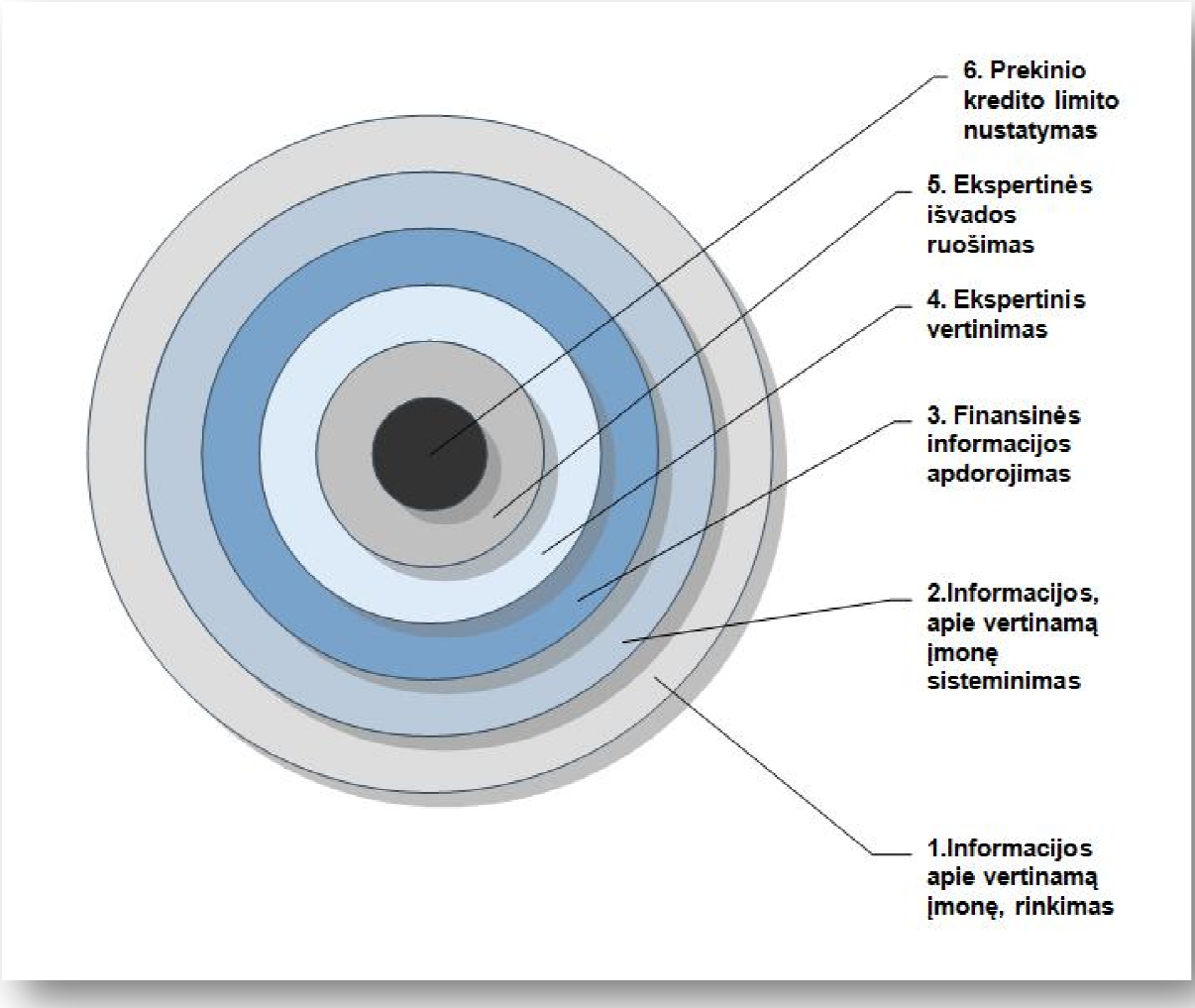
2.2. Prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos analizė bei jos taikymas praktikoje

Prekinio kredito rizikos vertinimo metodika paremta tuo, kad prekinis kreditas yra trumpalaikis kreditas. Dėl šios priežasties vertinamas įmonės, kuriai norima suteikti prekinį kreditą sugebėjimas įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus kreditoriams - t. y., įmonės trumpalaikio mokumo lygis.

Šiame magistro baigiamajame darbe aprašoma įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika, paremta prekinio kredito rizikos vertinimo principais, mokslinėje literatūroje rekomenduojamais trumpalaikio kredito rizikos (trumpalaikio mokumo) vertinimo rodikliais, didžiausio Europos kreditinės informacijos ir skolų išieškojimo įmonių susivienijimo „Creditreform“, gyvuojančio nuo 1879 metų prekinio kredito rizikos vertinimo metodais, finansinės įmonių analizės metodais bei iš Lietuvos institucijų gauta oficialia informacija apie įmones. Žinoma, įmonės - tiekėjos, pačios kurdamos vertinimo sistemas gali laikytis mažiau griežtų reikalavimų, kredituoti ir daugiau rizikingus pirkėjus, tiek dėl įmonės vykdomos kreditų politikos, tiek dėl duomenų, būtinų pilnam rizikingų veiksnių įvertinimui, trūkumo. Tuo tarpu draudimo kompanijos bei kreditinę informaciją teikiančios įmonės dažnai turi griežtesnes ir išsamesnes vertinimo sistemas, kurios padeda objektyviau ir detaliau įvertinti konkrečios įmonės prekinio kredito riziką.

Tam, kad būtų išlaikytas aiškumas ir vientisumas, praktikoje taikoma prekinio kredito rizikos vertinimo metodika bus aprašoma remiantis prekinio kredito rizikos vertinimo etapais. Naudojami šie pagrindiniai įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo etapai (žr. 1 pav.):

1. Informacijos apie vertinamą įmonę surinkimas. Renkama visa finansinė ir nefinansinė informacija apie įmonę tiek iš oficialių valstybės šaltinių, tiek iš viešosios informacijos šaltinių, tiek iš pačios įmonės, tiek, jei yra galimybė, iš įmonę kredituojančių įmonių.
2. Informacijos sisteminimas. Sisteminama visa gauta informacija, atrenkama pozityvi ir negatyvi informacija apie įmonę.
3. Finansinės informacijos apdorojimas. Apskaičiuojami, vertinimui būtini, finansiniai rodikliai.
4. Ekspertinis vertinimas. Finansiniai rodikliai interpretuojami, lyginami su statistiniais sektoriniais vidurkiais, įvertinama įmonės finansinė būklė, analizuojama pozityvi ir negatyvi nefinansinė informacija apie įmonę.
5. Ekspertinės išvados ruošimas. Remiantis atlikta analize ruošiama ekspertinė išvada, daromas sprendimas dėl prekinio kredito suteikimo vertinamai įmonei rizikingumo, įmonė priskiriama rizikos klasei.
6. Prekinio kredito limito paskyrimas. Įvertintai įmonei priskiriamas konkretus prekinio kredito limitas arba pateikiamas sprendimas neskirti limito ar drausti jį, dėl per didelio rizikos laipsnio.

pai

Taigi, pirmajam etapui įgyvendinti reikalinga surinkti visus duomenis apie vertinamą įmonę. Visa informacija, kuri gali padaryti prekinio kredito rizikos vertinimo sprendimą tikslesnį, apibendrintai vadinama kreditine. Taigi, atliekant prekinio kredito rizikos vertinimą naudojama tokia informacija (kreditinė informacija) [46]:

- registraciniai duomenys;
- įstatinis kapitalas, jo vystymasis;
- įmonės istorija;
- informacija apie steigėjus, savininkus ir administraciją;
- duomenys apie filialus ir susijusias kompanijas;
- biurų adresai, telefonų, faksų numeriai, el. pašto adresai;
- informacija apie įmonės bankų sąskaitas;
- veiklos sritys, produkcija, prekių ženklai;
- duomenys apie importą ir eksportą, pagrindiniai tiekėjai ir klientai;
- finansinė informacija (balansai ir pelno (nuostolių) ataskaitos, pajamų deklaracijos);

- darbuotojų skaičius;
- turtas ir teisių juo disponuoti apribojimai - dalyvavimas Hipotekos ir Turto Arešto Aktų Registrų aktuose;
- įsiskolinimai valstybinėms institucijoms ir verslo subjektams;
- dalyvavimas teismuose;
- straipsniai ir pranešimai masinėse informavimo priemonėse (laikraščiuose, internete);
- įmonių bendradarbiavimo su vertinama įmone patirtis.

Prieš renkant informaciją apie vertinamą įmonę, reikia įvertinti jos gavimo galimybes Lietuvoje. Kiekvienoje šalyje tokios galimybės yra skirtingos. Deja, Lietuvoje, net palyginus su Latvija ir Estija, kreditinės informacijos gavimas ilgą laiką buvo itin problematiškas dėl blogo informacijos prieinamumo. Pastaruoju metu situacija po truputį keičiasi. Lietuvos Juridinių Asmenų Registrui savo veikloje pritaikius informacines sistemas, jos teikiama informacija (ypatingai prekinio kredito rizikos vertinimui aktuali informacija - įmonių finansinės ataskaitos) tapo prieinama internetinėje erdvėje. Tačiau paminėtina, kad ši sistema veikia tik nuo 2007 metų, tuo tarpu kitose šalyse ji įdiegta nepalyginamai seniau (pvz., Latvijoje finansinę įmonių informaciją registruoja bei platina privataus kapitalo įmonė, kuri informacines sistemas savo veikloje įdiegė prieš 10 metų). Taip pat Lietuvoje dar egzistuoja informacijos sklaidos trukmės problema - daugelyje Juridinių Asmenų Registro regioninių centrų informacija apie įmones teikiama neoperatyviai dėl biurokratinių bei vidinių taisyklių trukdžių. Pagrindiniai viešai prieinami duomenų, naudojamų atliekant prekinio kredito rizikos vertinimą, Lietuvoje šaltiniai yra šie:

1. Vidiniai:

1.1. Objektyvi informacija (buhalterinės programos fiksuota informacija apie kredito limitų priskyrimą, pageidavimus kredituotis ir uždelsimus, jų pasikeitimų dinamiką ir ritmiškumą);

1.2. Subjektyvi informacija:

1.2.1. kliento suteikta informacija;

1.2.2. darbuotojų nuomonė ir pastabos apie klientą;

1.2.3. iš konkurentų gauta informacija.

2. Išoriniai:

2.1. Registrai ir valstybinių įstaigų teikiami duomenys:

2.1.1. Juridinių Asmenų Registras [52]. (Nemokamai pateikiami įmonių registraciniai duomenys; už abonentinį mokestį pateikiami platesni įmonių registraciniai duomenys, įmonės istorija, duomenys apie steigėjus, savininkus, įmonės veiklos sritys);

2.1.2. Valstybinės Mokesčių Inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenų bazės [81]. (Nemokamai pateikiamas mokesčių mokėtojų registras, duomenys apie registruotus ir išregistruotus PVM mokėtojus, įmonių, nevykdančių mokesčių administratoriaus nurodymų, sąrašas

(labai negausus), išregistruotų įmonių sąrašai, taip pat iš dalies pateikiami įmonių registraciniai duomenys bei įsiskolinimai valstybinėms institucijoms);

2.1.3. Nekilnojamo Turto Registras [53]. (Už abonentinį mokestį pateikiama informacija apie įmonių nekilnojamąjį turtą);

2.1.4. Valstybės įmonė „Regitra“ [83]. (Per keletą informacinių sistemų VĮ „Regitra“ mokamai teikia duomenis internetu tiesiai iš savo vidinės duomenų bazės, pvz., per UAB „Creditreform Lietuva“ duomenų bazę [76], apie registruotas įmonių transporto priemones);

2.1.5. Hipotekos ir Turto Arešto Aktų Registrai [45]. (Mokamai gaunama informacija apie įmonių nekilnojamojo ir kilnojamojo turto įkeitimus bei areštus);

2.1.6. Įmonių Bankroto Valdymo Departamentas prie Ūkio Ministerijos [54]. (Pateikiamas bankrutuojančių ir bankrutavusių, taip pat įmonių, kurių bankroto procedūros baigtos, restruktūrizuojamų įmonių sąrašas);

2.1.7. Lietuvos Respublikos teismai: Vilniaus apygardos teismas [82]; Kauno apygardos teismas [55]; Klaipėdos apygardos teismas [56]; Šiaulių apygardos teismas [74]; Panevėžio apygardos teismas [68]. (Nemokamai pateikiama dalis informacijos apie įmonių dalyvavimą teismuose). Kreditavimo rizikai įtaką galinti daryti informacija apie ginčų tarp ūkinių subjektų civilines bylas vis dėlto yra sunkiai prieinama, nes dauguma tokių bylų nagrinėjamos apylinkių, o ne apygardų teismuose;

2.1.8 Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacija [73];

2.2. Vieša informacija:

2.2.1. objektyvi:

2.2.1.1. valstybės leidžiami laikraščiai „Informaciniai pranešimai“ ir „Valstybės žinios“. Šiuose leidiniuose galima rasti fragmentinės informacijos apie įmonių registracinius duomenis, adresus, įstatinį kapitalą, savininkų bei direktorių pasikeitimus, įmonės istoriją, veiklos pokyčius, įmonių turtą ir jo disponavimo apribojimus, įmonių įsiskolinimus;

2.2.1.2. adresų katalogų informaciniai tinklalapiai [60; 61; 62; 63; 64]. Juose yra informacijos apie įmonių kontaktinius duomenis, veiklos sritis ir prekinius ženklus;

2.2.1.3. antstolių informacija [43] apie turto varžytines;

2.2.2. subjektyvi:

2.2.2.1. įmonių reprezentacinės interneto svetainės, kuriose gali būti daug informacijos apie įmonės veiklą, kontaktus. Tačiau šiose svetainėse pateikiama tik teigiama informacija apie įmonę, todėl ją reikia vertinti atsargiai;

2.2.2.2. juodieji sąrašai [49; 72 ir kt.]. Šiuose kataloguose pateikiama informacija apie įmonių įsiskolinimus gali būti naudinga, tačiau šie duomenys turi standartinių trūkumų: informacija nepakankamai susisteminta, dažnai pasenusi, pasitaiko tyčinių faktų iškraipymų. Dėl nurodytų priežasčių informaciją surasti reikiamu momentu ir tinkamai ja pasinaudoti yra sudėtinga;

2.2.2.3. laikraščiai, žurnalai, televizija, viešieji skelbimai ir pan.;

2.3. Specializuotų įmonių kreditinė informacija. Kreditinę informaciją teikiančios įmonės paprastai pateikia kreditinės informacijos apie dominančią įmonę rinkinį. (Pvz., UAB „Creditreform Lietuva“ siūlo nemokamai naudotis svetainėje www.cr.lt įmonių registracine informacija, bei bendra informacija, o specializuota įmonės informacija (pvz., finansinėmis įmonės ataskaitomis, turto areštais) už abonementinį mokestį, ar pirkti konkrečių įmonių kreditinės informacijos rinkinius ar prekinio kredito rizikos vertinimus. UAB „Creditinfo Lietuva“ siūlo už abonementinį mokestį naudotis įmonių kreditinės informacijos duomenų baze arba pirkti konkrečių įmonių prekinio kredito rizikingumo vertinimus).

Kreditinės informacijos surinkimas ir teisingas traktavimas padeda numatyti kreditavimo sąlygas bei išvengti nuostolių. Svarbu iš anksto numatyti, kokiais atvejais kokios informacijos reikia, tai taip pat yra vidinės kreditavimo tvarkos klausimas. Ne visa informacija, naudojama prekinio kredito rizikos vertinimui, prieinama nemokamai, kartais gauti informacijos reikia laiko ir patyrimo. Jei pageidaujama gauti nedidelį kreditą, gali pakakti tik registracinės kliento informacijos. Rimtesniam sandoriui būtina kuo išsamesnė informacija. Svarbu pabrėžti, kad kreditinės informacijos branduolį visada sudaro objektyvi informacija, o subjektyvi, nors ir gali būti vertinga, naudojama tik kaip papildoma.

Antrojo etapo esmė yra visos surinktos informacijos sisteminimas. Šio etapo metu kiekviena gautos informacijos dalis grupuojama į pozityvią ir negatyvią informaciją. Manome, kad grupuojant registracinius įmonės duomenis turi būti stebimas įmonės veiklos amžius, jos juridinė forma (traktuojama, kad valstybės įmonė ar uždaroji akcinė bendrovė mažiau rizikinga, nei individuali įmonė ar tikroji ūkinė bendrija), įstatinio kapitalo kaita (jo didėjimas priskiriamas prie pozityvių, o mažėjimas - prie negatyvių reikšmių), įmonės istorija (jos besitęsiančios vystymosi ir augimo tendencijos yra pozityvus veiksnys), informacija apie įmonės steigėjus, savininkus (stebima ar tai užsienio, ar vietinio kapitalo įmonė, ar jos savininkai yra įmonės, ar privatūs asmenys. Jei įmonės savininkas yra valstybė ar savivaldybė, tai yra papildomas pozityvus veiksnys įmonei, nes valstybės valdomos įmonės yra patikimesnės įsipareigojimų grąžinimo atžvilgiu. Tačiau, reiktų atkreipti dėmesį į situaciją, egzistuojančią ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kuri parodė, kad valstybė nėra garantas dėl prekinio kredito sąlygų laikymosi, ji taip pat gali neišvengti atsiskaitymų su tiekėjais vėlavimų), veiklos sritis, kurioje dirba įmonė (didelė veiklos srities rizika yra svarbus neigiamas veiksnys įmonei), rajonas, kuriame įmonė veikia (rajonas turi didelę įtaką įmonės veiklai, jos konkurencinei aplinkai bei vystymuisi. Yra rajonų, kuriuose visų įmonių veikla tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso, nuo vienos tame rajone veikiančios įmonės (pvz. Visaginas - nuo atominės elektrinės), tai yra negatyvus veiksnys), importo ir eksporto lyginamoji dalis apyvartoje bei valstybės, į kurias eksportuojamos prekės ar paslaugos (tai ypatingai aktualu vertinant transporto sektoriaus įmones. Jei didžiąją įmonės eksporto dalį sudaro vežimai į vieną šalį, tai yra neigiamas veiksnys (pvz. Transporto įmonės, kurių

didžiausią apyvartos dalį sudarė vežimai į Rusijos Respubliką, labai nukentėjo Rusijai sugriežtinus reikalavimus Lietuvos vežėjams 2009 rugpjūčio mėn.)), pagrindiniai tiekėjai ir pirkėjai (įmonės priklausymas nuo vieno tiekėjo ar pirkėjo yra negatyvus veiksnys, didinantis riziką), finansinės informacijos apie įmonę prieinamumas (jei įmonė, kuri pagal savo juridinę formą, privalo pateikti savo finansines ataskaitas Juridinių Asmenų Registrui, tačiau to nedaro, tai - negatyvus veiksnys, mažinantis galimybes atlikti pilną prekinio kredito rizikos vertinimą), darbuotojų skaičiaus pokyčiai (kurie leidžia spręsti apie įmonės veiklos stabilumą. . Darbuotojų skaičiaus, pateikiamo kas ketvirtį Statistikos Departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, pasikeitimai taip pat leidžia stebėti, kiek įtakos įmonės veiklai turi sezoniškumas), teisių disponuoti turtu apribojimai (įmonės dalyvavimas Turto Arešto Aktų Registro aktuose yra neigiamas veiksnys, rodantis apie įmonės mokumo problemas, įmonės turto įkeitimas Hipotekos Registre yra neutralus veiksnys, kuris gali būti ir teigiamas - bankai pasitiki įmone ir bendradarbiauja su ja, ir neigiamas - įmonė įkeitusi savo turtą tampa labai priklausoma nuo bankų, tam reikalinga papildoma analizė), įsiskolinimai valstybinėms institucijoms ir verslo subjektams, rodantys įmonės mokumo sutrikimus praeityje arba esamą nemokumą, dalyvavimas teismuose (priklauso nuo įmonės dydžio - didelės įmonės gali turėti daug teismų, kurie turi mažai reikšmės jų veiklai, tuo tarpu mažai įmonei ir vienas teismas gali tapti pražūtingu, svarbi vykstančių teismų priežasčių analizė), straipsniai apie įmonę laikraščiuose, internete (jų sugrupavimas į perteikiančius pozityvią ir negatyvią informaciją), kitų įmonių bendradarbiavimo su vertinama įmone patirtis (grupuojami jų pozityvūs ir negatyvūs atsiliepimai).

Trečiasis etapas yra finansinės informacijos apdorojimas, kuris apima finansinių rodiklių, reikalingų įmonės prekinio kredito rizikos vertinimui, apskaičiavimą. Taigi, remiantis įmonės finansinėmis ataskaitomis (balansu ir pelno (nuostolio) ataskaita) skaičiuojami santykiniai finansiniai rodikliai, reikalingi įvertinti įmonės sugebėjimą laiku atsiskaityti su tikėjais už suteiktą prekinį kreditą. Analizė panaudojant finansinius rodiklius yra labai plačiai paplitusi. Naudojant santykinius finansinius rodiklius galima nesunkiai palyginti skirtingų įmonių finansines ataskaitas bei jų veiklos rezultatyvumą įvairiais požiūriais, taip pat vienos įmonės skirtingų laikotarpių finansinius rodiklius, nustatyti jų kitimo tendencijas. Santykiniai finansiniai rodikliai atspindi finansinių ataskaitų ir jų straipsnių tarpusavio ryšius, pavyzdžiui, tarp pelno ir kapitalo, trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų ir pan. Analizės rezultatai išreiškiami santykiais (procentais ar koeficientais). Šie santykiai atspindi ūkio subjekte vykstančių finansinių procesų ryšius ir fiksuoja pastarųjų finansinės būklės pasikeitimus, iliustruoja trendus ir jų pakitimo charakterį, taip pat nagrinėjamo objekto riziką bei galimybes [17].

Mokslinėje literatūroje nurodoma ir praktikoje skaičiuojama daugybė finansinių rodiklių. Gausioje Lietuvos ir užsienio mokslinėje literatūroje pateikiamas finansinių rodiklių grupavimas, įvairių rodiklių apskaičiavimo būdai, jų panaudojimas skirtingų tikslų įmonės finansinei analizei.

Skirtinguose moksliniuose šaltiniuose nurodomas skirtingas rodiklių grupavimas, skirtingi rodiklių ir jų grupių pavadinimai. Čia nenagrinėsime finansinių rodiklių grupavimo bei nenurodysime visų literatūroje nurodomų finansinių rodiklių. Apie tai galima skaityti literatūros šaltiniuose [17; 18; 21; 26; 28; 29; 33; 35 ir kt.]. Finansinių rodiklių pasirinkimas yra didelis, todėl kiekviena įmonė, norinti taikyti prekinio kredito rizikos vertinimą, gali pasirinkti analizei santykinius finansinius rodiklius. Svarbu mokėti pasirinkti tuos rodiklius, kurie labiausiai atspindi įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo analizės tikslus. Prekinio kredito rizika labiausiai susijusi su įmonės mokumu ir jos gebėjimu gauti pajamų iš savo veiklos, nes tos įmonės, kurios negali laiku atsiskaityti, pasidaro nepatikimos [26]. Laiku sumokėti skolas pagal sutartyse nurodytus terminus, grąžinti kreditus, laiku išmokėti darbo užmokestį darbuotojams, sumokėti mokesčius ir vykdyti kitus įsipareigojimus įmonė gali tuomet, kai jos finansinė padėtis yra stabili. Taigi, įmonės kreditingumo analizė glaudžiai siejasi su finansinio stabilumo analize, kaip pagrindine šios įmonės gyvavimo ir plėtros sąlyga [42]. Įmonės gebėjimas laiku atsiskaityti su savo tiekėjais už prekinį kreditą susijęs būtent su įmonės finansiniu stabilumu bei trumpalaikiu įmonės mokumu, likvidumu. Remiantis prekinio kredito rizikos vertinimo tikslais bei mokslinėje literatūroje nurodomais santykinių finansinių rodiklių skaičiavimo pagrindais [26; 34; 38; 35] šiai analizei pasirinkti tokie finansiniai rodikliai:

Įprastinės veiklos pelningumas (commercial profitability)

Kreditoriams svarbu, kad įmonė turėtų pakankamai pelno ir galėtų laiku sumokėti palūkanas bei grąžinti paskolas [38]. Įprastinės veiklos pelningumas nustato, kiek pelno tenka kiekvienam grynųjų pardavimų pajamų vienetui. Jis apibūdina tiriamos įmonės pagrindinės veiklos efektyvumą, jos sugebėjimą gauti pelno iš įprastinės įmonės veiklos. Šis rodiklis išreiškiamas procentine išraiška ir apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\frac{Įprastinės\ veiklos\ pelnas \times 100\%}{Pardavimo\ pajamos}. \qquad (1)$$

Likvidumo rodikliai (liquidity ratios)

Likvidumo rodikliai yra ypatingai svarbūs prekinio kredito rizikos vertinimui, nes jie nustato trumpalaikį įmonės mokumą, t.y. jos potencialų gebėjimą turimomis priemonėmis likviduoti įsipareigojimus. Tam, kad atsiskaitytų su tiekėjais, kreditoriais ir įvykdytų kitus įsipareigojimus, įmonei reikia turėti ne tik pinigų, bet ir likvidų turtą, kurį galėtų greitai pakeisti į pinigus. Jei turtas likvidus, įmonė turi mokėjimo priemonių skoloms apmokėti, bet, turėdama nelikvidų turtą, ji gali pasidaryti nemoki. Likvidumo grupės rodikliai padeda įvertinti, ar įmonė gali laiku atsiskaityti su savo kreditoriais. Gera įmonės finansinė būklė yra tada, kai ji, suėjus skolų mokėjimo terminui, gali laiku įvykdyti visus savo įsipareigojimus [26]. Taigi, būtent likvidumo rodikliai parodo, ar įmonė pajėgs apmokėti visus trumpalaikius įsipareigojimus laiku, ar firmos įsipareigojimai yra realūs, t.y. ar firma sugeba laiku grąžinti visus savo įsiskolinimus (pirmiausia trumpalaikius) [27].

Bendrasis likvidumas (current ratio)

Šis rodiklis parodo, kokiu laipsniu trumpalaikis turtas padengia trumpalaikius įsipareigojimus, t.y. kiek kartų įmonės trumpalaikis turtas viršija jos trumpalaikius įsipareigojimus. Jis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\frac{Trumpalaikis\ turtas}{Trumpalaikiai\ įsipareigojimai}\ [18]. \qquad (2)$$

Bendrojo likvidumo rodikliu rodoma įmonės galimybė padengti trumpalaikius įsipareigojimus, panaudojant turimą trumpalaikį turtą [32].

Skubus (einamasis, greitas) likvidumas (quick ratio)

Kadangi analizuojant bendrąjį trumpalaikio mokumo rodiklį neatsižvelgiama į trumpalaikio turto sudėtį, jis tik apytikriai rodo įmonės galimybę laiku sumokėti skolas. Realesnę padėtį nustato kitas rodiklis, vadinamas greitojo likvidumo rodikliu. Šis rodiklis nurodo įmonės gebėjimą nedelsiant patenkinti skolintojų reikalavimus ir geriau įvertina jos mokumą nei bendrojo likvidumo rodiklis [26]. Skubus (einamasis, greitas) likvidumas apibūdina tiriamos įmonės sugebėjimą įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus iš mobiliausio (galimo greitai paversti pinigais) turto. Atsargos yra priskiriamos įmonės trumpalaikiam nemobiliajam turtui, nes jos nėra greitai pakeičiamos į grynuosius pinigus. Taigi, Skubaus (einamojo, greito) likvidumo rodiklis apskaičiuojamas eliminuojant atsargas. Jis parodo trumpalaikių įsipareigojimų likvidavimo mobiliais aktyvais greitį [32] ir skaičiuojamas kaip santykis tarp didžiausio likvidumo turto vertės ir trumpalaikių įsiskolinimų:

$$\frac{Trumpalaikis\ turtas - atsargos}{Trumpalaikiai\ įsipareigojimai}\ [18]. \qquad (3)$$

Kritinis (grynasis) likvidumas (cash ratio)

Šis rodiklis rodo, kokiu laipsniu grynieji pinigai padengia trumpalaikius įsipareigojimus. Kritinis (grynasis) likvidumas skaičiuojamas pagal šią formulę:

$$\frac{Pinigai\ ir\ pinigų\ ekvivalentai}{Trumpalaikiai\ įsipareigojimai}\ [38]. \qquad (4)$$

Jis geriausiai parodo, kokią trumpalaikių ir ilgalaikių skolų einamųjų metų dalį įmonė gali sumokėti nedelsiant [42].

Vertindami įmonės likvidumą, tiek užsienio, tiek Lietuvos ekonomistai sutaria dėl skaičiuojamų likvidumo rodiklių, tačiau kyla diskusijų, kokie kiti santykiniai finansiniai rodikliai svarbūs, norint įvertinti įmonės sugebėjimą įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimu laiku. Manytume, kad vertinant įmonės prekinio kredito riziką be likvidumo rodiklių, reikėtų atsižvelgti į šiuos santykinius finansinius rodiklius:

Apyvartinis kapitalas (net working capital)

Įmonės gebėjimas apmokėti skolas priklauso ne tik nuo trumpalaikio turto ir įsipareigojimų santykio, bet ir nuo jų struktūros. Trumpalaikio turto perteklius, lyginant su trumpalaikiais įsipareigojimais, vadinamas apyvartiniu kapitalu. Jis parodo, ar balanso sudarymo dieną įmonė turėjo pakankamai nuosavo turto trumpalaikiams įsipareigojimams padengti arba kokia trumpalaikio turto dalis finansuojama nuosavu kapitalu [26]. Jis skaičiuojamas keliais būdais, tačiau čia pasirinktas toks būdas, kuris leidžia įvertinti kokia įmonės pastoviojo kapitalo dalis skiriama trumpalaikiam turtui finansuoti. Šiuo būdu apyvartinis kapitalas apskaičiuojamas prie savininkų nuosavybės pridėjus įmonės ilgalaikius įsipareigojimus ir atėmus ilgalaikio turto vertę:

$$Nuosavas\ kapitalas + Ilgalaikiai\ įsipareigojimai - Ilgalaikis\ turtas\ . \qquad (5)$$

Todėl dažnai sakoma, kad apyvartinis kapitalas - nuosavybės dalis, dalyvaujanti kasdieninėje įmonės veikloje [34]. Jis funkcionuoja kaip likvidumo rezervas, apsidraudžiant nenumatytais ir neplanuotais atvejais. Didesnio apyvartinio kapitalo reikia, kai įmonė negali skubiai pasiskolinti lėšų [32].

Turto panaudojimo efektyvumo (aktyvumo) rodikliai

Be likvidumo rodiklių, naudinga žinoti ir įmonės gebėjimą operatyviai keisti savo atsargas ir debitorinį įsiskolinimą į pinigus, greitai padengti įsiskolinimus ir efektyviai naudoti turtą pajamoms gauti. Tam reikia apskaičiuoti įmonės turto panaudojimo efektyvumo rodiklius, kurie parodo, kaip yra valdomos įmonės nuosavos ir skolintos lėšos.

Atsargų apyvartumas (inventory turnover)

Šis rodiklis parodo vidutinį dienų skaičių, per kurį įmonė realizuoja savo atsargas. Juo apibūdinamos įmonės atsargų realizavimo galimybės bei atsargų valdymo efektyvumas. Jis išreiškiamas dienomis ir skaičiuojamas pagal formulę:

$$\frac{Atsargos\ \times 365}{Parduotų\ prekių\ savikaina}. \qquad (6)$$

Atsargų apyvartumo trukmė išreikšta dienomis, parodo, kiek laiko įmonė gali dirbti su turimomis atsargomis, arba kiek dienų reikia materialinėms atsargoms atsinaujinti.

Gautinų sumų apyvartumas (average collection period of amounts receivable)

Tai pirkėjų skolų apmokėjimo laikas, kuris parodo vidutinį dienų skaičių, per kurį pirkėjai atsiskaito su įmone ir apibūdina gautinų sumų surinkimo efektyvumą. Šis rodiklis skaičiuojamas taip:

$$\frac{Pardavimo\ skolos\ \times 365}{Pardavimo\ pajamos}. \qquad (7)$$

Įmonės pirkėjų (debitorių) nesilaikymas mokėjimo terminų, gali sąlygoti pačios įmonės nemokumą, todėl labai svarbu stebėti įmonės pirkėjų įsiskolinimų būklę. Gautinų sumų vidutinis apyvartumo laikotarpis ypatingai svarbus, kai jis lyginamas su pačios vertinamos įmonės mokėtinų sumų apyvartumu.

Mokėtinų sumų apyvartumas (average payment period of accounts payeble)

Tai tiekėjų skolų apmokėjimo laikas, rodantis vidutinį dienų skaičių, per kurį įmonė atsiskaito su tiekėjais ir apibūdinantis mokėtinų sumų apmokėjimo galimybes. Jis skaičiuojamas pagal šią formulę:

$$\frac{Skolos\ tiekėjams\ \times 365}{Parduotų\ prekių\ savikaina}. \quad (8)$$

Vertinant apyvartumus svarbu paskaičiuoti kokią trumpalaikio turto dalį sudaro įmonės atsargos, gautinos bei mokėtinos sumos, nes tai padeda spręsti šių rodiklių apyvartumo svarbą įmonės trumpalaikių įsipareigojimų įvykdymui.

Atsargų dalis trumpalaikiame turte (Inventory part)

Šis rodiklis parodo atsargų dalį trumpalaikiame įmonės turte, išreiškiamas procentais ir skaičiuojamas pagal tokią formulę:

$$\frac{Atsargos \times 100\%}{Trumpalaikis\ turtas}. \quad (9)$$

Gautinų sumų dalis trumpalaikiame turte (amounts receivable part)

Gautinų sumų dalis trumpalaikiame turte parodo kiek įmonės trumpalaikio turto sudaro pirkėjų įsiskolinimai įmonei. Jis reiškiamas procentine dalimi ir skaičiuojamas pagal formulę:

$$\frac{Pirkėjų\ skolos \times 100\%}{Trumpalaikis\ turtas}. \quad (10)$$

Mokėtinų sumų dalis trumpalaikiame turte (trade debts part)

Šis rodiklis rodo, kokią procentinę trumpalaikio turto dalį sudaro įmonės skolos savo tiekėjams ir reiškiamas tokia formule:

$$\frac{Skolos\ tiekėjams \times 100\%}{Trumpalaikis\ turtas}. \quad (11)$$

Nuosavo kapitalo ir turto santykis (financial risk degree)

Tai finansų struktūrą nusakantis santykinis finansinis rodiklis, kuris parodo, kokią dalį turto įmonė finansuoja nuosavu kapitalu:

$$\frac{Nuosavas\ kapitalas}{Turtas}. \quad (12)$$

Nuosavas kapitalas turi būti didesnis už ilgalaikį turtą, tai reiškia, kad tam tikra nuosavo kapitalo dalis turi būti skirta trumpalaikiam turtui finansuoti [38]. Jei nuosavas kapitalas yra mažesnis už turtą, tai reiškia, kad įmonės trumpalaikis turtas yra finansuojamas tik iš skolintų lėšų. Tokia įmonė negali užtikrinti savo įsipareigojimų įvykdymo.

Atliekant įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą, visi minėtieji finansiniai rodikliai yra skaičiuojami pagal metines įmonės finansines ataskaitas. Būtent tik metinės įmonės finansinės ataskaitos yra naudojamos dėl to, kad tik metinės ataskaitos yra oficialios, teikiamos Valstybinei Mokesčių Inspekcijai bei VĮ „Registrų Centras“ Juridinių Asmenų Registrui.

Pagrindiniai prekinio kredito rizikos vertinimo etapai, reikalaujantys specifinių žinių yra ekspertinis vertinimas, ekspertinės išvados parengimas bei prekinio kredito limito paskyrimas.

Ekspertinio vertinimo etapo metu apskaičiuoti finansiniai rodikliai yra interpretuojami, lyginami su statistiniais sektoriniais vidurkiais, remiantis jų analize įvertinama įmonės finansinė būklė. Taip pat išanalizuojama pozityvi ir negatyvi nefinansinė informacija apie įmonę.

Kreditavimo specialistas daugiausia informacijos gauna atlikęs įmonės finansinių ataskaitų analizę: gali įvertinti įmonės finansinę būklę, veiklos silpnąsias ir stipriąsias vietas, matyti įmonės veiklos tendencijas. Stebėdamas įmonės apyvartos, pelno bei įprastinės veiklos pelningumo pokyčius, specialistas vertina įmonės veiklos vystymosi tendencijas. Jei įmonės apyvarta auganti, pelnas stabilus galima daryti išvadą, kad įmonės veikla stabiliai vystosi. Jei pastaraisiais metais įmonės apyvarta labai išaugo ar nukrito, reikalinga aiškintis to priežastis ir nuspręsti, kaip tai paveiks tolimesnį įmonės vystymąsi. Jei įmonės apyvartoje jaučiamos nuolatinio (3 metus iš eilės) mažėjimo tendencijos, galima spręsti, kad įmonės veikla nėra sėkminga. Įprastinės veiklos pelningumo rodiklis rodo įmonės veiklos efektyvumą. Yra manoma, kad mažesnis negu 5%, laikomas nepatenkinamu [34]. Tačiau, jei įmonės įprastinės veiklos pelningumas yra labai aukštas (viršija 10%), tai rodo, kad įmonė nepakankamai panaudoja uždirbtą pelną, ji turi per daug lėšų, kurias galėtų investuoti į plėtrą. Žinoma, vertinant įmonės sugebėjimą laiku atsiskaityti su kreditoriais, aukštas įprastinės veiklos pelningumo rodiklis yra palankus veiksnys.

Įmonės likvidumo rodikliai labai domina specialistus, vertinančius įmonės prekinio kredito riziką. Žinoma daugybė pavydžių, kai įmonės bankrutuodavo dėl problemų, susijusių su likvidumu, nepaisant to, kad kiti finansiniai rodikliai ir buvo geri [32]. Europos šalių įmonėse pageidaujama, kad bendrojo likvidumo rodiklio dydis įmonėse būtų nuo 1,2 iki 2. Norint išlaikyti finansinę pusiausvyrą, laiku sumokėti trumpalaikius įsiskolinimus, būtina, kad trumpalaikis turtas viršytų trumpalaikius įsipareigojimus 2 kartus. Saugia riba yra laikoma daugiau nei 1,5 bendrojo likvidumo rodiklio reikšmė. Žema šio rodiklio reikšmė parodo, kad įmonei sunku vykdyti savo įsipareigojimus ir, kad jai gali pritrūkti lėšų savo veiklai. [26; 27; 34]. Yra manoma, kad jei įmonės bendrojo likvidumo rodiklis nesiekia 1, jos finansinė padėtis yra pavojinga, įmonei sunku įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus, o einamosioms reikmėms tenkinti gali pritrūkti lėšų. Trumpuoju laikotarpiu tokia įmonė praranda finansinę pusiausvyrą, todėl kreditoriams labai padidėja rizika, kad įmonė nepajėgs laiku sumokėti savo skolų. Tačiau, jei bendrojo likvidumo rodiklis viršija 3, tai parodo, kad įmonėje yra per daug trumpalaikio turto, ji yra sukaupusi per daug apyvartinių lėšų ir nepajėgia jų visų panaudoti. Nors prekinio kredito rizikos vertinimui toks rodiklis yra teigiamas, nes tikimybė, kad įmonė neturės lėšų atsiskaityti su kreditoriais laiku yra labai sumažėjusi.

Skubaus įmonės likvidumo rodiklio reikšmė rodo, kiek mobiliojo trumpalaikio turto įmonė turėjo praėjusiais metais kiekvieno trumpalaikio įsiskolinimo litui apmokėti. Teigiama, kad pakankama

šio rodiklio reikšmė yra 1. Ji rodo, kad įmonė gali greitai įvykdyti einamuosius įsipareigojimus. Tačiau sėkmingai dirbančiose kompanijose jis gali būti ir žemesnis, taip pat žemesnis jis gali būti tuomet, kai valstybėje, kurioje veikia vertinama įmonė, yra didelė infliacija. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad šis rodiklis neturėtų būti mažesnis kaip 0,5 [26; 34]. Skubaus likvidumo rodiklio dydis taip pat labai priklauso nuo vertinamos įmonės veiklos srities. Mažmenine ir didmenine prekyba užsiimanti įmonė kaip taisyklė turi daug atsargų, todėl jos greitojo likvidumo rodiklis gali būti mažesnis, nei paslaugų įmonės, kuri atsargų beveik neturi, kai bendrojo likvidumo rodikliai abiejose įmonėse yra pakankamai aukšti. Vertinant kritinį likvidumo rodiklį manoma, kad pakankama šio rodiklio reikšmė yra 0,1.

Teigiamai vertinama veikla įmonės, kurioje nėra didelio atotrūkio tarp bendrojo ir skubaus likvidumo rodiklių. Jei bendrojo likvidumo rodiklis aukštas, o skubaus likvidumo žemas, galima teigti, kad įmonė turi dideles atsargas. Žemi likvidumo rodiklių dydžiai signalizuoja apie pavojų, kad gali pablogėti įmonės mokėjimo pajėgumas, o aukšti rodikliai gali turėti neigiamą įtaką jos veiklos pelningumui [26]. Pažymėtina, kad likvidumo rodikliai svyruoja įvairiose veiklos šakose, skirtingose valstybėse. Likvidumo koeficientai skirtingose valstybėse gali iš esmės skirtis, todėl nėra tikslinga juos lyginti pagal šalis. Likvidumo rodikliai taip pat gali skirtis ir skirtingose veiklos šakose, kritiniai šių rodiklių dydžiai vienos verslo šakos įmonėse gali būti normalūs kitose. Todėl tikslingiausia bendrojo, skubiojo bei kritinio likvidumo rodiklius nuolat lyginti su vidutiniais tos valstybės, kurioje veikia vertinama įmonė, įmonės veiklos šakos rodikliais. Šis lyginimas turi būti atliekamas remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtomis veiklos šakų vidutinių rodiklių lentelėmis (žr. 4 priedą, lenteles Nr. 7, 8 ir 10).

Ekspertinio vertinimo metu apyvartumo rodikliai tampa reikšmingi tik lyginant juos su praėjusių metų laikotarpiu arba toje pačioje veiklos srityje dirbančių įmonių apyvartumo rodikliais. Verslo šakų apyvartumo rodiklių lyginimas taip pat gali būti atliekamas pagal Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtas verslo šakų rodiklių vidurkių lenteles (žr. 4 priedą, lenteles Nr. 9 ir 10).

Vertinant mokėtinų ir gautinų sumų dalį įmonės trumpalaikiame turte, svarbu stebėti jos pasikeitimus skirtingais finansiniais periodais ir sieti juos su apyvartumo pokyčiais. Manoma, kad įmonės gautinų sumų bei mokėtinų sumų apyvartumo rodikliai neturėtų viršyti 60 dienų. Rinkos ekonomikos šalyse normali pirkėjų įsiskolinimo periodo riba yra 1 - 2 mėnesiai ir jei ši riba viršijama, iškyla pavojus, kad įmonė didins savo įsiskolinimus [26]. Mokėtinų sumų padengimo trukmė daugiausia priklauso nuo firmos operacijų ciklškumo. Nedidelė trukmė tarp gimininggų įmonių rodo sparčią apyvartą, gerą komercinių kreditų naudojimą [27]. Labai svarbu įmonės pirkėjų įsiskolinimo apyvartumą nuolat lyginti su jos pačios mokėjimo savo tiekėjams apyvartumu. Jei įmonė su savo tiekėjais atsiskaito per 30 dienų, tuo tarpu jos pačios pirkėjai padengia įsiskolinimus vidutiniškai per 70 dienų, tai įmonė 40 dienų stokoja apyvartinių lėšų, jai kyla skolinimosi poreikis. Jei atvirkščiai -

įmonė turi daug apyvartinių lėšų tuo periodu, tačiau galima spręsti apie tai, kad ir su būsimaisiais kreditoriais ji atsiskaitys ne anksčiau nei per 70 dienų.

Vertinant įmonės atsargų apyvartumą labai svarbu nagrinėti, kokioje verslo šakoje dirba įmonė, koks yra jos atsargų asortimentas. Jei įmonė dirba specifinių prekių (pvz. vandentiekio įrangos) gamybos srityje, natūralu, kad jos atsargų apyvartumas bus daug ilgesnis, nei įmonės gaminančios kasdienėje veikloje naudojamas ar maisto prekes (pvz. pieno produktus). Atsargų apyvartumas įvairiose veiklos šakose gali būti labai skirtingas, todėl vertinant atsargų apyvartumą konkrečios įmonės padėtis gali būti lyginama tik su tos pačios veiklos šakos įmonių vidutiniais dydžiais, remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacija sudarytomis skirtingų veiklos šakų atsargų apyvartumo vidurkių lentelėmis (žr. 4 priedą, lenteles Nr. 9 ir 10). Greitas atsargų apyvartumas dažniausiai yra gero atsargų tvarkymo požymis, nes tada įmonei jų reikia mažiau, mažiau pinigų investuojama, atsargos geriau naudojamos ir kontroliuojamos, nes jų nereikia ilgai sandėliuoti, išmesti pasenusių arba sugedusių produktų. Sudarant mažesnes atsargas, sumažėja išlaidos draudimui, mokesčiams ir kt. Kita vertus, greitas atsargų apyvartumas irgi gali turėti tam tikrų trūkumų. Sudarant mažesnes atsargas, gali jų pritrūkti normaliai įmonės veiklai plėtoti [26]. Manoma, kad įmonių atsargų apyvartumas turėtų sudaryti apie 70 dienų ir neturėtų viršyti 120 dienų, tačiau, kaip minėta, tai labai priklauso nuo konkrečios įmonės veiklos pobūdžio.

Taip pat svarbu stebėti atsargų dalies įmonės trumpalaikiame turte bei įmonės atsargų apyvartumo pokyčius skirtingais finansiniais periodais. Įmonės atsargų dalies padidėjimas trumpalaikiame turte susijęs su didesnėmis pardavimų apimtimis yra geras rodiklis, nes didinant pardavimus, įmonei prireikia daugiau atsargų. Jei atsargų apyvartumas yra nedidelis, tai įmonės produkcija paprastai turi gerą paklausą, o jei jis pradeda didėti įmonės apyvartai neaugant - tai signalas, kad įmonė sukaupė per daug atsargų, kurių paklausa mažėja.

Įmonės nuosavo kapitalo ir turto santykiu nusakomas įmonės finansinės rizikos lygis. Vertinant įmonės prekinio kredito riziką, labai svarbu, kad įmonė turėtų pakankamai nuosavų lėšų, iš kurių galėtų finansuoti savo turtą bei įsipareigojimus. Tai garantas kreditoriams, nes, jei įmonė neturi nuosavo turto, kilus mokėjimo vėlavimams ar krediuojamos įmonės bankrotui, kreditoriai neturės iš kur atgauti lėšų. Manoma, kad jei įmonės nuosavo kapitalo ir turto santykis yra didesnis nei 75%, tai finansinės rizikos lygis yra žemas, nes daugiau nei 75% turto buvo finansuojama nuosavu kapitalu. Jei įmonės nuosavo kapitalo ir turto santykis yra 50 - 74%, tai įmonės finansinės rizikos laipsnis yra žemesnis negu vidutinis. Jei nuosavo kapitalo ir turto santykis sudaro 25 - 49%, tuomet įmonės finansinės rizikos laipsnis yra vidutinis. Jei 10 - 24% įmonės turto yra finansuojama nuosavu kapitalu, tuomet įmonės finansinės rizikos laipsnis yra aukštesnis nei vidutinis. Jei įmonės nuosavo kapitalo ir turto santykis sudaro tik 1- 9% tai įmonės finansinės rizikos laipsnis yra aukštas. Jei nuosavo kapitalo

ir turto santykis yra neigiamas dydis, tai reiškia, kad įmonė visai neturi nuosavo kapitalo ir visas turtas yra finansuojamas iš skolintų lėšų.

Ekspertinė išvada ruošiama remiantis atlikta analize. Kreditinė išvada sudaroma iš tokių dalių:

Bendras įmonės būklės įvertinimas. Šioje išvados dalyje apibūdinama įmonė, nurodoma jos veiklos sritis bei jos vystymosi tendencijos. Apibūdinami apyvartos bei pelningumo pokyčiai per pastaruosius keletą metų. Nurodoma, kiek padidėjo ar sumažėjo įmonės apyvarta, lyginant su praėjusiu finansiniu periodu, koks buvo įmonės veiklos pelningumas ar nuostolis per paskutiniuosius du - tris metus. Pvz. Įmonė vykdo veiklą jau daugiau nei penkiolika metų ir yra viena iš šios veiklos srities lyderių Lietuvoje. Jos pajamos kiekvienais metais augo ir 2008 metais įmonės apyvarta, palyginus su praėjusių metų apyvarta, padidėjo 20% ir siekė 1 mln. Lt.

Įmonės finansinės būklės įvertinimas. Šioje ekspertinės išvados dalyje aprašomi pagrindinių finansinių rodiklių įvertinimai. Apibūdinama vertinamos įmonės likvidumo būklė, nurodomos jos silpnosios vietos (pvz. lėtas atsargų apyvartumas, ilgas debitorinių atsiskaitymų laikotarpis, lyginant su apyvarta labai išaugusios atsargos, ilgas atsiskaitymo su tiekėjais periodas ar kt.) Svarbu, kad šioje išvados dalyje būtų kuo aiškiau nurodomos su įmone susijusios galimos grėsmės bei rizikos. Pvz. Finansinė įmonės padėtis yra patenkinama. Įmonė turi pakankamai trumpalaikio turto, kad užtikrintų trumpalaikį mokumą. Tą parodo patenkinami likvidumo rodikliai: 2009.01.01 bendrasis likvidumas sudarė (2,17), o skubus - (1,05). Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į, lyginant su įmonės veiklos šakos vidurkiu, lėtą atsargų apyvartumą (vidutiniškai sudarė 146 dienos) bei ilgą pirkėjų atsiskaitymo su įmone periodą (vidutiniškai sudarė 120 dienų). Tai gali sukelti sutrikimus įmonės pinigų srautuose bei sąlygoti įmonės atsiskaitymų tiekėjams vėlavimus.

Įmonės finansinės rizikos laipsnis. Ši dalis skirta įvertinti įmonės riziką, susijusią su nuosavo ir skolinto kapitalo santykiu, nurodoma kiek įmonė yra pajėgi finansuoti turtą savo nuosavomis neskolintomis lėšomis. Pvz. Finansinės įmonės rizikos lygis yra aukštesnis už vidutinį. 2009 sausio 1 dieną 14% turto buvo finansuojama iš savininkų nuosavybės.

Įmonės priskyrimas rizikos klasei. Šioje išvados dalyje daromas sprendimas dėl prekinio kredito suteikimo vertinamai įmonei rizikingumo, įmonė priskiriama rizikos klasei. Kodėl įmonių suskirstymas į klases yra naudingas, iliustruoja šie įmonių reitingavimo privalumai [38]:

- tai kompleksinis įmonės veiklos įvertinimas, atliktas, panaudojant oficialių finansinių ataskaitų duomenis, kurie paruošti pagal vieningą šalyje galiojančią metodiką;
- tai lyginamasis įvertinimas, kurio pagalba galima greitai sugrupuoti įmones nuo geriausių iki prasčiausių;
- šis vertinimas tinka palyginimams, nes susieja atskirus objektus pagal tuos pačius vertinimo kriterijus;

- toks skirstymas leidžia kiekybiškai aprašyti veiklos rezultatus ir palyginti skirtingus rinkos dalyvius;
- tai patogus aiškiai suprantamas vertinimas, kurį kiekviena įmonė gali greitai adaptuoti savo kreditų rizikos vertinimo sistemoje;
- skaičiavimams, remiantis rizikos klasėmis, galima pritaikyti analitines lenteles ir kompiuterinę techniką;
- šis skirstymas (reitingavimas) yra prigijęs daugelio valstybių praktikoje.

Skirstymas į klases skirtingose įmonėse ir skirtingose valstybėse šiek tiek gali skirtis, bet jo esmė lieka ta pati - klasė parodo įmonės riziką trumpalaikio prekinio kredito padengimui. Rizikos klasės gali būti tokios:

Pirma klasė - tai aukščiausio kredito reitingo klasė, kurios kredito rizika yra minimali arba labai žema. Šiai klasei priskiriamos tik pačios geriausios, sėkmingiausiai veikiančios, puikiai besivystančios, jokių rizikos faktorių neturinčios įmonės, savo verslo šakos lyderiai. Visi įmonės, priskirtinos šiai klasei kreditingumo rodikliai turi būti nepriekaištingi, įmonė turi pasižymėti aukščiausiu konkurencingumu, stabilia padėtimi rinkoje, stabiliu likvidumu. Gali atsitikti taip, kad visoje valstybėje nėra nei vienos tokios įmonės, tai gali dažniau pasitaikyti nuosmukio laikotarpiu, kai pačios valstybės situacija yra sudėtinga. Taigi, šiai klasei priskiriama labai nedaug įmonių. Kreditoriams rekomenduojami verslo ryšiai su šiai klasei priklausančia įmone. Ši klasė dar gali būti ženklinama - A+ arba AAA.

Antra klasė - tai aukšto kredito reitingo klasė, kurios kredito rizika yra žema. Šiai klasei priskiriamos šiek tiek mažiau sėkmingai veikiančios įmonės, tačiau tos, kurių padėtis rinkoje taip pat yra stabili, kurių veikla pozityviai vystoma, kurios neturi rizikos faktorių, akivaizdžių problemų, kurių finansinė situacija yra gera, o rodikliai patenka į patenkinamas ribas. Kreditoriams nurodoma, kad verslo santykiai su šiai klasei priklausančia įmone yra leistini. Ši klasė gali būti ženklinama - A.

Trečia klasė - tai patenkinamo arba vidutinio kredito reitingo klasė, kurios kredito rizika yra vidutinė ar šiek tiek aukštesnė už vidutinę. Šiai rizikos klasei priskiriamos įmonės, kurios kenčia nuo konkurencijos, lėšų trūkumo, gal net turi nedidelius nuostolius, kurių veikla vystoma vidutiniškai, finansiniai rodikliai nėra visiškai geri, kurioms periodiškai iškyla sunkumų subalansuoti pajamas ir įsipareigojimus taip, kad visi trumpalaikiai mokėjimai būtų įvykdomi laiku. Kreditoriams nurodoma, kad verslo santykiai su šiai klasei priklausančia įmone yra leistini, tačiau galimi vėluojantys mokėjimai. Tai paskutinė klasė, su kurios įmonėmis dar rekomenduojama dirbti prekinio kredito pagrindu. Šiai klasei yra priskiriama didžioji dalis (apie 30 – 40%) visų įmonių. Ji dar gali būti ženklinama - B arba BB.

Ketvirta klasė - tai žemo kredito reitingo klasė, kurios kredito rizika yra aukšta. Jai priskiriamos įmonės turinčios sunkumų su padėtimi rinkoje, konkurencingumu, kurių finansinė situacija yra

nepatenkinama, apyvarta mažėja, finansiniai rodikliai nėra geri, turi keletą aiškių rizikos faktorių. Tai įmonės kurios patiria sunkumų laiku atsiskaityti savo tiekėjams. Kreditoriams siūloma dirbant su šios klasės įmonėmis drausti prekinį kreditą nuo nemokumo rizikos. Ši klasė gali būti ženklinama - C.

Penkta klasė - tai labai žemo kredito reitingo klasė, kurios kredito rizika yra labai didelė. Jai priskiriamos įmonės, kurių finansinė padėtis yra kritiška, kurios reguliariai vėluoja atsiskaityti su tiekėjais ar kurių veikla yra laikinai sustabdyta. Kreditoriams nesiūloma turėti verslo ryšių su šiai klasei priklausančiomis įmonėmis. Ši rizikos klasė dar gali būti ženklinama - D.

Šešta klasė - tai žemiausio kredito reitingo klasė, kurios kredito rizika yra maksimali. Šiai rizikos klasei priskiriamos pačios nepatikimiausios įmonės, kurios realiai nebevykdo veiklos ar kurių veikla yra labai apribota, kurios turi faktiško nemokumo veiksnių ar bankrutuojančios įmonės statusą. Bet kokie verslo ryšiai su tokiomis įmonėmis yra atmetami, nerekomenduotini. Ši rizikos klasė dar gali būti ženklinama - E.

Pvz. Įmonė priklauso antrai rizikos klasei. Jos verslo operacijų rizikos lygis yra žemesnis nei vidutinis. Verslo ryšiai leistini.

Prekinio kredito rizikos vertinimas baigiamas konkretaus prekinio kredito limito, kurį galima suteikti įvertintai įmonei, paskyrimu arba sprendimu jo nesuteikti. Kiekviena prekinio kredito riziką vertinanti įmonė nustato limito ribas, priskiriamas kiekvienai rizikingumo klasei. Tai priklauso nuo vertinančios įmonės politikos. Jei prekinio kredito rizikos vertinimą atlieka specializuota kreditinę informaciją teikianti įmonė ar kreditų draudimo bendrovė, tai prekinio kredito limitai suteikiami pagal griežtus standartus, kurių laikosi kiekvienas, vertinimą atliekantis kreditų analitikas. Jei vertinimą atlieka tiekėjas, tikrindamasis savo pirkėjus, jis gali taikyti laisvesnę prekinio kredito limito teikimo tvarką. Tiekėjo suteikiamų pirkėjams prekinio kredito limitų dydžiai priklauso nuo to, kiek griežta yra jo vykdoma kreditų politika. Jei politika griežtesnė, suteikiami mažesni prekiniai kreditai, gaunami mažesni pardavimai, bet sumažinama ir praradimų rizika. Liberalesnė kreditų politika lemia didesnių limitų ir didesniam pirkėjų ratui priskyrimus, apyvartos, bet kartu ir rizikos, kad pirkėjai nesugebės laiku atsiskaityti už visas prekes arba visai negalės atsiskaityti, didėjimą. Dažniausiai pasitaiko tokia situacija, kad specializuotos vertinimo įmonės bei draudimo bendrovės suteikiami prekinio kredito limitai būna mažesni (tam tikrais atvejais net keliolika kartų) nei tiekėjo tai pačiai įmonei priskiriami prekinio kredito limitai. Taip nutinka dėl šių priežasčių:

- draudimo bendrovės bei kreditinę informaciją teikiančios įmonės prekinio kredito limitus teikia remdamosi poreikiu kuo labiau sumažinti prekinio kredito riziką;
- draudimo bendrovės ypatingai linkusios nustatyti minimalius prekinių kreditų limitus, nes jos rizikuoja savo pinigais. Jei įvertinta įmonė neatsiskaitys su jos prekinio kredito riziką apdraudusiais tiekėjais, draudimo kompanija privalės tiekėjams išmokėti draudimines išmokas;

- tiekėjai, vertindami savo pirkėjus, yra suinteresuoti suteikti kuo didesnį prekinį kreditą, nes nuo jo dydžio priklausys parduodamos produkcijos kiekis, taigi ir tiekėjo pardavimai.

Todėl egzistuoja prekinio kredito limitų ribų pasirinkimo problema. Galima būtų teigti, kad, norint sumažinti prekinio kredito teikimo riziką, apytiksliai prekinio kredito limitų ribos turėtų patekti į 0,3% - 8,5% nuo įmonės metinės apyvartos arba, kitaip tariant, 1dienos - 1mėnesio įmonės apyvartos ribas. Priklausomai nuo rizikingumo klasės galima būtų nustatyti tokias prekinio kredito limitų ribas:

1 rizikos klasė - prekinio kredito limito ribos lygios 5% (labai gerais atvejais) - 2,5% nuo metinės įmonės apyvartos arba 18 (ypatingai gerais atvejais) - 9 dienų apyvartai;

2 rizikos klasė - prekinio kredito limito ribos lygios 2,4% - 1,5% nuo metinės įmonės apyvartos arba 8 - 6 dienų apyvartai;

3 rizikos klasė - prekinio kredito limito ribos lygios 1,4% - 0,3% nuo metinės įmonės apyvartos arba 5 - 1 dienos apyvartai;

4 rizikos klasė - prekinio kredito limitas nesuteikiamas, siūloma prekinį kreditą drausti;

5 rizikos klasė - prekinio kredito limitas nesuteikiamas dėl per didelės rizikos;

6 rizikos klasė - prekinio kredito limitas nesuteikiamas dėl nustatyto faktiško įmonės nemokumo.

Žinoma, kiekvienoje situacijoje reikėtų vertinti labai individualiai, atsižvelgus į visų vertinamos įmonės neigiamų bei teigiamų veiksnių svorį, visas rizikas, susijusias su vertinama įmone. Prekinio kredito limitas iš esmės yra ekspertinės išvados išraiška pinigine forma. Todėl prekinio kredito limito priskyrimas yra ypatingai atsakingas veiksmas, vainikuojantis prekinio kredito rizikos vertinimą, kurį turi atlikti tik šioje srityje patirties turintis kompetentingas specialistas, pvz. kreditų analitikas.

2.3. Bendrosios ekonomikos būklės, bei atskirų rinkos sektorių būklės vertinimo svarba trumpalaikio prekinio kredito rizikos vertinimui

Vertinant įmonės finansinę būklę svarbu atsižvelgti į ekonominę aplinką, kurioje vertinama įmonė veikia, įvertinti jos stipriąsias ir silpnąsias puses. Išorinė aplinka yra makroaplinkos (ekonominiai, socialiniai, politiniai, technologiniai ir ekologiniai veiksniai), ūkio šakos aplinkos (pagrindinės jos ekonominės ypatybės, techninės savybės, šakos pokyčių veiksniai, konkurencijos veiksniai, darantys įtaką ūkio šakai) ir organizacijos veiklos aplinkos (darbuotojai, pirkėjai, tiekėjai, finansavimo ištekliai, konkurentai) derinys. Visi šie veiksniai lemia galimybes ir grėsmes, su kuriomis susiduria įmonė konkurencinėje aplinkoje. Būtina nuolat stebėti besikeičiančią aplinką ir numatyti išorinių veiksnių poveikį vertinamos įmonės veiklai, jos mokumui, grėsmes įmonei, susijusias su aplinkos permainomis. Įmonė gali tapti pažeidžiama dėl to, kad veikia nepatikimoje ar nepalankioje verslo aplinkoje. Egzistuoja daug pažeidžiamų veiklos sričių, svarbu ištirti veiklų rizikas, atkreipti dėmesį į vertinamos įmonės vykdomos veiklos rizikingumą toje valstybėje, kurioje įmonė veikia.

Vertinant prekinio kredito riziką nereikia kruopščiai tirti visos makroaplinkos, užtenka žinoti įvykusius bei prognozuojamus svarbiausius pokyčius šalies ir pasaulio ekonomikoje, suvokti tos verslo šakos, kurioje veikia vertinama įmonė, situaciją, kokie pagrindiniai pokyčiai čia vyksta, ar vertinamos įmonės veiklos rodikliai nėra blogesni nei vidutiniai tos šakos rodikliai. Nagrinėjant išorės veiksnius turi būti atsižvelgta į pagrindinius prekybinių sandorių dalyvius. Vertinant įmonės santykius su tiekėjais turi būti nustatyta, kiek ji nuo jų priklauso, kiek jos pozicija nuo jų neapsaugota, kiek verslas būtų paveiktas, sužlugus tiekimo tinklui. Taip pat reikia įvertinti ar įmonė nėra per daug priklausoma nuo pirkėjų. Taip gali atsitikti, kai beveik visi vienos rūšies produktai parduodami vienai organizacijai. Pagrindiniam pirkėjui patekus į sunkią padėtį, mažesnė nuo vieno pirkėjo priklausoma įmonė gali neišsilaikyti. Tokia priklausomybė dažna žemės ūkio įmonėse, turinčiose kelis pagrindinius pirkėjus, kuriems parduoda savo pagamintą produkciją, o sutrikus pastarųjų veiklai ar net jiems bankrutavus, iškyla grėsmė ir žemės ūkio įmonėms [42]. Taip pat tokia situacija pasitaiko baldų pramonėje, kai įmonė savo produkciją parduoda vienam dideliam pirkėjui (pvz. Skandinavų baldų prekybos tinklui „Ikea“), tokiu atveju įmonė yra visiškai priklausoma nuo savo pirkėjo, tai labai padidina jos rizikingumą.

Taigi, atliekant įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą labai svarbu ištirti vertinamos įmonės makroaplinką. Toks ištyrimas padeda nustatyti bendrąsias įmonės vystymosi, jos galimybių stabiliai veikti tendencijas bei tokiu būdu pamatyti ar įmonės makroaplinka sudaro prielaidas įmonei būti patikimu, laiku už prekinį kreditą galinčiu atsiskaityti pirkėju.

2.4. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo grėsmės

Svarbu paminėti įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo grėsmes:

- Prekinio kredito rizikos vertinimas remiasi objektyviais duomenimis, todėl jis ne visada gali padėti apsaugoti nuo pirkėjų (debitorių) piktnaudžiavimo, piktybinio nemokumo ar tyčinio bankroto.
- Didelę dalį prekinio kredito rizikos vertinimo sudaro finansinių rodiklių vertinimas, atliekamas pagal įmonės finansinės atskaitomybės dokumentus. Tačiau finansinės atskaitomybės dokumentai ne visais atvejais atspindi tikrąją įmonės būklę. Egzistuoja balanso „pagrąžinimo“ būdai, kurių pagalba galima pakeisti finansinius dokumentus taip, kad įmonės trumpalaikis mokumas atrodytų patenkinamas, nors realiai toks nėra.
- Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimui naudojamos metinės įmonės finansinės ataskaitos, kurios parodo įmonės finansinę būklę praėjusių metų gruodžio 31 dieną, tačiau esama finansinė įmonės būklė vertinimo metu jau gali būti pasikeitusi.

Pažymėtina, kad mokslinėje literatūroje mažai dėmesio skiriama prekinio kredito rizikos vertinimui, apie prekinio kredito riziką užsimenama skirstant rizikos rūšis, prekinio kredito rizikos vertinimas minimas kalbant apie mokėjimų uždelsimo problemas, įmonės finansinę analizę, arba išskirtinai kaip kreditų rizikos valdymo dalį, aprašant kreditų rizikos valdymo sistemą. Tačiau pasigendama platesnio prekinio kredito rizikos vertinimo sistemos nagrinėjimo. Taip pat pastebima tendencija, jog mokslinėje literatūroje dažnai kalbama, kad įmonės prekinio kredito rizika vertinama pagal jos finansinės atskaitomybės dokumentus, nustatant koeficientus, tačiau nepakankamai įvertinama kitos informacijos, susijusios su konkrečia vertinama įmone (turto areštai, teismai, atsiskaitymo istorija ir kt.), bei bendra šalies ir veiklos srities, kurioje veikia vertinama įmonė, būklės, svarba. Žinoma, finansinių vertinamos įmonės rodiklių įvertinimas yra labai svarbi prekinio kredito rizikos vertinimo dalis, tačiau didžiojoje dalyje literatūros akcentuojamas rizikos vertinimo tik pagal įmonių finansinius duomenis būdas yra nepakankamas nustatyti visam galimam rizikingumui. Juolab, kad vertinimas pagal finansinius duomenis parodo tik įmonės būklę perėjusių finansinių metų gale, kuri vertinimo metu jau gali būti pasikeitusi, nors turimose finansinėse ataskaitose tai dar neatsispindi. Tokiu atveju didelę svarbą įgauna kita, pati naujausia informacija apie įmonės būklę bei pasikeitimus, vykstančius vertinamoje įmonėje. Ypatingą reikšmę ši informacija įgauna ekonominio nuosmukio (2008 metų krizės) kontekste, kuomet vertinimai atliekami pagal 2008 metų duomenis, nebeatspindi realios situacijos, nes krizės pasekmes dauguma įmonių pradėjo justi tik pačioje 2008 metų pabaigoje ir 2009 metais. Šioje situacijoje esminę prekinio kredito rizikos vertinimo dalį turi sudaryti kita iš oficialių šaltinių gauta informacija apie įmonę.

2.5. Prekinio kredito rizikos vertinimas ekonomikos nuosmukio laikotarpiu

Sunkmečiu vis dažiau tenka susidurti su rizika. Ekonominio pakilimo laikotarpiu rizikai nebuvo skiriama pakankamai dėmesio, tačiau ekonominės krizės sąlygomis, padaugėjus įsipareigojimų nevykdymo, pirkėjų nemokumo atvejų, didėja poreikis aiškiau apibrėžti prekinio kredito riziką (kokią riziką prisiima įmonė tiekdama prekes pirkėjams su mokėjimo atidėjimu) bei prekinio kredito rizikos vertinimo procedūras (kurios gali sumažinti prekinio kredito riziką ir padėti apsisaugoti nuo nepatikimiausių pirkėjų).

Būtina atkreipti dėmesį, kad įsipareigojimų nevykdymo rizika priklauso nuo ekonominio ciklo: sunkmečiu ji padidėja, ekonomikos pakilimo laikotarpiu - sumažėja. Tai ypač aktualu besivystančiose šalyse. Veikiausiai dėl trumpesnės nuosmukių patirties ir palyginti mažo įmonių dydžio besivystančių šalių įmonės yra jautresnės ekonomikos ciklo pokyčiams. Todėl tokiose valstybėse veikiančioms įmonėms būtina įdiegti prekinio kredito rizikos vertinimo sistemą. Taip jos gali sumažinti jautrumą ir išvengti didelių nuostolių dėl ekonomikos nuosmukio laikotarpiu padidėjusio pirkėjų nemokumo.

Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu susiduriama su nauja problema - mažėjančia prekinių kreditų draudimo apimtimi, mažėjančiais draudžiamaisiais prekinio kredito limitais ar visišku prekinio kredito draudimo nutraukimu. Lietuvoje nuo 2009 metų liepos mėnesio kreditų draudimo sąlygos tapo itin griežtos. Tokia padėtis verčia įmones, norinčias sumažinti riziką, imtis alternatyvų: arba dirbti be mokėjimų atidėjimų ir visai nebeteikti prekinių kreditų, bet taip pralošti konkurencinėje kovoje ir susitaikyti su dėl atidėtų apmokėjimų nutraukimo mažėjančiais pardavimais, kurie ekonomikos nuosmukio laikotarpiu ir taip menksta; arba patiems stengtis mažinti prekinio kredito riziką, naudojant prekinio kredito rizikos vertinimą patiems ar kreipiantis dėl atidėtų apmokėjimų rizikos vertinimo į tuo užsiimančias įmones. Taigi, kreditų rizikos valdymas bei prekinio kredito rizikos vertinimas tampa alternatyva prekinio kredito draudimui.

Tačiau išanalizavus prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką, galima teigti, kad ji patikimiausiai padeda nustatyti įmonės trumpalaikio mokumo riziką stabilios ekonomikos ar ekonominio pakilimo laikotarpiu. Tuo tarpu ekonomikos nuosmukio laikotarpiu (2008 metų ekonominės krizės kontekste) pastebimas toks praktikoje naudojamo prekinio kredito rizikos vertinimo trūkumas - didžiausią prekinio kredito rizikos vertinimo dalį sudaro įmonės praėjusių finansinių metų finansinių ataskaitų duomenų vertinimas.

Ekonominio nuosmukio laikotarpiu, atsižvelgiant į pasikeitusią pirkėjų finansinę situaciją, reikėtų šiek tiek pakeisti prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką:

- Turi būti atsisakoma principo finansinius rodiklius skaičiuoti ir finansinę įmonės analizę atlikti pagal metinius įmonės finansinius duomenis, nes metiniai duomenys, nors ir yra oficialūs, dažnai jau nebeparodo dabartinės įmonės padėties, kuri ekonomikos nuosmukio sąlygomis gali būti kardinaliai pasikeitusi. Tam reikalinga vertinti kuo naujesnius įmonės finansinės atskaitomybės dokumentus. Pavyzdžiui, tam, kad būtų matomas įmonės ekonominės veiklos kitimas, įmonės 2008 metų finansines ataskaitas reikėtų analizuoti 2009 metų pirmojo pusmečio finansinių ataskaitų kontekste. Vien 2008 metų finansiniai duomenys jau gali neparodyti realios įmonės situacijos 2009 metais, nes ekonominės krizės padariniai labiausiai pasireiškė būtent 2009 metais.
- Taip pat tam, kad būtų sumažintas esamo prekinio kredito rizikos vertinimo trūkumas, reikėtų šalia įmonės finansinių ataskaitų analizės didesnį vertinimo svorį teikti kitos naujausios nefinansinės informacijos apie vertinamą įmonę analizei. Tam, kad atspindėtų realią įmonės situaciją ši informacija turi būti renkama analizės momentu.

Taip pat pastebima, kad įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas labai susijęs su valstybės, kurioje veikia įmonė, kreditiniu vertinimu. Taip yra dėl to, kad vertinant įmonės prekinio kredito riziką laikomasi principo, kad viena bendrovė negali turėti aukštesnio reitingo negu valstybė, kurioje bendrovė veikia. Šis teiginys reiškia, kad mažėjant šalies reitingui mažėja ir bendrovių reitingai. Būtent todėl 2008 metų ekonominės krizės laikotarpiu tarptautinei kreditų bendrovei sumažinus

Lietuvos valstybės kredito reitingą, Lietuvos įmonių skolinimosi situacija užsienio rinkose tapo labai sudėtinga. Draudimo kompanijos Lietuvos įmonių tiekėjus užsienio valstybėse atsisakė drausti prekinio kredito rizikos draudimu. Taigi, užsienio įmonėms teko atsisakyti teikti prekinius kreditus Lietuvos įmonėms arba teikti prekinius kreditus patiems prisiimant riziką pagal įmonės vidinę prekinio kredito rizikos vertinimo sistemą. Panaši situacija egzistuoja ir Lietuvos vidinėje rinkoje. Prekinio kredito draudimo sąlygos tapo labai sudėtingos, tad įmonės, nenorėdamos prarasti pardavimų dėl atsisakymo teikti pirkėjams prekinius kreditus, yra priverstos pačios vertinti savo pirkėjų prekinio kredito rizikas tam, kad apsisaugotų nuo nepatikimų pirkėjų ir turėtų galimybę nustatyti, kurie pirkėjai yra patikimi tiek, kad su jais ir toliau būtų galima dirbti prekinio kredito pagrindu. Tai dar kartą įrodo prekinio kredito rizikos vertinimo svarbą ne tik ekonomikos pakilimo, bet ir jos nuosmukio laikotarpiu.

***

Prekinio kredito rizikos vertinimas yra kompleksinis procesas, veikiantis pagal nustatytus principus. Šį procesą sudaro visos įmanomos informacijos apie vertinamą įmonę surinkimas, jos susisteminimas, nefinansinės informacijos įvertinimas, finansinių įmonės rodiklių įvertinimas, teigiamos ir neigiamos informacijos apie vertinamą įmonę svorio nustatymas bei ekspertinis įvertinimas, išvados apie įmonę parengimas ir įmonei suteikiamo prekinio kredito limito nustatymas. Kruopščiai ir teisingai laikantis viso prekinio kredito rizikos vertinimo proceso, turint naujausią informaciją, galima gan tiksliai įvertinti įmonių prekinio kredito riziką bei nustatyti prekinio kredito limitus. Toks vertinimas padeda įmonėms efektyviai valdyti prekinio kredito riziką, konstruktyviai dirbti su savo pirkėjais prekinio kredito pagrindu, sumažinti nuostolius dėl nepatikimų, nemokių pirkėjų kreditavimo.

Pastebima problema, kad mokslinėje literatūroje per mažai dėmesio skiriama šio proceso nagrinėjimui. Apie prekinio kredito rizikos vertinimą kalbama tik finansinio įmonės vertinimo pagal finansinius rodiklius, parengtus finansinių ataskaitų pagrindu, kontekste. Tokia situacija sudaro prielaidas manyti, kad riziką galima nustatyti pagal finansinės atskaitomybės dokumentus, tačiau nepakankamai įvertinama kitos informacijos, susijusios su konkrečia vertinama įmone (turto areštai, teismai, atsiskaitymo politika) bei bendra įmonės veiklos rinkos šalyje būkle, svarba. Toks literatūroje siūlomas rizikos vertinimo tik pagal įmonių finansinius duomenis būdas yra nepakankamas nustatyti visam galimam rizikingumui. Juolab, kad vertinimas pagal finansinius duomenis parodo tik įmonės būklę praėjusių metų gale, kuri vertinimo metu jau gali būti pasikeitusi, nors turimose finansinėse ataskaitose tai dar neatsispindi. Tokiu atveju didelę svarbą įgauna kita, pati naujausia informacija apie įmonės būklę, bei vykstančius pasikeitimus įmonėje. Ypatingą reikšmę ši informacija įgauna

ekonomikos nuosmukio (2008 metų krizės) kontekste, kuomet vertinimai atliekami pagal 2008 metų duomenis, nebeatspindi realios situacijos, nes krizės pasekmes dauguma įmonių ėmė justi tik pačioje 2008 metų pabaigoje ir 2009 metais. Šioje situacijoje kita iš oficialių šaltinių gauta informacija apie įmonę turi sudaryti esminę prekinio kredito rizikos vertinimo dalį.

3. TYRIMAS – ATVEJO ANALIZĖ: TRIJŲ ĮMONIŲ PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMAS

Atliktas tyrimas, kurio metu buvo surinkta bei išanalizuota kreditinė kelių pasirinktų įmonių informacija ir atliktas įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas. Tam, kad būtų atskleisti prekinio kredito rizikos vertinimo niuansai, ypatingai aktualūs ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, įmonės buvo atrinktos pagal tokius kriterijus:

- Įmonė turi būti veikianti jau keletą metų (kad būtų galima atlikti jos finansinių duomenų horizontaliąją analizę);
- Įmonė turi būti pateikusi Juridinių Asmenų Registrui naujausią oficialią savo įmonės finansinę informaciją (kad būtų galima atlikti finansinę analizę);
- Pagal galimybes rinktos įmonės, kurių tarpinė finansinė atskaitomybė yra prieinama viešai. Tai aktualu ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kai atsisakoma principo vertinti tik oficialius pilnų finansinių metų įmonės finansinius dokumentus bei imamasi nagrinėti ir tarpinius finansinius dokumentus, tam, kad būtų aiškiau matoma esama vertinamos įmonės padėtis;
- Atrinktos skirtingos įmonės, leidžiančios parodyti kaip įvertinama įmonė, kurios padėtis ir esama informacija yra teigiama, įmonė, kurios finansinė padėtis nėra visiškai stabili, apie kurią yra tiek pozityvios, tiek negatyvios informacijos ir įmonė, kurios finansinė padėtis sudėtinga, o tai taip pat parodo negatyvi nefinansinė informacija. Toks skirtingoje padėtyje esančių įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas padeda sudaryti bendrą įmonių praktikoje naudojamo prekinio kredito rizikos vertinimo vaizdą.

Tyrimo tikslas - praktiškai atlikti kelių pasirinktų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimą.

Tyrimo uždaviniai:

- Atrinkti įmones prekinio kredito rizikos vertinimui;
- Surinkti visą prekinio kredito rizikos vertinimui aktualią informaciją apie įmones;
- Remiantis surinkta informacija, įvertinti trijų skirtingų įmonių prekinio kredito riziką;
- Nustatyti vertinamoms įmonėms prekinio kredito limitus;
- Remiantis atliktu įmonių prekinio kredito rizikos vertinimu nustatyti prekinio kredito rizikos vertinimo privalumus ir trūkumus;
- Remiantis atliktu įmonių prekinio kredito rizikos vertinimu padaryti išvadas apie įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo efektyvumą.

Šis tyrimas galėtų būti mokomoji priemonė įmonėms, norinčioms išmokti valdyti savo pirkėjus, išvengti bendradarbiavimo su pavojingais, finansiškai nepajėgiais pirkėjais, bei sumažinti prekinio kredito riziką.

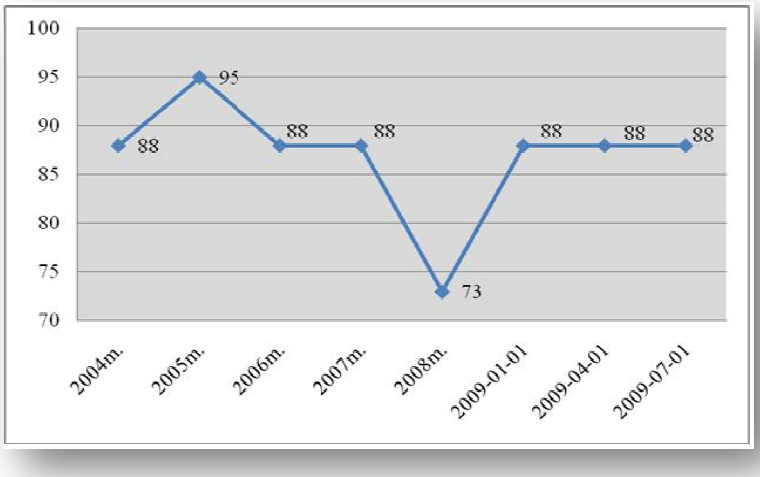
Tyrimui buvo pasirinktos įmonės UAB „Laivų Technika“ (įmonės kodas 141511946), UAB „Elga” (įmonės kodas 144749778) , UAB „Okz Holding Baltija“ (įmonės kodas 111810362).

Remiantis anksčiau moksliniame darbe nurodytų informacijos šaltinių duomenimis buvo surinkta visa kreditiniam vertinimui aktuali informacija apie tiriamas įmones. Surinkta informacija glaustai pateikiama 2 priede.

Remiantis surinkta informacija bei anksčiau darbe pateikta įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika buvo atliktas trijų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas.

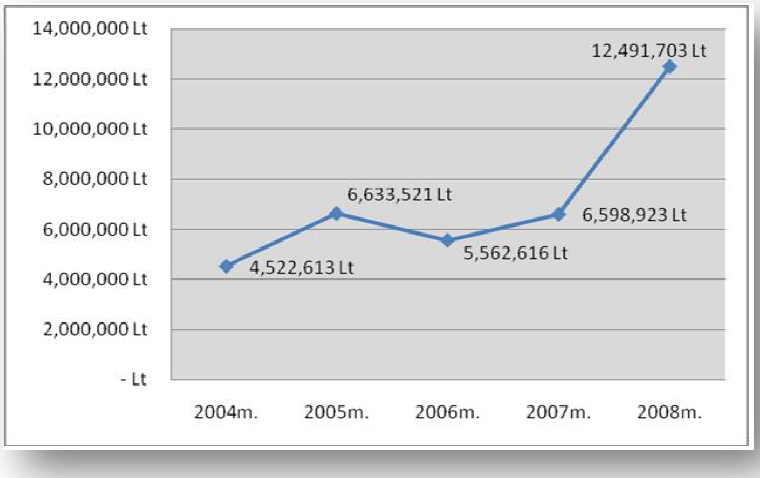
3.1. Efektyviai dirbančios įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas

UAB „Laivų Technika“ įmonės juridinė forma yra uždaroji akcinė bendrovė, veikianti nuo 1997 metų Klaipėdos mieste. UAB „Laivų Technika“ įstatinis kapitalas sudaro 40 000 Lt. Pagrindinė įmonės veikla yra laivų remonto, modernizacijos ir statybos darbai. Bendrovė atlieka tiek didelės apimties, tiek smulkius laivų remonto darbus. Taip pat siūlo įvairių metalo konstrukcijų, detalių, ruošinių gamybos, suvirinimo bei kitas paslaugas. Įmonė dirba ne tik Klaipėdos uoste, bet siunčia darbuotojų brigadas į bet kurį pasaulio tašką atlikti laivo remonto darbų laivui stovint uoste, doke, laivo iškrovimo, pakrovimo arba reiso metu. Įmonės savininkai, turintys didžiausią įmonės akcijų dalį, yra Lietuvos Respublikoje registruota uždaroji akcinė bendrovė bei keturi fiziniai asmenys. Įmonė vykdo savo įsipareigojimus VĮ „Registrų centras“ Juridinių Asmenų Registrui, laiku pateikia finansinę ir kitą informaciją. Remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenis įmonės darbuotojų skaičius 2005 - 2007 metais buvo stabilus ir sudarė 76 - 99 asmenis. 2008 metais darbuotojų skaičius buvo nukritęs iki 50 - 75 asmenų. Tačiau 2009 metais vėl augo. Šiuo metu įmonėje dirba 76 - 99 darbuotojai (žr. 2 pav.). UAB „Laivų Technika“ 2008 metais yra dalyvavusi keliuose teismuose, bei, remiantis Turto Arešto Aktų Registro informacija, šiuo metu yra įregistruota dviejuose aktyviuose turto arešto aktuose. Tačiau areštuoto turto vertė, lyginant su įmonės apyvarta yra nedidelė, tesudaro 15631,02 Lt. (žr. 2 priedą). Įmonė neturi hipotekoje įkeisto turto. Nėra duomenų apie įmonės įsiskolinimus valstybinėms institucijoms. Remiantis Nekilnojamojo Turto Registro duomenimis, įmonė neturi nuosavo nekilnojamojo turto. VĮ „Regitra“ duomenimis įmonė turi 8 nuosavas transporto priemones. Pagrindiniuose Lietuvos laikraščiuose taip pat nebuvo nei teigiamų, nei neigiamų publikacijų apie įmonę.

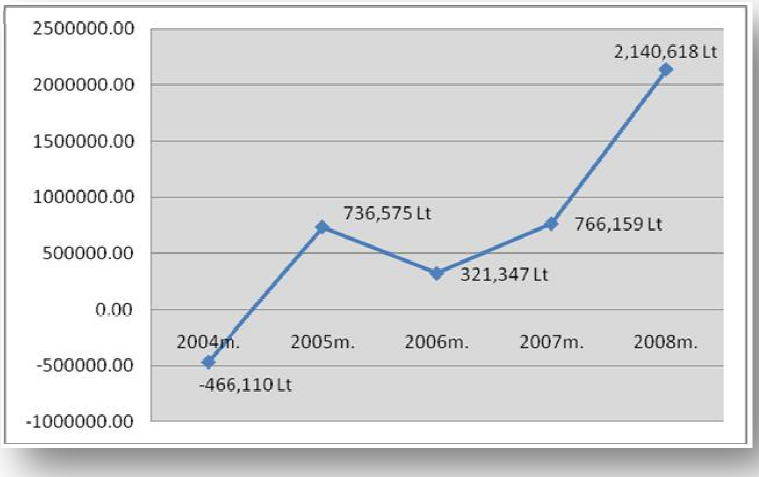
2 pav. UAB „Laivų Technika" darbuotojų pokytis

2004 - 2005 metais įmonės apyvarta augo (žr. 3 pav.), tačiau 2006 metais pastebimas įmonės apyvartos kritimas 16%, lyginant su praėjusiais metais. Tuo tarpu 2007 - 2008 metais įmonės apyvarta vėl augo. 2004 - 2008 metais įmonė dirbo pelningai. Po 2006 metų pelno sumažėjimo iki 321 347 Lt. 2007 - 2008 metais jis vėl sparčiai auga (žr. 4 pav.).

3 pav.UAB „Laivų Technika" apyvartos pokytis

Remiantis įmonės finansinėmis ataskaitomis (balansu bei pelno/nuostolio ataskaita), pateiktomis Juridinių Asmenų Registrui (žr. 3 priedą, lentelę Nr. 4), apskaičiuoti pagrindiniai įmonės prekinio kredito rizikos vertinimui aktualūs santykiniai finansiniai rodikliai (žr. 2 priedą, lentelę Nr. 1), remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacija, sudarytos lentelės, rodančios toje veikloje veikiančių įmonių statistinius finansinių rodiklių vidurkius (žr. 4 priedą, lenteles Nr. 7, 8, 9 ir 10).

4 pav. UAB „Laivų Technika" pelno pokytis

Išanalizavus kreditinę vertinamos įmonės informaciją pastebima, kad UAB „Laivų Technika" dirba stabiliai. Veikla, kurioje įmonė veikia nėra labai rizikinga, jos konkurencinė aplinka nėra sudėtinga, įmonė atlieka laivų remonto darbus ne tik Lietuvoje bet ir užsienio valstybėse. Nefinansinė informacija apie įmonę nerodo jokių didelės rizikos veiksnių. Nėra daug negatyvios informacijos apie įmonę. Ji yra dalyvavusi dviejuose teismuose, tačiau šie teismai nebuvo keliami dėl įsiskolinimo ar įsipareigojimų nevykdymo (žr. 2 priedą). Remiantis Turto Arešto Aktų Registro informacija, įmonė yra įregistruota dviejuose aktyviuose turto arešto aktuose dėl ginčų su kitomis uždarosiomis akcinėmis bendrovėmis, tačiau areštuoto turto suma tesudaro 0,13% nuo įmonės apyvartos ir 0,25% nuo viso įmonės turto, todėl neturi didelės neigiamos reikšmės įmonės veiklai.

Jos finansiniai rodikliai yra patenkinami, finansinių rodiklių reikšmės patenka į žemesnės rizikos ribas, nėra veiksnių, rodančių apie įmonės trumpalaikio mokumo problemas. Problema yra tik ta, kad įmonė į Juridinių Asmenų Registrą yra pateikusi trumpąją balanso formą, todėl nėra galimybės tiksliai apskaičiuoti įmonės gautinų bei mokėtinų sumų apyvartumo. Tačiau, remiantis kitais finansiniais rodikliais, įmonės finansinė padėtis yra patenkinama (žr. 2 priedą, lentelę Nr. 1).

Remiantis visa išanalizuota informacija apie įmonę, daroma tokia išvada:

UAB „Laivų Technika" vykdo veiklą jau daugiau nei dvylika metų. Įmonė sėkmingai vystosi. Keletą pastarųjų metų jos apyvarta siekė 5 - 6 milijonus lt. 2008 metais, padidėjus užsakymų kiekiui, įmonės apyvarta, palyginus su praėjusių metų apyvarta, padidėjo net 89% ir siekė 12,4 milijonų lt. Verslo operacijos buvo vykdomos pelningai ir įprastinės veiklos pelningumas išaugo nuo 14% 2007 metais iki 20% 2008 metais.

Finansinė įmonės padėtis yra patenkinama. Įmonė turi pakankamai trumpalaikio turto, kad užtikrintų trumpalaikį mokumą. Tą parodo patenkinami įmonės likvidumo rodikliai: 2009.01.01 bendrasis likvidumas sudarė 3,17, o skubus - 3,05, kuomet statistinis šios veiklos srities vidutinis bendrasis likvidumas 2008 metais sudarė 1,67, o skubus - 0,93. Įmonės apyvartinis kapitalas sudarė

3,82 milijonus Lt. 2008 metais, taigi net 68% įmonės trumpalaikio turto buvo finansuojama iš nuosavo apyvartinio kapitalo. Lietuvos ekonomikos sunkmetis mažai palietė šią verslo šaką, todėl pagal bendrus įmonės finansinius rezultatus jai neturėtų kilti sunkumų, atsiskaitant su tiekėjais laiku. Įmonė buvo įregistruota dviejuose turto arešto aktuose 2008 metais, tačiau areštuoto turto vertė (15631,02 Lt arba 0,25% nuo bendros viso turto balansinės vertės) tikrai neturėjo didelės įtakos bendrai finansinei įmonės padėčiai. Finansinės rizikos lygis yra žemesnis už vidutinį. 2009.01.01 71% turto buvo finansuojama iš nuosavybės.

Įmonė priskiriama antrai prekinio kredito rizikos klasei (A). Verslo operacijų rizikos lygis yra žemesnis nei vidutinis. Verslo ryšiai yra leistini.

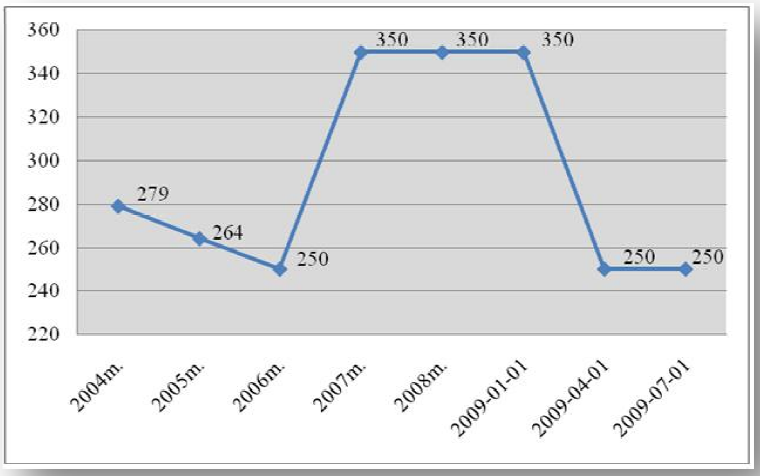
Nors įmonės finansiniai rodikliai yra patenkinami, o rizika vidutinė, tačiau reikia atkreipti dėmesį į sudėtingą ekonominę Lietuvos padėtį bei įmonės dalyvavimą turto arešto aktuose, todėl jai skiriamas maksimalaus bendrasis kreditas neturėtų sudaryti daugiau nei 1.5% metinės įmonės apyvartos. Maksimalus kreditas, kurį galima būtų skirti įmonei, yra 180 000 Lt.

3.2. Vidutiniškai dirbančios įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas

UAB „Elga“ buvo įkurta Šiaulių eksperimentinės elektros konstrukcijų gamyklos pagrindu. 1959 buvo įkurta metalo konstrukcijų ir elektros konstrukcijų gamybos įmonė. Pradėti gaminti vidutinės ir žemos įtampos skirstomieji įrenginiai. Nuo 1964 metų įmonė vadinosi Šiaulių eksperimentinė elektros konstrukcijų gamykla, kuri gamino vidutinės ir žemos įtampos skirstomuosius įrenginius, metalo konstrukcijas. 1974 metais buvo įkurtas Ukmergės filialas, kuris gamino metalo konstrukcijas ir atliko kitus metalo apdirbimo darbus. 1993 metais įmonė privatizuota ir įkurta akcinė bendrovė „Elga“. 2004.09.06 akcinė bendrovė reorganizuota į uždarąją akcinę bendrovę „Elga“. Šiuo metu įmonės juridinė forma yra uždaroji akcinė bendrovė. Pagrindinė įmonės būstinė yra Šiauliuose, tačiau ji taip pat turi padalinius Ukmergėje ir Vilniuje. Įmonės įstatinis kapitalas buvo didintas keletą kartų. Paskutinį kartą jis buvo didintas 2007 metais nuo 1 600 000 Lt iki 2 000 000 Lt. UAB „Elga“ užsiima elektros skirstomųjų ir kontrolės įrenginių gamyba. Įmonė taip pat gamina metalo konstrukcijas. Dalį žaliavų ir komponentų (apie 15%), reikalingų gamyboje, ji importuoja daugiausiai iš Prancūzijos, Vokietijos, Lenkijos, Belgijos ir Italijos. Dalis produkcijos yra eksportuojama į Estiją, Latviją, Rusiją, Siriją ir Vietnamą.

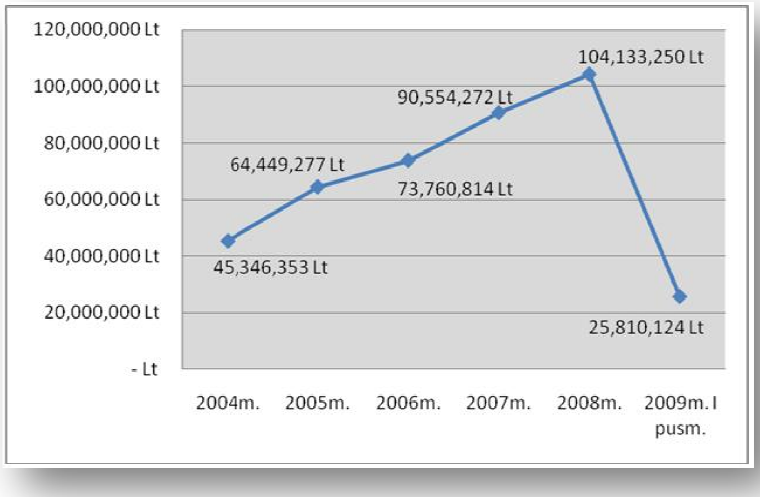
Įmonės savininkai, turintys didžiausią įmonės akcijų dalį, yra trys fiziniai asmenys. Įmonė vykdo savo įsipareigojimus VĮ „Registrų centras“ Juridinių Asmenų Registrui, laiku pateikia finansinę ir kitą informaciją. Remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, įmonės darbuotojų skaičius nuo 2004 metų yra pakankamai stabilus. Šiuo metu įmonėje dirba 300 - 399 darbuotojai (žr. 5 pav.). Įmonė 2004 metais kaip atsakovas yra dalyvavusi viename teisme.

Remiantis Turto Arešto Aktų Registro informacija UAB „Elga“ nėra įregistruota turto areštų aktuose. Įmonė turi vieną 2007.11.26 įrašą Hipotekos Registre. Nėra duomenų apie įmonės įsiskolinimus valstybinėms institucijoms ar verslo subjektams. Remiantis Nekilnojamojo Turto Registro duomenimis, įmonė turi 10 vienetų nuosavo nekilnojamojo turto, kurio balansinė vertė yra 1 601 461 Lt. (už 2009.06.30). VĮ „Regitra“ duomenimis įmonė turi 46 nuosavas transporto priemones. Remiantis dienraščio „Verslo žinios“ straipsniu apie įmonę, per pora metų UAB „Elga“ keliskart padidino eksportą ir nuo 2007 metų apie 30% visos savo pagaminamos produkcijos išveža į Egiptą ir Rusiją.

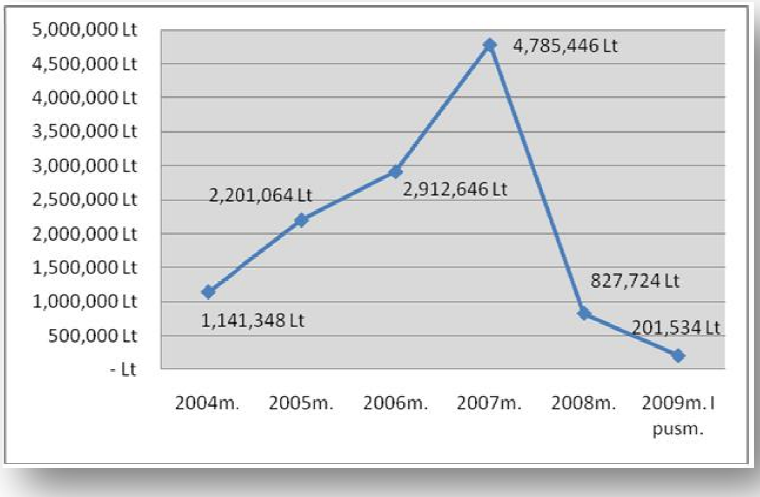

5 pav. UAB „Elga” darbuotojų pokytis

2004 - 2008 metais įmonės apyvarta nuolat augo (žr. 6 pav.), tačiau, remiantis pirmojo 2009 metų pusmečio įmonės finansiniais duomenimis, UAB „Elga“ apyvarta tesudarė 25% 2008 metų apyvartos. 2004 - 2008 metais bei pirmąjį 2009 metų pusmetį įmonė dirbo pelningai, tačiau jos gaunamas pelnas 2008 metais ir 2009 metų pirmą pusmetį mažėjo (žr. 7 pav.).

6 pav. UAB „Elga” apyvartos pokytis

7 pav. UAB „Elga" pelno pokytis

Remiantis įmonės finansinėmis ataskaitomis (balansu bei pelno/nuostolio ataskaita), pateiktomis Juridinių Asmenų Registrui (žr. 3 priedą, lentelę Nr. 5), apskaičiuoti pagrindiniai, įmonės prekinio kredito rizikos vertinimui aktualūs, santykiniai finansiniai rodikliai (žr. 2 priedą, lentelę Nr. 2), remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacija, sudarytos lentelės, rodančios toje veikloje veikiančių įmonių statistinius finansinių rodiklių vidurkius (žr. 4 priedą, lenteles Nr. 7, 8, 9 ir 10).

Išanalizavus kreditinę vertinamos įmonės informaciją, pastebima, kad UAB „Elga" dirbo stabiliai iki 2009, tačiau, remiantis 2009 metų pirmojo pusmečio finansiniais duomenimis, pastebimas ženklus įmonės apyvartos mažėjimas. Veiklos, kurioje veikia įmonė, rizika padidėjo 2009, dėl statybų sąstingio Lietuvoje. Nefinansinė informacija apie įmonę didelės rizikos veiksnių nerodo. Nėra daug negatyvios informacijos apie įmonę. Ji yra dalyvavusi tik viename teisme prieš penkerius metus (žr. 2 priedą). Remiantis Hipotekos Registro informacija įmonė yra įregistruota viename hipotekos akte.

UAB „Elga" finansiniai rodikliai yra vidutiniai, finansinių rodiklių reikšmės patenka į aukštesnės nei vidutinės rizikos ribas, yra veiksnių, rodančių, kad įmonei gali būti sunku įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus (žr. 2 priedą, lentelę Nr. 2).

Remiantis visa išanalizuota informacija apie įmonę, daroma tokia išvada:

Įmonė jau šešiolika metų vykdo veiklą elektros skirstomųjų ir kontrolės įrenginių gamybos rinkoje. UAB „Elga" iki Lietuvos ekonomikos nuosmukio užtikrino gana stabilų augimą savo rinkoje. Jos apyvarta 2007 metais, palyginus su praėjusių metų apyvarta, padidėjo 23%, 2008 metais išaugo 15% ir sudarė 104 milijonus Lt. Remiantis įmonės tarpinės finansinės atskaitomybės duomenimis, per 2009 metų pirmąjį pusmetį, staigiai sumažėjus užsakymų kiekiui, jos apyvarta tesiekė 25,8 milijonus Lt. Įmonės veikla buvo vykdoma pelningai, tačiau įprastinės veiklos pelningumas nukrito nuo 6,5% 2007 metais iki 0,99% 2008 metais. Per 2009 metų pirmąjį pusmetį gautas taip pat nedidelis pelnas, sudarantis 0,78% nuo įmonės apyvartos.

Finansinė įmonės padėtis yra truputį įtempta. Nors įmonė užtikrina trumpalaikį mokumą (2009.06.30 bendrasis likvidumas sudarė 2,60, kai statistinis šios veiklos srities vidutinis bendrasis likvidumas 2009.06.30 sudarė 1,65), tačiau ženkliai sumažėjus gautoms pajamos per šį pusmetį, įmonei gali pradėti trūkti apyvartinių lėšų. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į pirkėjų skolas, kurios 2008.12.31 sudarė nemažą dalį trumpalaikio turto (50,65%) ir kurių apmokėjimo periodas buvo gana ilgas (vidutiniškai 81 diena, kai statistinis pirkėjų įsiskolinimo vidurkis šioje veiklos srityje 2008 metais buvo 63,9 dienos), pirmojo 2009 pusmečio laikotarpiu įmonės pirkėjų skolų apmokėjimo periodas labai sulėtėjo ir 2009.06.30 sudarė vidutiniškai net 155 dienas. Dėl sumažėjusios įmonės gaminamų prekių paklausos atsargų apyvartumas per pirmąjį 2009 metų pusmetį tapo lėtas (vidutiniškai 139 dienos). Be to, per pirmąjį 2009 pusmetį įmonė su savo tiekėjais atsiskaitydavo vidutiniškai per 62 dienas. Visa tai gali sukelti sutrikimų pinigų srautuose, dėl ko gali kilti vėlavimų atsiskaitant su kreditoriais. Finansinės rizikos lygis yra žemesnis už vidutinį. 2009.06.30 64% turto buvo finansuojama iš nuosavybės.

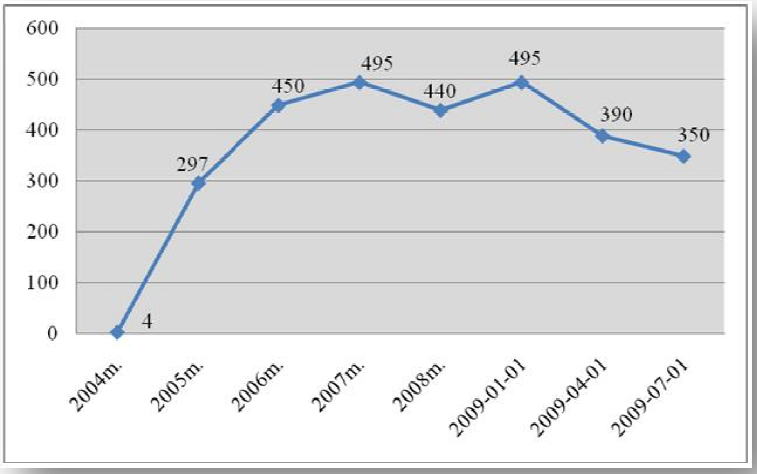
Įmonė priskiriama trečiajai prekinio kredito rizikos klasei (B). Verslo operacijų rizikos lygis yra aukštesnis nei vidutinis. Verslo ryšiai dar leistini.

Įmonės finansiniai rodikliai nėra visiškai patenkinami, o rizika yra aukštesnė nei vidutinė. Reikia atkreipti dėmesį į sudėtingą ekonominę Lietuvos padėtį bei įmonės veiklos riziką, kuri dėl glaudaus ryšio su statybos sektoriumi yra aukšta. Įmonės veiklos riziką patvirtina per pirmąjį 2009 metų pusmetį labai sumažėjusi įmonės apyvarta, lyginant su tokio pat ilgio praėjusių finansinių metų periodu. Dėl šių priežasčių įmonei skiriamas maksimalaus bendrasis kreditas neturėtų sudaryti daugiau nei 1% pirmojo 2009 metų pusmečio įmonės apyvartos. Maksimalus kreditas, kurį galima būtų skirti įmonei, yra 250 000 Lt.

3.3. Blogai dirbančios įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas

UAB „Okz Holding Baltija“ yra uždaroji akcinė bendrovė, veikianti nuo 2003 metų Plungėje. Įmonės įstatinis kapitalas 2007 metais buvo padidintas nuo 10 000 Lt. iki 2 010 000 Lt. UAB „Okz Holding Baltija“ pagrindinė veikla yra metalinių konstrukcijų statybos darbams gamyba. Įmonė taip pat teikia metalo apdirbimo (lankstymo, pjovimo, dažymo) paslaugas. Dalis žaliavų reikalingų įmonės produkcijai pagaminti (5%) importuojama, daugiausiai iš Čekijos Respublikos ir Lenkijos Respublikos. Dalis įmonės pagamintos produkcijos (10%) yra eksportuojama, daugiausiai į Čekijos Respubliką, Latvijos Respubliką, Lenkijos Respubliką, Vokietijos Federacinę Respubliką. Įmonės savininkas yra Čekijos Respublikoje registruota uždaroji akcinė bendrovė „Okz Holding“ AS. Įmonė vykdo savo įsipareigojimus VĮ „Registrų centras“ Juridinių Asmenų Registrui, laiku pateikia finansinę ir kitą informaciją. Remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

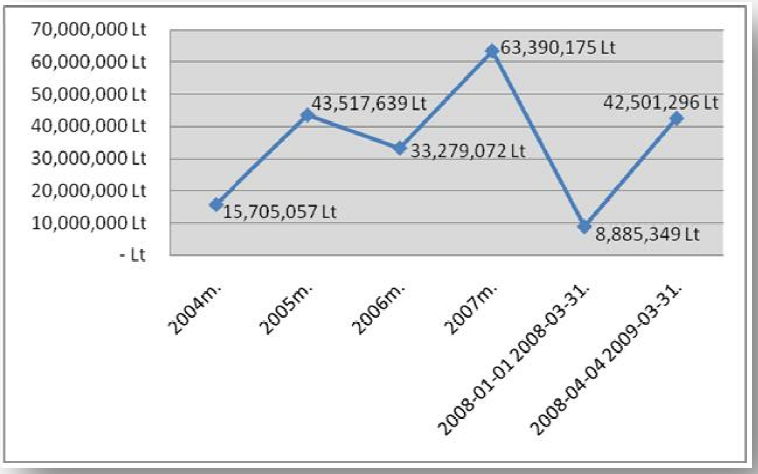
duomenimis, įmonės darbuotojų skaičius 2007 metais buvo 495 asmenys. 2008 metais įmonės darbuotojų skaičius sumažėjo iki 440, tačiau 2009 metais vėl išaugo iki 495 asmenų (žr. 8 pav.).

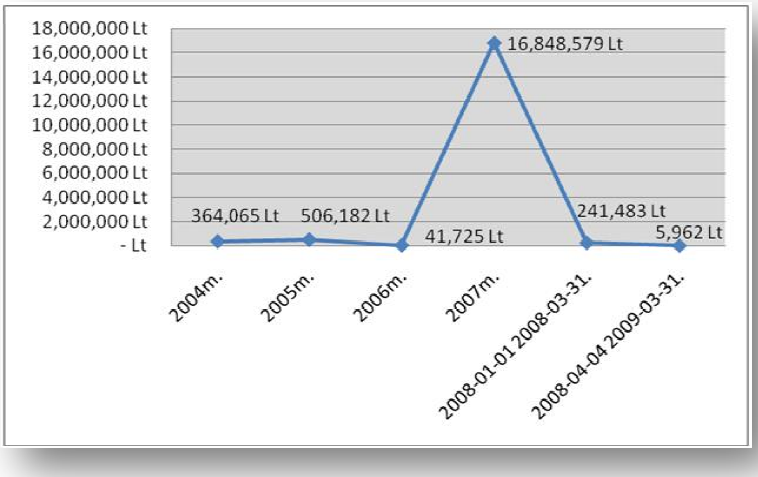
8 pav. UAB „Okz Holding Baltija" darbuotojų pokytis

Įmonė 2009 metais kaip atsakovas dalyvauja 11 teismo procesų (žr. 2 priedą). Remiantis Turto Arešto Aktų Registro informacija UAB „Okz Holding Baltija" yra įregistruota 32 aktyviuose turto areštų aktuose (žr. 2 priedą). Įmonė turi du įrašus Hipotekos Registre. Remiantis skolas išieškančios įmonės UAB „Creditreform Lietuva" duomenimis, 2009 metais UAB „Okz Holding Baltija" dalyvauja 4 bylose dėl mokėjimų vėlavimo, remiantis bylomis, jos įsiskolinimai sudaro 27 858,44 Lt. Remiantis Nekilnojamojo Turto Registro duomenimis, įmonė turi 4 vienetus nuosavo nekilnojamojo turto, kurio balansinė vertė yra 8 433 276 Lt. (už 2009.03.31). VĮ „Regitra" duomenimis įmonė turi 40 nuosavų transporto priemonių. Pagrindiniuose Lietuvos laikraščiuose nebuvo nei teigiamų nei neigiamų publikacijų apie įmonę.

Įmonės finansiniai metai 2008 metais keitėsi nuo periodo 01.01 - 12.31 į periodą 04.01 - 03.31. UAB „Okz Holding Baltija" apyvarta nuolat svyruoja (žr. 9 pav.), per paskutinįjį įmonės finansinį periodą ji sumažėjo ir sudarė 42 501 296 Lt. Įmonė nuo veiklos pradžios dirbo pelningai, tačiau jos pelnas nuolat svyravo. Per paskutinįjį oficialų finansinį periodą 2008.04.01 - 2009.03.31 jis buvo labai mažas, sudarė tik 5 962 Lt. (žr. 10 pav.).

9 pav. UAB „Okz Holding Baltija" apyvartos pokytis

10 pav. UAB „Okz Holding Baltija" pelno pokytis

Remiantis įmonės finansinėmis ataskaitomis (balansu bei pelno/nuostolio ataskaita) (žr. 3 priedą, lentelę Nr. 6), pateiktomis Juridinių Asmenų Registrui, apskaičiuoti pagrindiniai įmonės prekinio kredito rizikos vertinimui aktualūs santykiniai finansiniai rodikliai (žr. 2 priedą, lentelę Nr. 3), remiantis Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacija, sudarytos lentelės, rodančios toje veikloje veikiančių įmonių statistinius finansinių rodiklių vidurkius (žr. 4 priedą, lenteles Nr. 7, 8, 9 ir 10).

Išanalizavus kreditinę vertinamos įmonės informaciją pastebima, kad UAB „Okz Holding Baltija" veiklos rezultatai nuolat svyravo. Veiklos, kurioje veikia įmonė, rizika padidėjo 2008 ir 2009 metais dėl statybų sąstingio Lietuvoje. Nefinansinė informacija apie įmonę rodo didelės rizikos veiksnius. Tai, kad įmonei kyla problemų atsiskaityti su savo tiekėjais, rodo bylos, kurias pateikė įmonės kreditoriai dėl įmonės įsiskolinimų skolas išieškančiai bendrovei bei 36 turto arešto aktai, kuriuose yra įregistruota įmonė. Remiantis Hipotekos Registro informacija įmonė yra įregistruota dviejuose hipotekos aktuose. UAB „Okz Holding Baltija" 2009 metais dalyvauja 11 teismo procesų

(žr. 2 priedą). 2009.08.11 teismo procesas inicijuotas įmonės UAB „Serpantinas“, kuri kreipėsi į Klaipėdos apygardos teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei UAB „Okz Holding Baltija“. Tačiau, dėl terminų prieštaravimams prieš teismo sprendimą pareiškimo bei dėl dokumentų ruošimo, įmonės statusas Juridinių Asmenų Registre dar nėra pasikeitęs. UAB „Okz Holding Baltija“ juridinis statusas dar yra „veikiantis subjektas“. Svarbu sekti tolimesnę informaciją, susijusią su šiuo teismo procesu.

UAB „Okz Holding Baltija“ finansiniai rodikliai yra nepatenkinami, finansinių rodiklių reikšmės parodo aukštą įmonės rizikingumo laipsnį, yra veiksnių, rodančių, kad įmonė gali nesugebėti laiku įvykdyti trumpalaikių įsipareigojimų (žr. 2 priedą, lentelę Nr. 3).

Remiantis visa išanalizuota informacija apie įmonę, daroma tokia išvada:

UAB „Okz Holding Baltija“ 6 metus dirba metalo konstrukcijų gamybos rinkoje. Jos apyvarta per periodą 2008.04.01 - 2009.03.31, palyginus su pilno praėjusio finansinio periodo apyvarta, dėl statybų sąstingio Lietuvoje, sumažėjo 33% ir sudarė 42 501 296 Lt. Įmonės veikla buvo vykdoma pelningai, tačiau įprastinės veiklos pelningumas 2008.04.01 - 2009.03.31 periodo metu sudarė tik 0,35% nuo įmonės apyvartos.

Finansinė įmonės padėtis yra gana įtempta. Įmonės apyvartinis kapitalas 2008.04.01 - 2009.03.31 laikotarpiu buvo neigiamas. Apyvartinių lėšų stoka neigiamai veikia įmonės trumpalaikį mokumą bei neleidžia užtikrinti pakankamo pinigų srauto. Tai taip pat parodo nepatenkinami įmonės likvidumo rodikliai: 2009.03.31 bendrasis likvidumas sudarė 0,99, o skubus - 0,63. Tuo tarpu statistiniai šios veiklos srities vidurkiai 2008 metais buvo tokie: bendrasis likvidumas sudarė 1,53, o skubus - 0,92. Be to, 2008.04.01 - 2009.03.31 periodo metu įmonė su savo tiekėjais atsiskaitydavo vidutiniškai per 78 dienas. Finansinės rizikos lygis yra vidutinis. 2009.03.31 43% turto buvo finansuojama iš savininkų nuosavybės.

Tačiau, nors įmonės finansinė analizė nerodo, kad įmonė visiškai nesugeba laiku įvykdyti savo trumpalaikių įsiskolinimų, reikia atkreipti dėmesį, kad nefinansinė informacija apie įmonę atskleidžia didžiulę įmonės nemokumo riziką: įmonė įregistruota 36 turo areštų aktuose, jos kreditoriai yra padavę prašymus į skolų išieškojimo bendroves dėl vertinamos įmonės skolų išieškojimo, įmonė kaip atsakovas dalyvauja 11 teismo procesų, remiantis vieša informacija vienu iš teismo procesų 2009.08.11 įmonei yra inicijuojama bankroto byla.

Įmonė priskiriama penktajai prekinio kredito rizikos klasei (D). Verslo operacijų rizikos lygis yra labai aukštas. Verslo ryšiai nerekomenduojami.

Nors įmonės finansiniai rodikliai nėra visiškai nepatenkinami, tačiau visa nefinansinė informacija atskleidžia labai didelę įmonės riziką. Įmonei, dėl labai didelės rizikos, kredito limitas nesuteikiamas.

3.4. Pirkėjų prekinio kredito rizikos vertinimas - rizikos mažinimo instrumentas įmonėms – tiekėjoms

Siekiant ištirti įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką buvo atliktas kelių įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas, remiantis mokslinės literatūros medžiaga, bei praktinėmis prekinio kredito rizikos vertinimu užsiimančios įmonės rekomendacijomis. Atlikus šį tyrimą buvo išsiaiškinta, kad prekinio kredito rizikos vertinimas padeda nustatyti įmonės trumpalaikio mokumo riziką ir mažinti tiekėjo prekinio kredito suteikimo riziką, atsisakant teikti prekinius kreditus, remiantis įmonės prekinio kredito rizikos vertinimu nustatytoms, pernelyg rizikingoms įmonėms. Taigi, atliktas tyrimas padeda pagrįsti prekinio kredito rizikos vertinimo svarbą sėkmingam bendradarbiavimui su pirkėjais mokėjimo atidėjimo pagrindu bei praktinę naudą atrenkant pirkėjus, sugebėsiančius laiku atsiskaityti už prekes ar paslaugas. Naudojant informaciją apie įmonę galima lengvai nustatyti jos silpnąsias bei stipriąsias puses, ją kompleksiškai įvertinti. Analizuodamas bendrąją informaciją apie įmonę, jos veiklos šaką, santykinius finansinius įmonės rodiklius, prekinio kredito rizikos vertinimas leidžia nustatyti, ar pasirinktas partneris yra pajėgus įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodu atrinkus patikimus pirkėjus galima sumažinti prekinio kredito riziką, kad dėl laikino ar visiško pirkėjų nemokumo, bus prarasti pinigai. Taigi, pagrindinis prekinio kredito rizikos vertinimo privalumas yra aiškus, sistematiškas, kompleksinis įmonių vertinimas, leidžiantis atrinkti patikimas įmones, kurios turi finansines galimybes laiku atsiskaityti už suteiktus prekinius kreditus bei įmones, su kuriomis bendradarbiavimas yra per daug rizikingas. Pagrindinis, tyrimo metu pastebėtas įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo trūkumas yra tas, kad vertinamos įmonės finansinės atskaitomybės dokumentai parodo įmonės finansinę būklę finansinės atskaitomybės sudarymo momentu, kuri vertinimo momentu jau gali būti pasikeitusi. Šį trūkumą eliminuoti iš dalies padeda surinktos naujausios nefinansinės informacijos apie įmonę analizė.

Remiantis pasirinktų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimo rezultatais galima padaryti šias išvadas:

- Įmonės finansiniai duomenys neparodo visos realios įmonės ekonominės situacijos. Labai svarbu yra stebėti nefinansinę informaciją apie įmonę, kuri gali parodyti rizikos faktorius, dar nepastebimus praėjusio finansinio laikotarpio įmonės finansinės atskaitomybės dokumentuose.
- Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas, būtent dėl to, kad jo metu kompleksiškai analizuojama tiek finansinė, tiek nefinansinė informacija, padeda objektyviai numatyti įmonės veiklos perspektyvas, jos galimybes laiku įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus.
- Įmonių - debitorių prekinio kredito rizikos vertinimai įmonei - kreditoriui padeda išvengti bendradarbiavimo su rizikingais pirkėjais ir įvertinti kurioms įmonėms prekinių kreditų suteikimo rizika yra nedidelė.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išvados:

1. Prekinis kreditas - tai susitarimas tarp tiekėjo ir pirkėjo, kad tiekėjas parduoda prekes ar paslaugas pirkėjui su mokėjimo už jas atidėjimu nustatydamas terminą, kuriam suėjus, pirkėjas privalo sumokėti už gautas prekes ar paslaugas.

2. Mokslinėje literatūroje vieni autoriai prekinį kreditą laiko procentiniu, kiti beprocenčiu kreditu. Tyrimo metu, remiantis tuo, kad procentiškumas yra kreditų savybė bei tuo, kad teikdami prekinius kreditus tiekėjai taiko nuolaidas už mokėjimą anksčiau, nesuėjus prekinio kredito terminui, buvo prieita išvados, kad prekinis kreditas yra procentinis kreditas. Tiekėjas palūkanas už jį įskaičiuoja į galutinę prekių ar paslaugų, parduodamų su mokėjimo atidėjimu, kainą.

3. Prekinis kreditavimas tapo vienu iš pagrindinių tarptautinės prekybos elementų, skatinančių tarptautinių santykių vystymąsi, eksporto didinimą, paklausos augimą. Šiuolaikinėje ekonomikoje prekinis kreditas yra svarbus tiek įmonės, tiek visos valstybės vystymosi veiksnys, leidžiantis įmonėms apyvartines lėšas naudoti vystymuisi, o tuo pačiu ir visos valstybės ekonomikos vystymui. Taigi, prekinis kreditavimas yra svarbus Lietuvos, kaip Europos Sąjungos regiono, ekonomikos plėtrai.

4. Prekinis kreditas visuomet yra susijęs su rizika, kad suėjus terminui už parduotas prekes ar paslaugas nebus atsiskaityta. Viena iš pagrindinių taikytinų prekinio kredito riziką mažinančių priemonių yra įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas. Tai efektyvi priemonė, mažinanti tiekėjo prekinio kredito teikimo riziką, bei dėl tokios rizikos atsirandančius praradimus.

5. Jaučiama tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslinės literatūros apie prekinio kredito rizikos vertinimą stoka. Mokslinėje literatūroje nepakankamai išreikštas prekinio kredito rizikos vertinimo aktualumas bei visiškai nėra prekinio kredito rizikos vertinimo metodikos aprašymo. Prekinio kredito rizikos vertinimo metodikas kuriančios, kreditinę informaciją teikiančios įmonės tai dažnai laiko komercine paslaptimi, todėl informacijos apie prekinio kredito rizikos vertinimą taip pat neplatina.

6. Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kai prekinio kredito draudimo sąlygos yra labai sugriežtinamos, įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas tampa alternatyva prekinio kredito draudimui, leidžianti tiekėjams nustatyti, su kuriais debitoriais galima dirbti prekinio kredito pagrindu, o iš kurių reikalauti išankstinio apmokėjimo už prekes. Tokiu būdu ekonomikos nuosmukio sąlygomis pirkėjų prekinio kredito rizikos vertinimas padeda išlaikyti pardavimų lygį bei sumažinti galimus milžiniškus nuostolius dėl pirkėjų nemokumo.

7. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas turi keletą trūkumų: jis negali apsaugoti nuo pirkėjų (debitorių) piktybinio nemokumo; vertinamos įmonės naujausio pilno finansinio laikotarpio finansinės atskaitomybės dokumentai, pagal kuriuos atliekamas prekinio kredito rizikos vertinimas, ne

visais atvejais atspindi tikrąją įmonės būklę esamu momentu; egzistuoja balanso „pagrąžinimo“ būdai, kurių pagalba įmonės gali pakeisti finansinius dokumentus taip, kad jų trumpalaikis mokumas atrodytų patenkinamas, nors realiai toks nėra.

8. Darbe ištirta, išanalizuota ir aprašyta įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika parodo, kaip atlikti įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą ir suteikia galimybę įmonėms, teikiančioms prekinius kreditus, pačioms vertinant savo pirkėjus, mažinti prekinio kreditavimo riziką.

Autoriaus pasiūlymai:

1. Vertinant įmonės prekinio kredito riziką, būtina ne tik analizuoti įmonės finansinius rodiklius, paskaičiuotus pagal įmonės finansines ataskaitas, bet ir įsigilinti į bendrąją ekonominę tos šalies, kurioje įmonė dirba, būklę bei veiklos šakos, kurioje įmonė veikia, situaciją toje valstybėje.

2. Ekonomikos pakilimo laikotarpiu prekinio kredito rizikos vertinimo didžiąją dalį turėtų sudaryti finansinių įmonės rodiklių vertinimas - tokiu metu finansiniai rodikliai leidžia gan tiksliai nustatyti įmonės finansinę situaciją bei jos prekinio kredito riziką vertinimo momentu.

3. Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu įmonės prekinio kredito rizikos vertinime didesnį svorį turėtų turėti įvairūs nefinansiniai duomenys apie įmonę - įmonės dalyvavimas turto arešto aktuose, teismuose, įmonės paskelbimas skolininkų sąrašuose, įmonės darbuotojų skaičiaus, įstatinio kapitalo pokyčiai, jos verslo šakos būklė ir kt. Ekonomikos nuosmukio sąlygomis įmonės finansinės atskaitomybės dokumentai dažnai gali neatspindėti realios įmonės finansinės būklės vertinimo metu, nes finansinės atskaitomybės dokumentai visada yra praėjusio finansinio laikotarpio.

4. Ekonominio nuosmukio laikotarpiu būtina įmonės prekinio kredito rizikos vertinimą atlikti vadovaujantis ne tik oficialiomis metinėmis finansinėmis ataskaitomis, o visais naujausiais finansiniais duomenimis (ketvirtinėmis ar pusmečio įmonės finansinėmis ataskaitomis).

5. Mes siūlome Lietuvos įmonėms, dirbančioms mokėjimo už parduodamas prekes atidėjimo principu, naudoti įmonių prekinio kredito rizikos vertinimą. Lietuvos įmonės galėtų sumažinti prekinio kredito teikimo riziką ir išvengti nuostolių ar net didinti savo pardavimus, vertindamos savo pirkėjus remiantis moksliniame darbe ištirta bei apibendrinta įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 24-2262.
2. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.
3. Lietuvos Respublikos valstybės specialiųjų garantijų dėl eksporto kredito draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 93-3964.
4. Eksporto plėtros strategija 2009-2013 metams. Teisės akto projektas. 2009, Nr. 2252-01.
5. Lietuvos Respublikos valstybės specialiųjų garantijų dėl prekinio kredito draudimo įstatymo projektas. 2009, Nr. XIP-765.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 13 d. nutarimas Nr. 987 „Dėl vekselių naudojimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 78-2322.
7. Aleknevičienė, V. Finansai ir kreditas. – Vilnius: Enciklopedija, 2005. – 272 p.
8. Aleknevičienė, V. Finansų valdymas: praktinės užduotys. Kaunas: Technologija, 2004. 35 p.
9. Anciūtė A., Misiūnas A., Lietuvos pramonės finansiniai rodikliai ir efektyvumas. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. ISSN 1648-9098, 2006, 2 (7), 5–12 p.
10. Bagdonas, V. Verslo kontraktų sudarymas, įvertinimas ir kreditavimas. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2000. 263 p.
11. Bagdonas, V. Verslo rizika. Vilnius: Saulės vėjas, 1996. 118 p.
12. Bagdžiūnienė, V. Apskaitos politika. Vilnius: Inforastras, 2005. 115 p.
13. Bagdžiūnienė, V. Finansinių ataskaitų analizė: esmė ir verslo situacijos. Vilnius: Conto litera, 2005. 156 p.
14. Brazdžionis, J.; Širmulis, G. Kreditavimo principai. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 1997. 76 p.
15. Brigham, E.F.; Ehrhardt, M.C. Financial management. Theory and Practice. 10-th ed, South-Western, Thomson Learning, inc, 2005. 960 p.
16. Buckiūnienė, O. Finansai. Vilnius: Vilniaus kolegija 2002. 84 p.
17. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. Finansų analizė. Kaunas: Technologija, 1998. 248 p.
18. Černius, G., Paškevičius, A., Starkevičiūtė, M. Įmonių finansinė analizė. Rodiklių apskaičiavimo metodika. Vilnius: NPVB. 1995, 14 psl.
19. Darškuvienė, B. pagal prof. Bubnio, E. paskaitas. Įmonės finansų valdymas. Kaunas: Technologija, 1997. 219 p.
20. Gaidienė, Z. Finansų valdymas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1995. 112 p.

21. Girdzijauskas, S. Finansinė analizė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 357 p.

22. Gudaitienė, O. Finansinė apskaita: mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus kolegija, 2002. 225 p.

23. Jakubauskas, R. Lietuvos sulyginimas su Laosu supurtys ūkį // Verslo žinios. 2009 liep. 17, Nr. 134 (3034), P. 5.

24. Jakutis A. ir kt. Ekonomikos teorija. Vilnius: Eugrimas, 2005. 370 p.

25. Jentzsch, N. Financial privacy: an international comparison of credit reporting systems. Berlin, New York: Springer, 2007. 290 p.

26. Juozaitienė, L. Įmonės finansai: Analizė ir valdymas. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2000. 178 p.

27. Kvedaraitė, V. Firmos finansinė analizė. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. 64 p.

28. Kvedaraitė, V. Firmos finansinių rodiklių palyginamoji analizė. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1996. 37 p.

29. Mackevičius, J. Finansinių santykinių rodiklių skaičiavimas ir grupavimas. Mokslo darbai "Ekonomika", ISSN 1392-1258, 2006, t. 75, 20-33 p.

30. Navickas, V. Europos sąjungos rinkų ypatumai: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 2008. 187 p.

31. Radavičius, E. Įmonės finansai: analizė ir prognozė. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 1997. 94 p.

32. Rutkauskas, A. V., Damašienė, V. Finansų valdymas. Kaunas: Technologija, 1999. 41 p.

33. Rutkauskas, A. V.; Stankevičius, P. Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2004. 301 p.

34. Rutkauskas, A. V., Sūdžius, V., Mackevičius, V. Verslo finansai: sistema, struktūra ir elementai. Vilnius: Technika, 2008. 272 p.

35. Smalenskas, G. Finansinė atskaitomybė ir jos rodikliai. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. 64 p.

36. Snieška V. Pridotkienė J. Šalies rizikos įvertinimas tarptautiniame versle. Inžinerinė ekonomika, 2000, Nr. 3 918, p. 46-53.

37. Startienė, G. Tarptautinės prekybos finansavimas: rizika, mokėjimai, kreditavimas. Kaunas: Technologija, 2002. 320 p.

38. Šlekienė, D., Klimavičienė, I. Įmonės veiklos finansinis įvertinimas. Kaunas: Technologija, 1999. 148 p.

39. Taraila, S. Kreditavimas: teorija ir praktika. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2001. 154 p.

40. Titarenko V, Rudzkis R, Rojaka J, Genytė I, Lietuvos ekonomikos perspektyvos 2009. Vilnius: Tev, 2009. 180 p.

41. Žigienė, G. Praktinis seminaras. Bankroto diagnostika: Įmonės mokumo būklės ir veiklos perspektyvų vertinimas. Vilnius: UAB „Infoklodai“, 2009. 26 p.

Literatūra iš interneto prieigos:

42. Aleknevičienė, V., Jatkūnaitė, D. Paskolos gavėjo kreditingumo įvertinimas. Prieiga per internetą: http://vddb-dt.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1392-3137.N_3_32.PG_11-20/DS.002.0.02.ARTIC [Žiūrėta 2009.10.19].

43. Antstolių Rūmų informacija. Prieiga per internetą: www.antstoliai.lt [Žiūrėta 2009.09.03].

44. Apskaitos instituto interneto tinklapis. Prieiga per internetą: http://www.apskaitosinstitutas.lt [Žiūrėta 2009.07.18].

45. BĮ „Centrinės hipotekos įstaigos“ Hipotekos ir Turto Arešto Aktų Registrai. Prieiga per internetą: www.lhr.lt [Žiūrėta 2009.09.19].

46. Buhalterinė informacija. Skolų išieškojimas. Prieiga per internetą: http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=991&new_id=996 [Žiūrėta 2009.10.26].

47. Council Directive 98/29/EC of 7 May 1998 on harmonisation of the main provisions concerning export credit insurance for transactions with medium and long-term cover. Tarybos direktyva98/29/EB Prieiga per internetą:

http://europe.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod, p.654 [Žiūrėta 2009.06.12].

48. Dienraščio „Verslo žinios” interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.vz.lt [Žiūrėta 2009.10.27].

49. Draudikų sprendimas nedrausti kreditų - nuosprendis Lietuvos vežėjams. Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „Linava” straipsnis. Prieiga per internetą: http://www.linava.lt/cms/content.aspx?root_id=lt&path=/lt/lt_info/lt_info_1&item_id=lt_info_1_238 [Žiūrėta 2009.07.17].

50. Durant, M. Economic Value Added: The Invisible Hand at Wark. Copyright 1999 by the Credit Research Foundation. Prieiga per internetą: www.crfonline.org/orc/pdf/ref8.pdf [Žiūrėta 2009.09.27].

51. Gabartas R., Apgavysčių abėcėlė. Dienraštis „Kauno diena”. Prieiga per internetą: http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/apgavysciu-abecele-35530 [Žiūrėta 2009.10.11].

52. Įmonės VĮ „Registrų centras“ Juridinių asmenų registras. Prieiga per internetą: www.jar.lt [Žiūrėta 2009.09.07].

53. Įmonės VĮ „Registrų centras“ Nekilnojamojo turto kadastras ir registras. Prieiga per internetą: www.registrucentras.lt/ntr [Žiūrėta 2009.10.27].

54. Įmonių Bankroto Valdymo Departamentas prie Ūkio Ministerijos. Prieiga per internetą: www.bankrotodep.lt [Žiūrėta 2009.10.14].

55. Kauno Apygardos teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.kat.lt [Žiūrėta 2009.10.23].

56. Klaipėdos Apygardos teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.klat.lt [Žiūrėta 2009.10.23].

57. Kredito rizika ir jos vertinimas. Prieiga per internetą: http://212.59.24.64/ [Žiūrėta 2009.06.14].

58. Kreditų valdymas. Straipsnis interneto svetainėje apie verslą „Verslo banga“. Prieiga per internetą: http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/43621516d7436 [Žiūrėta 2009.07.11].

59. Lietuvos banko ir mokėjimo sistemos. Prieiga per internetą: http://www.lbank.lt/lt/mokejimai/index.htm [Žiūrėta 2009.06.17].

60. Lietuvos įmonių informacinė duomenų bazė. Prieiga per internetą: www.eniro.lt [Žiūrėta 2009.10.08].

61. Lietuvos įmonių informacinė duomenų bazė. Prieiga per internetą: www.imones.lt [Žiūrėta 2009.08.06].

62. Lietuvos įmonių informacinė duomenų bazė. Prieiga per internetą: www.info.lt [Žiūrėta 2009.08.19].

63. Lietuvos įmonių informacinė duomenų bazė. Prieiga per internetą: www.118.lt [Žiūrėta 2009.09.14].

64. Lietuvos įmonių informacinė duomenų bazė. Prieiga per internetą: www.manoimone.lt [Žiūrėta 2009.10.03].

65. Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai žiniasklaidai. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6175&p_d=88937&p_k=1 [Žiūrėta 2009.10.24].

66. Lietuvos Respublikos teismų interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.teismai.lt [Žiūrėta 2009.10.23].

67. „Okz Holding“ susivienijimo interneto svetainė. Prieiga per internetą: http://www.okzholding.cz/en/ [Žiūrėta 2009.10.25].

68. Panevėžio Apygardos teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.pat.lt [Žiūrėta 2009.10.23].

69. Pečiulytė M., Vekselis ir jo panaudojimo galimybės**.** Prieiga per internetą: http://www.aktualijos.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=376 [Žiūrėta 2009.09.15].

70. Prekinio kredito draudimo rinkos užtenka abiem. Dienraščio „Verslo žinios” straipsnis internete. Prieiga per internetą: http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1002&id=94125 [Žiūrėta 2009.10.25].

71. Savaitraščio „Mokesčių žinios” interneto svetainė. Prieiga per internetą:http://www.mzinios.lt/lt/2009-06-18/straipsniai.html [Žiūrėta 2009.10.24].

72. Skolų išieškojimo įmonės UAB „Balt Risk informacija apie skolininkus. Prieiga per internetą: http://www.skolos.lt/Skolininkai.htm [Žiūrėta 2009.10.14].

73. Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės rodiklių duomenų bazė. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt [Žiūrėta 2009.10.27].

74. Šiaulių Apygardos teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.sateismai.lt [Žiūrėta 2009.10.23].

75. UAB „Creditinfo Lietuva“ interneto svetainė. Prieiga per internetą: http://www.creditinfo.lt [Žiūrėta 2009.10.17].

76. UAB „Creditreform Lietuva“ informacinė interneto duomenų bazė apie Lietuvos įmones. Prieiga per internetą: www.cr.lt [Žiūrėta 2009.10.22].

77. UAB „Creditreform Lietuva“ interneto svetainė. Prieiga per internetą: http://www.creditreform.lt [Žiūrėta 2009.10.26].

78. UAB „Elga“ interneto svetainė. Prieiga per internetą: http://www.elga.lt/ [Žiūrėta 2009.10.25].

79. UAB „Euler Hermes Services Lietuva“ interneto svetainė. Prieiga per internetą: http://www.eulerhermes.lt [Žiūrėta 2009.10.26].

80. UAB „Laivų technika“ interneto svetainė. Prieiga per internetą: http://www.lvt.lt/ [Žiūrėta 2009.10.25].

81. Valstybinės Mokesčių Inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.vmi.lt [Žiūrėta 2009.09.19].

82. Vilniaus Apygardos teismo interneto svetainė. Prieiga per internetą: www.vat.lt [Žiūrėta 2009.10.23].

83. VĮ „Regitra“ Prieiga per internetą: www.regitra.lt [Žiūrėta 2009.09.05].

Petrulytė I. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo teorija ir praktika / Regioninės plėtros ekonomikos ir politikos magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. habil. dr. Ona Gražina Rakauskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – 63 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe ištirta prekinio kredito rizika, pateikta prekinio kredito rizikos vertinimo metodika, suteikianti įmonėms galimybes ja naudojantis mažinti prekinio kredito teikimo riziką, iškeltos įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo problemos, pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriamas prekinis kreditas, prekinio kredito rizika, išanalizuojama įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo teorija, pateikiama prekinio kredito bei jo rizikos samprata, prekinio kredito rizikos vertinimo svarba šiuolaikinėje ekonomikoje, ypatingai globalinės krizės kontekste. Antroje dalyje nagrinėjami įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo principai, sudaroma įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika. Trečioje dalyje pateikiamas empirinis tyrimas, kurio metu atliekamas trijų pasirinktų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas, atskleidžiantis įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo veiksmingumą, privalumus bei trūkumus.

Pagrindinės sąvokos: prekinis kreditas, prekinio kredito rizika, prekinio kredito rizikos vertinimas, trumpalaikis mokumas.

Petrulytė I. Theory and Practice of the Evaluation of the Company's Trade Credit Risk / Master's Work in Economics and Politics of the Regional Development. Supervisor prof. habil. dr. Ona Gražina Rakauskienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2009. – 63 p.

ANOTATION

The trade credit risk and the company's trade credit risk evaluation methodology, which provides companies with opportunity to reduce the risk of the supply of trade credit, were examined, problems of the company's trade credit risk evaluation were raised and proposals for problems solutions were submitted in the Master's work. The theoretical aspect of trade credit and trade credit risk is explored, the theory of the company's trade credit risk evaluation is analyzed, trade credit and trade credit risk conception, the importance of the company's trade credit risk evaluation in the contemporary economy, especially in the context of global crisis, is represented in the first part of the Master's work. The second part is devoted to analyze principles of the company's trade credit risk evaluation and to comprise the company's trade credit risk evaluation methodology. Empirical study of the three selected companies trade credit risk evaluation is performed in the third part of the Master's work, which reveals the effectiveness, advantages and disadvantages of the company's trade credit risk evaluation.

Basic concepts: trade credit, trade credit risk, trade credit risk evaluation, short-term solvency.

Petrulytė I. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo teorija ir praktika / Regioninės plėtros ekonomikos ir politikos magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. habil. dr. Ona Gražina Rakauskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – 63 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, todėl, kad šiuolaikinėje ekonomikoje darbas atidėtų apmokėjimų principu tapo kasdieniu reiškiniu, tačiau įmonės savo pirkėjams taikydamos prekinius kreditus visuomet susiduria su rizika, kad debitorių įsipareigojimai nebus įvykdyti dėl pervertintų debitorių skolinių galimybių. Tokią prekinio kredito riziką įvertinti bei sumažinti padeda įmonės - debitoriaus prekinio kredito rizikos vertinimas, kurio metu kompleksiškai analizuojama tiek finansinė, tiek nefinansinė informacija apie vertinamą įmonę bei nustatomas įmonės trumpalaikis mokumas, jos galimybės laiku įvykdyti savo įsipareigojimus pardavėjui, atsiskaityti už suteiktą prekinį kreditą. Įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas svarbus mikrolygiu, nes padeda racionaliau naudojant prekinius kreditus, didinti pardavimus bei išvengti nuostolių dėl prekinio kredito suteikimo nemokiems pirkėjams. Jis taip pat svarbus makrolygiu, nes taikant prekinį kreditavimą skatinama vidaus bei tarptautinė prekyba, didinami pardavimai, skatinantys bendrojo šalies vidaus produkto augimą, valstybės ekonominį vystymąsi. Jaučiama Lietuvos bei užsienio mokslinės literatūros apie prekinio kredito rizikos vertinimą stoka. Tačiau, norint išvengti neigiamų prekinio kredito negrąžinimo pasekmių, būtina giliau išanalizuoti įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo principus, procesą, pateikti prekinio kredito rizikos vertinimo metodiką ir suteikti įmonėms galimybes ja naudojantis mažinti prekinio kredito teikimo riziką. Toks ir buvo šio tyrimo tikslas. Analizuojant Lietuvos bei užsienio mokslinę literatūrą, Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus norminius aktus, įmonių finansines ataskaitas, Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, VĮ „Registrų Centro”, Hipotekos bei Turto Arešto Aktų Registrų medžiagą, teismų informaciją, naudojant statistinių duomenų analizės, aprašomąjį, loginės analizės, sintezės, statistinio grupavimo bei grafinio vaizdavimo tyrimo metodus buvo nustatyta įmonių prekinio kredito rizikos vertinimo specifika bei problemos, parengta įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika, atliktas trijų įmonių prekinio kredito rizikos vertinimas. Tyrimo metu nustatyta, kad įmonės prekinio kredito rizikos vertinimas yra efektyvi prekinio kreditavimo rizikos mažinimo priemonė. Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, draudimo kompanijoms griežtinant prekinio kredito rizikos draudimo sąlygas, prekinio kredito rizikos vertinimas tampa alternatyva draudimui, mažinančia praradimus dėl pirkėjų nemokumo. Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir aprašyta įmonės prekinio kredito rizikos vertinimo metodika galės naudotis prekinį kreditavimą taikančios įmonės. Jo pagrindu vertindamos savo pirkėjus, įmonės galės sumažinti prekinio kredito teikimo riziką.

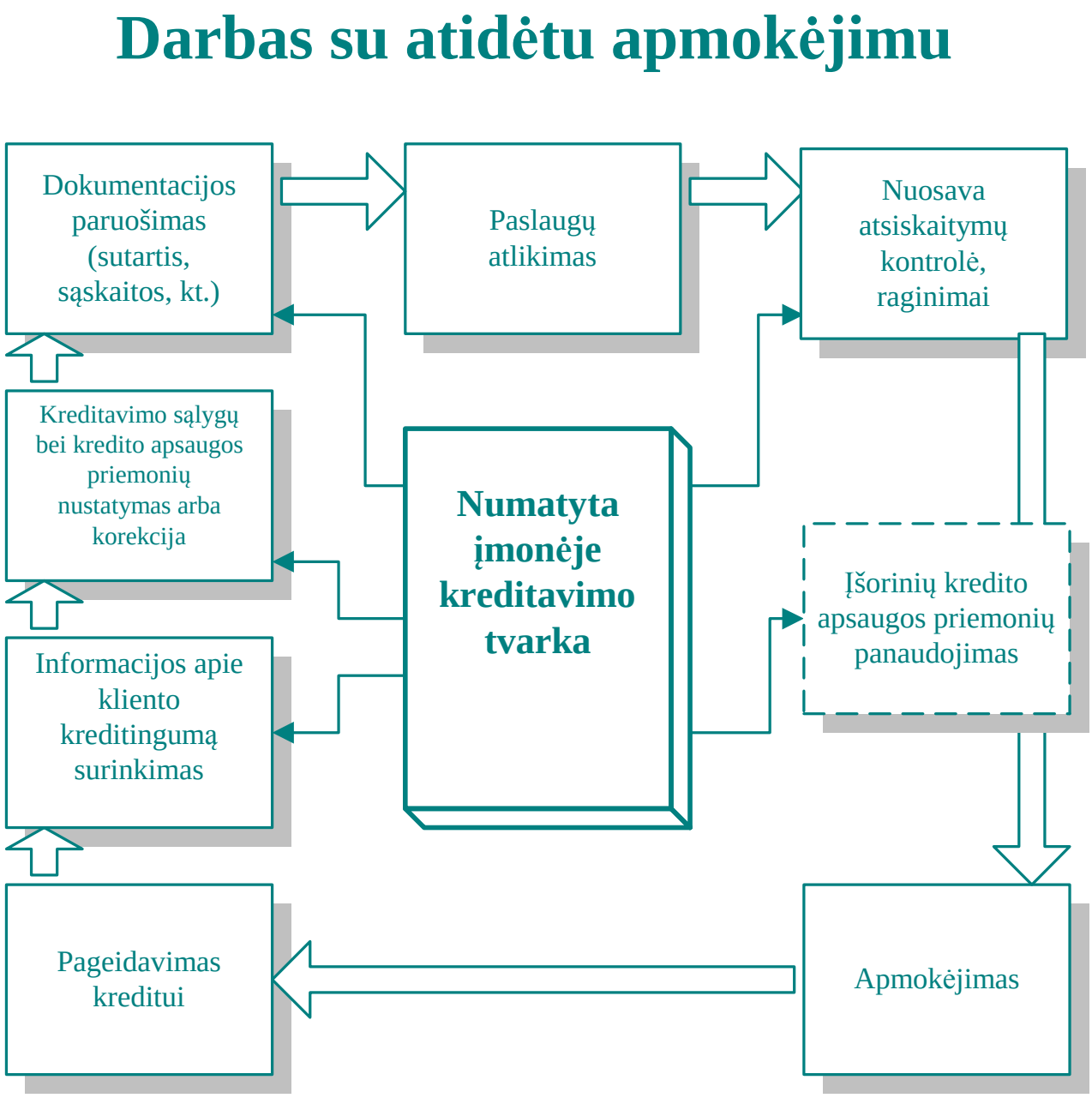
Petrulytė I. Theory and Practice of the Evaluation of the Company's Trade Credit Risk / Master's Work in Economics and Politics of the Regional Development. Supervisor prof. habil. dr. Ona Gražina Rakauskienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2009. – 63 p.

SUMMARY

Master's work thesis is relevant, because the work on a deferred payment basis has become a daily phenomenon in the modern economy, but the companies practising collaboration with its customers through the trade credits are always faced with the risk that debtors will not meet their obligations due to overestimation of the debtors liability possibilities. To evaluate and reduce such trade credit risk helps company's – debtor's trade credit risk evaluation, which analyses both the financial and non-financial information of the assessed company, determines its fixed short-term solvency and possibilities to meet all its obligations to the seller in time, pay for the provided trade credit. Company's trade credit risk evaluation is important in microecomics level, because by rationalizing the use of trade credits it helps to increase sales and avoid losses due to provision of insolvent customers with trade credits. It is also important in macroeconomics level, because by applying of trade credits domestic and international trade is stimulated, which promotes the general domestic product growth and development of the state economics. It is felt lack in Lithuanian and foreign scientific literature on the trade credit risk evaluation. However, in order to avoid the negative consequences of the trade credit un-repayment, it is necessary to dig deeper into the company's trade credit risk evaluation principles, the process, to provide trade credit risk evaluation methodology and allow companies to use it in order to reduce the risk of the supply of trade credit. This was the objective of this study. By the analysis of Lithuanian and foreign scientific literature, the laws and regulations of the Republic of Lithuania, companies financial reports, material of the Statistics Department under the Lithuanian Government, the State Enterprise "Center of Registers", Mortgage and Assets Arrest Acts Registers, information of courts, as well as by using statistical data analysis, descriptive, logical analysis, synthesis, statistical clustering and graphics tests analysis methods, the companies trade credit risk evaluation specificity and problems were established, company's credit risk evaluation methodology was prepared, trade credit risk evaluation of the three companies was performed. The study has found that the company's trade credit risk evaluation is an effective tool for the reduction of trade credit risk. During the economic depression period, when the insurance companies are stiffening the trade credit risk insurance conditions, trade credit risk evaluation becomes the alternative to insurance, which helps to reduce losses due to customers insolvency. The companies, which are practising trade crediting, will be able to use company's trade credit evaluation methodology analyzed and described in the master's work. Estimating their customers on its basis, the companies will be able to reduce the risk of the supply of trade credit.

1 PRIEDAS

ĮMONĖS PREKINIO KREDITO RIZIKOS VERTINIMO PROCEDŪRA

11 pav. Darbas su atidėtu apmokėjimu [46]

2 PRIEDAS

INFORMACIJA APIE TIRIAMAS ĮMONES

UAB „Laivų technika“

Įmonės kodas 141511946

PVM kodas LT415119419

Įregistruota 1997.03.07, Nr. AB97-65

Kontaktinė informacija:

Registracinis adresas: Tiltų g. 1-7, Klaipėda LT - 91249, Lietuva

Realus adresas: Nemuno g. 139A, Klaipėda LT-93262, Lietuva

Telefonai: +370 46 342880, +370 46 411733

Faksai: +370 46 342880

Elektroninis paštas: info@lvt.lt

Interneto svetainė: www.laivutechnika.lt, www.lvt.lt

Banko sąskaita: SEB bankas LT987044060000522037

Juridinė forma: Uždaroji Akcinė Bendrovė, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus.

Akcinis kapitalas 40 000 Lt.

Akcininkai:

Uždaroji akcinė bendrovė „Varitecha” - 50.00 %;

Bronius Jazbutis, Lietuvos Respublika - 10.00 %;

Laimutė Vismantienė, Lietuvos Respublika - 10.00 %;

Vladislav Smyk, Lietuvos Respublika - 10.00 %;

Zigmantas Urbonavičius, Lietuvos Respublika - 10.00 %;

Kiti akcininkai - 10.00 %.

Vadovybė:

Bronius Jazbutis, direktorius turintis parašo teisę.

Reali įmonės veikla remiantis atvirais šaltiniai ir įmonės informacija pagal NACE kodus:

33.15 - Įvairių tipų laivų remontas ir techninė priežiūra

30.11 - Laivų ir plūdriųjų konstrukcijų statyba

1 lentelė. UAB „Laivų Technika” santykiniai finansiniai rodikliai

Finansiniai rodikliai	2008 m.	2007 m.	2006 m.	2005 m.	2004 m.
Apyvartos pokytis, proc.	89.30%	18.63%			
Apyvartos pokytis, Lt.	5892780	1036307			
Įprastinės veiklos pelningumas, proc., pagal (1) formulę.	20,15%	14,18%	7,47%	13,24%	-10,20%
Bendrasis likvidumas, pagal (2) formulę	3,17	4,82	2,85	2,71	1,93
Skubus likvidumas, pagal (3) formulę	3,05	4,36	2,21	2,51	1,68
Kritinis likvidumas, pagal (4) formulę	0,252	1,390	0,306	0,487	0,130
Apyvartinis kapitalas, pagal (5) formulę	3823097	2011473	1354229	1156162	601620
Gautinų sumų apyvartumas (kai trumpas balansas), dienomis, pagal (7) formulę	83	86	91	75	81
Gautinų sumų pokytis, proc.	82,43%	12,53%			
Gautinų sumų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (10) formulę	50,98%	61,52%	66,55%	74,65%	80,58%
Atsargų apyvartumas, dienomis, pagal (6) formulę	10	18	36	12	18
Atsargų pokytis, proc.	-13,02%	-48,23%			
Atsargų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (9) formulę	3,82%	3,82%	22,72%	7,33%	12,67%
Mokėtinų sumų apyvartumas (kai trumpas balansas), dienomis, pagal (11) formulę	79	38	55	59	74
Mokėtinų sumų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (8) formulę	0%	0%	0%	0%	0%
Mokėtinų sumų pokytis, proc.	0,00%	0,00%			
Nuosavybės - turto santykis, proc., pagal (12) formulę	71,10%	79,07%	63,93%	65,95%	51,91%

Kita informacija apie įmonę:

Pagal Nekilnojamojo Turto Registro duomenis įmonė nekilnojamojo turto neturi. Visas įmonės nekilnojamas turtas yra nuomojamas.

Įmonė turi 8 nuosavos transporto priemones. Nuomojamų ar lizinguojamų transporto priemonių įmonė neturi.

Įmonės istorija: 2008 metais įmonė buvo susimažinusi įstatinį kapitalą nuo 40 000 Lt. iki 10 000 Lt., tačiau 2009 metais vėl pasididino iki 40 000 Lt.

Pagrindiniuose Lietuvos laikraščiuose nebuvo publikacijų apie įmonę.

Pagal turimą informaciją nėra duomenų apie įmonės dalyvavimą kitų kompanijų veikloje

Įmonės atsiskaitymai:

Registruoti ieškiniai teismuose, kurie buvo iškelti įmonei :

Data: 2008 03 06, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Baltijos grupė“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas;

Data: 2008 12 23, institucija: Klaipėdos Miesto Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Veldva“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas.

Hipoteka: remiantis Hipotekos Registro informacija šiuo metu nėra įregistruotų hipotekos įrašų.

Turto areštai: remiantis Turto Arešto Aktų registro informacija įregistruoti aktyvūs yra šie įrašai:

Arešto data: 2007.09.13 Arešto suma: 6943.58 Lt.

Arešto data: 2008.10.23 Arešto suma: 8687.44 Lt.

Turto arešto aktų registro išsami informacija:

Turto arešto akto numeris: 1208001297

Dokumento būsena: Laikina

Turto arešto akto gavimo data ir laikas: 2008-10-22 16.55

Turto arešto akto įregistravimo data ir laikas: 2008-10-23 08.35

Turto arešto aktą priėmusi institucija:

Pavadinimas: Klaipėdos m. apylinkės teismas

Buveinė: S.Daukanto g. 8, 92129 Klaipėda

Pareigūnas:

Pareigos: Teisėjas

Vardas, pavardė: E. Pauliukienė

Turto arešto akto priėmimo data ir laikas: 2008-10-21 00.00

Turto arešto akto priėmimo vieta: Klaipėda

Nutartis: 2-12310-122/2008

Asmuo (asmenys), kurio (-ių) turtas areštuojamas:

Juridinio asmens kodas: 141511946 (4151194)

Pavadinimas: Uždaroji akcinė bendrovė UAB „Laivų technika“

Buveinė: Nemuno g. 139A, Klaipėda

Asmuo (asmenys), kurio (-ių) reikalavimų įvykdymui užtikrinti taikomas turto areštas (kreditorius (-iai)):

Juridinio asmens kodas:

Pavadinimas: UAB „Veldva“

Buveinė: Nenurodyta

Areštuotas turtas: Turtas

Turto arešto pagrindai: Lietuvos Respublikos CPK 148, 149, 151, 152, 290, 291 str.

Turto arešto būdai: Apribotas disponavimas

Turto arešto mastas: 8687,44 Lt

Kiti teisių apribojimai, jeigu jie taikomi: Areštuoti UAB „Laivų technika“ nuosavybės teise priklausantį turtą už 8687,44 Lt.

Pastabos: Turto saugotoja atsakovė.

Išrašas parengtas pagal Turto arešto aktų registro 2009-07-10 10.37 val. duomenis.

Turto arešto akto numeris: 1207000769

Dokumento būsena: Laikina

Turto arešto akto gavimo data ir laikas: 2007-09-13 13.16

Turto arešto akto įregistravimo data ir laikas: 2007-09-13 15.50

Turto arešto aktą priėmusi institucija:

Pavadinimas: Klaipėdos m. apylinkės teismas

Buveinė: S.Daukanto g. 8, 92129 Klaipėda

Pareigūnas:

Pareigos: Teisėjas

Vardas, pavardė: R. Girevičius

Turto arešto akto priėmimo data ir laikas: 2007-09-12 00.00

Turto arešto akto priėmimo vieta: Klaipėda

Nutartis: 2-8121-740/2007

Asmuo (asmenys), kurio (-ių) turtas areštuojamas:

Juridinio asmens kodas: 141511946 (4151194)

Pavadinimas: Uždaroji akcinė bendrovė UAB „Laivų technika“

Buveinė: Nemuno g. 139A, Klaipėda

Asmuo (asmenys), kurio (-ių) reikalavimų įvykdymui užtikrinti taikomas turto areštas (kreditorius (-iai)):

Juridinio asmens kodas: 140604027 (4060402)

Pavadinimas: Uždaroji akcinė bendrovė UAB „Baltijos grupė“

Buveinė: K. Donelaičio g. 19A, Klaipėdos m., Klaipėdos m. sav.

Areštuotas turtas: Piniginės lėšos

Turto arešto pagrindai: Lietuvos Respublikos CPK 144, 145, 148 str.

Turto arešto būdai: Apribotas disponavimas

Turto arešto mastas: 6943,58 Lt

Kiti teisių apribojimai, jeigu jie taikomi: Ieškovės reikalavimų įvykdymui užtikrinti taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovės piniginių lėšų, esančių atsakovės atsiskaitomojoje sąskaitoje Nr. LT98 7044 0600 0052 2037, AB „SEB Vilniaus banke“, areštą 6943,58 Lt sumoje.

Pastabos: Nenurodyta

Išrašas parengtas pagal Turto Arešto Aktų registro 2009-07-10 10.36 val. duomenis.

UAB „Elga“

Įmonės kodas 144749778

PVM kodas LT447497716

Įregistruota 1993.08.17, Nr. UAB 04-151

Kontaktinė informacija:

Registracinis adresas: Pramonės G. 12, Šiauliai LT - 78150 Lietuva

Realus adresas: Pramonės G. 12, Šiauliai LT - 78150 Lietuva (plotas: 14219 kv.m)

Telefonai: +370 41 594710. Mobilūs telefonai: +370 698 46057

Faksai: +370 41 594725

Elektroninis paštas: info@elga.lt

Interneto svetainė: www.elga.lt

Įmonės sandėliai:

Deltuvos G. 24, Ukmergės M., Ukmergės R. Sav., (plotas: 2000 kv.m)

Pramonės G. 12, Šiaulių M., Šiaulių M. Sav., (plotas: 2174 kv.m)

Įmonės padalinys: Deltuvos G. 24, Ukmergės M., Ukmergės R. Sav., (plotas: 3293 kv.m)

Auditorius: UAB „Revizorius“

Banko sąskaita: bankas Swedbank LT507300010002402234

Juridinė forma: Uždaroji Akcinė Bendrovė, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus

Akcinis kapitalas 2 000 000 Lt.

Akcininkai:

Danguolė Bronė Žvirblienė, Lietuvos Respublika - 41.52 %;

Ramūnas Volbekas, Lietuvos Respublika - 40.72 %;

Robertas Dapkus, Lietuvos Respublika - 15.89 %;

Kiti akcininkai - 1.87 %.

Vadovybė:

Ramūnas Volbekas, generalinis direktorius, turintis parašo teisę, valdybos pirmininkas;

Vytautas Krikštaponis, valdybos narys;

Robertas Dapkus, valdybos narys.

Reali įmonės veikla remiantis atvirais šaltiniai ir įmonės informacija pagal NACE kodus:

27.12 - Elektros skirstomosios ir valdymo įrangos gamyba

25.11 - Metalo konstrukcijų ir jų dalių gamyba

2 lentelė. UAB „Elga” santykiniai finansiniai rodikliai

Finansiniai rodikliai	2009-01-01 2009-06-30	2008 m.	2007 m.	2006 m.	2005 m.	2004 m.
Apyvartos pokytis, proc.		15.00%	22.77%			
Apyvartos pokytis, Lt.		13578978	16793458			
Įprastinės veiklos pelningumas, proc., pagal (1) formulę	0,78%	0,99%	6,59%	5,09%	4,05%	3,00%
Bendrasis likvidumas, pagal (2) formulę	2,60	2,48	2,05	2,20	2,43	2,71
Skubus likvidumas, pagal (3) formulę	1,63	1,42	1,09	1,31	1,52	1,54
Kritinis likvidumas, pagal (4) formulę	0,140	0,159	0,100	0,244	0,177	0,294
Apyvartinis kapitalas, pagal (5) formulę	29241050	27323793	26919763	21816959	20637754	17317623
Gautinų sumų apyvartumas, dienomis, pagal (7) formulę	155 (dalinama iš pusmečio)	81	102	95	110	102
Gautinų sumų pokytis, proc.		-8,82%	31,77%			
Gautinų sumų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (10) formulę	46,33%	50,65%	48,39%	48,29%	55,27%	46,04%
Atsargų apyvartumas, dienomis, pagal (6) formulę	139 (dalinama iš pusmečio)	74	113	90	82	111
Atsargų pokytis, proc.		-19,98%	51,25%			
Atsargų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (9) formulę	37,39%	42,93%	46,74%	40,63%	37,46%	43,10%
Mokėtinų sumų apyvartumas, dienomis, pagal (8) formulę	62 (dalinama iš pusmečio)	46	80	73	73	68
Mokėtinų sumų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (11) formulę	44%	66%	68%	73%	81%	71%
Mokėtinų sumų pokytis, proc.		-30,94%	32,37%			
Nuosavybės - turto santykis, proc., pagal (12) formulę	64,10%	63,37%	55,55%	58,99%	63,72%	70,35%

Kita informacija apie įmonę:

Pagal Nekilnojamojo Turto Registro duomenis, įmonei priklauso šis nekilnojamasis turtas:

Patalpos/butai Pramonės G. 2-43, Šiaulių M.

Patalpos/butai Pramonės G. 2-83, Šiaulių M.

Patalpos/butai Tilžės G. 57-58, Šiaulių M.

Patalpos/butai J. Kubiliaus G. 1, Vilniaus M.

Patalpos/butai Žolyno G. 13A-12, Vilniaus M.

Statiniai Vainagių K.

Statiniai Pramonės G. 12, Šiaulių M.

Statiniai Deltuvos G. 24, Ukmergės M.

Žemės sklypas Sutkūnų K.

Žemės sklypas su statiniais Pašvinių K.

Turto balansinė vertė: 1.601.461 Lt. (už 2009.06.30)

Įmonė turi 46 nuosavos transporto priemones. Nuomojamų ar lizinguojamų transporto priemonių įmonė neturi.

Dalis žaliavų naudojamų įmonės produktų gamyboje (15 %) yra importuojama, daugiausiai iš Belgijos Karalystės, Italijos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Prancūzijos Respublikos, Vokietijos Federacinės Respublikos.

Dalis įmonės pagaminamos produkcijos yra eksportuojama, daugiausiai į Estijos Respubliką, Latvijos Respubliką, Rusijos Federaciją, Sirijos Arabų Respubliką, Vietnamo Socialistinę Respubliką.

Pagrindiniai įmonės klientai:

UAB„Maxima Lt“ (Lietuvos Respublika)

AB „Vst“ (Lietuvos Respublika)

UAB „Ekobana“ (Lietuvos Respublika)

AB „Klaipėdos kartonas“ (Lietuvos Respublika)

AB „Lietuvos geležinkeliai“ (Lietuvos Respublika)

„Electricity of Vietnam, power engineering & consulting Company no.3“ (Vietnamo Socialistinė Respublika)

„Gaur“ AS (Estijos respublika)

„General company of electricity of damascus governorate“ (Sirijos Arabų Respublika)

Įmonės istorija: 1959 įkurta metalo konstrukcijų ir elektros konstrukcijų gamybos įmonė. Pradėti gaminti vidutinės ir žemos įtampos skirstomieji įrenginiai. Nuo 1964 metų įmonė vadinosi Šiaulių Eksperimentinė Elektros Konstrukcijų Gamykla, gamino vidutinės ir žemos įtampos skirstomuosius įrenginius, metalo konstrukcijas. 1974 metais įkurtas Ukmergės filialas, kuris gamina metalo konstrukcijas ir atlieka kitus metalo apdirbimo darbus. 1993 metais įmonė privatizuota ir įkurta

akcinė bendrovė „Elga“. 2004.09.06 akcinė bendrovė reorganizuota į uždarąją akcinę bendrovę „Elga“.

Įmonės įstatinis kapitalas buvo pakeistas keletą kartų. 2003 metais jis buvo padidintas nuo 1 100 000 Lt. iki LTL 1 600 000 Lt. 2007 metais įmonės įstatinis kapitalas buvo padidintas nuo 1 600 000 Lt. iki 2 000 000 Lt.

Informacija iš spaudos:

(Verslo Žinios 2008.05.28)

Eksporto modelis parduoti nebaigtą gaminį

Šiaulių UAB „Elga“ padidino produkcijos eksportą parduodama ne galutinį gaminį, o pusfabrikatį. Šiauliečių elektros skirstymo įrenginius dabar Rusijoje ir Egipte baigia surinkti vietos gamintojai. Per porą metų bendrovė keliskart padidino eksportą ir dabar apie 30% visos produkcijos išveža į Egiptą ir Rusiją. UAB „Elga“ apyvarta pernai, palyginti su 2006 m., išaugo 22%, įmonė uždirbo apie 5 mln. Lt pelno. 2007 m. užsienyje ji pardavė apie 30% žemos ir vidutinės įtampos elektros skirstymo įrenginių, prieš porą metų eksporto dalis buvo perpus mažesnė. Prognozuojama, kad apyvarta, palyginti su praėjusiais metais, šiemet augs 15 - 20%, eksportas metų pabaigoje sudarys apie 40% visos apyvartos.

Pagal turimą informaciją nėra duomenų apie įmonės dalyvavimą kitų kompanijų veikloje.

Kokybės valdymo sistema sertifikuota pagal ISO 9001 standartą.

Įmonės atsiskaitymai:

Registruoti ieškiniai teismuose, kurie buvo iškelti įmonei :

Data: 2004.05.24, institucija: Šiaulių Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Mechanika“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas.

Hipoteka: remiantis Hipotekos Registro informacija šiuo metu yra įregistruotas 1 hipotekos įrašas:

Įregistruota: 1, data 2007.11.26.

Turto areštai: remiantis Turto Arešto Aktų Registro informacija šiuo metu įregistruotų aktyvių turto arešto įrašų nėra.

UAB „Okz Holding Baltija“

Įmonės kodas 111810362

PVM kodas LT118103610

Įregistruota 2003.07.04., Nr. UĮ 03-212.

Kontaktinė informacija:

Registracinis adresas: Pramonės Pr. 4K, Plungė, LT-90112 Lietuva.

Realus adresas: Pramonės Pr. 4A, Plungės M., Plungės R. Sav., LT-90112

Telefonai: +370 448 55195, +370 448 71019. Mobilieji telefonai: +370 620 67602

Faksai: +370 448 71019

Elektroninis paštas: info@okzholding.lt

Interneto tinklapis: www.okzholding.lt

Įmonės produkcijos gamybos plotai Pramonės Pr. 4K, Plungės M., Plungės R. Sav., (plotas: 20000 kv.m)

Auditorius: „L. Jablonskienės Firma Finansinis ir Valdymo Auditas“

Banko sąskaita: Bankas AS “UniCredit Bank“ Lietuvos skyrius LT222050000012025302

Juridinė forma: Uždaroji Akcinė Bendrovė, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus

Akcinis kapitalas 2 010 000 Lt.

Akcininkai:

„Okz Holding“ AS, Čekijos Respublika - 100 %.

Vadovybė:

Dian Ivanov, direktorius, turintis parašo teisę

Veronika Markucevičienė, vyriausias finansininkas

Aloyzas Štaras, vykdomasis direktorius

Reali įmonės veikla remiantis atvirais šaltiniai ir įmonės informacija pagal NACE kodus:

25.11 - Metalo konstrukcijų ir jų dalių gamyba;

25.61 - Metalų apdorojimas ir dengimas

3 lentelė. UAB „Okz Holding Baltija” santykiniai finansiniai rodikliai

Finansiniai rodikliai	2008-04-01 2009-03-31	2007 m.	2006 m.	2005 m.	2004 m.
Apyvartos pokytis, proc.	-32.95%	90.48%			
Apyvartos pokytis, Lt.	- 20888879	30111103			
Įprastinės veiklos pelningumas, proc., pagal (1) formulę	0,35%	26,58%	0,17%	1,38%	2,73%
Bendrasis likvidumas, pagal (2) formulę	0,99	1,76	1,50	1,21	1,07
Skubus likvidumas, pagal (3) formulę	0,63	1,46	0,87	0,65	0,87
Kritinis likvidumas, pagal (4) formulę	0,020	0,050	0,018	0,013	0,001
Apyvartinis kapitalas, pagal (5) formulę	-78569	11940804	3559008	2572604	715920
Gautinų sumų apyvartumas, dienomis, pagal (7) formulę	22	127	64	48	157
Gautinų sumų pokytis, proc.	-64,41%	264,09%			
Gautinų sumų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (10) formulę	51,35%	79,69%	56,50%	52,40%	81,12%
Atsargų apyvartumas, dienomis, pagal (6) formulę	57	52	61	69	49
Atsargų pokytis, proc.	20,63%	4,99%			
Atsargų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (9) formulę	37,08%	16,98%	41,74%	46,54%	18,76%
Mokėtinų sumų apyvartumas, dienomis, pagal (8) formulę	78	96	52	90	125
Mokėtinų sumų dalis trumpalaikiame turte, proc., pagal (11) formulę	51%	55%	54%	73%	51%
Mokėtinų sumų pokytis, proc.	-9,57%	122,71%			
Nuosavybės - turto santykis, proc., pagal (12) formulę	43,29%	52,01%	5,40%	4,24%	3,19%

Kita informacija apie įmonę:

Pagal Nekilnojamojo Turto Registro duomenis, įmonei priklauso šis nekilnojamasis turtas:

Žemės sklypas su statiniais Pramonės Pr. 4D, Plungės M.

Žemės sklypas su statiniais Pramonės Pr. 4K, Plungės M.

Žemės sklypas su statiniais Pramonės Pr. 4M, Plungės M.

Žemės sklypas su statiniais Šaltinio G. 13, Plungės M.

Turto balansinė vertė: 8 433 276 Lt. (už 2009.03.31)

Įmonė turi 40 nuosavų transporto priemonių. Įmonė turi 6 nuomojamas ar lizinguojamas transporto priemones.

Dalis žaliavų reikalingų įmonės produkcijai pagaminti (5 %) yra importuojama, daugiausiai iš Čekijos Respublikos, Lenkijos Respublikos.

Dalis įmonės pagamintos produkcijos (10 %) yra eksportuojama, daugiausiai į Čekijos Respubliką, Latvijos Respubliką, Lenkijos Respubliką, Vokietijos Federacinę Respubliką.

Pagrindiniai klientai:

AB „Achema“ (Lietuvos Respublika)

AB „Mažeikių Nafta“ (Lietuvos Respublika)

Pagrindiniai Tiekėjai:

Bendra Lietuvos ir Ukrainos įmonė UAB „Azovlitas“ (Lietuvos Respublika)

AB „Lytagra“ (Lietuvos Respublika)

UAB „Vakarų Metalas“ (Lietuvos Respublika)

UAB „Linkman“ (Lietuvos Respublika)

IĮ „Undina“ (Lietuvos Respublika)

Įmonės istorija: UAB „Okz Holding Baltija“ įkurta 2003.07.04. Steigėja Čekijos Respublikos įmonė. Vykdo veiklą Lietuvoje ir ES šalyse. Pagrindinė veikla metalo konstrukcijų gamyba ir montavimas. Pagrindinė veikla nuo įmonės įkūrimo buvo rezervuarų projektavimas, gamyba ir montavimas, metalo konstrukcijų ir technologinių įrengimų gamyba, montavimas, dažymas, izoliavimas. 2007 m. išplėsta veikla- buitinių vagonėlių (modelių) gamyba.

2007 metais įmonės įstatinis kapitalas buvo padidintas nuo 10 000 Lt. iki 2 010 000 Lt.

Duomenys apie grupę, kuriai priklauso įmonė: „Okz Holding“ AS

Pagrindiniuose Lietuvos laikraščiuose nebuvo publikacijų apie kompaniją.

Pagal turimą informaciją nėra duomenų apie įmonės dalyvavimą kitų kompanijų veikloje.

Kokybės valdymo sistema sertifikuota pagal ISO:9001 ir EN ISO 3438-2:2006 ir DIN 18800-7 ir DIN 4119 ir EN 729/ISO 3834 standartus

Įmonė yra Lietuvos Statybininkų Asociacijos narė.

Įmonės atsiskaitymai:

Registruotos bylos prie įmonės dėl mokėjimų vėlavimo skolų išieškojimo departamente:

Data: 2009 01 02, Suma: LTL 9355.29, Rezultatas: Neapmokėta

Data: 2009 03 10, Suma: LTL 10911.89, Rezultatas: Neapmokėta

Data: 2009 04 21, Suma: LTL 5155.26, Rezultatas: Neapmokėta

Data: 2009 06 15, Suma: LTL 942.00, Rezultatas: Apmokėta

Data: 2009 06 22, Suma: LTL 2436.00, Rezultatas: Neapmokėta

Registruoti ieškiniai teismuose, kurie buvo iškelti įmonei :

Data: 2006 06 06, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Ajeras“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2006 09 11, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Mažeikių strėlė“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2006 09 12, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Termosfera“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2006 09 21, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: individualus asmuo, priežastis: dėl 27790,25 lt įsiskolinimo, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 04 22, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: individualus asmuo, priežastis: dėl sandorio iš dalies panaikinimo, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 05 13, institucija: Mažeikių Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Gpix“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 06 10, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Anista“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 06 22, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB “Nota bene”, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 06 26, institucija: Vilniaus Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Y. H. K“, priežastis: dėl bankroto bylos iškėlimo, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 06 29, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Maridana“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 06 29, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Elwo“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 07 15, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Verslo stimulas”, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 07 16, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Šiaulių kranai“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 07 16, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Serpantinas“, priežastis: dėl bankroto bylos iškėlimo, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 07 16, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Gera kaina LT“, priežastis: dėl prievolės įvykdymo, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 08 11, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Serpantinas“, priežastis: dėl piniginių sumų priteisimo, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 06 29, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: UAB „Bureau veritas Lit“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 09 01, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: V. Abromavičiaus įmonė „Rinkantas“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 09 08, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: „Coface Austria Kreditversicherung“ Ag Lietuvos filialas, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 09 10, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Kazlų Rūdos Metalas“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 09 22, institucija: Plungės Rajono Apylinkės Teismas, ieškovas: „Coface Austria Kreditversicherung“ Ag Lietuvos filialas, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Data: 2009 10 23, institucija: Klaipėdos Apygardos Teismas, ieškovas: UAB „Hertel services“, priežastis: skola, suma: nežinoma, rezultatas: nežinomas

Hipoteka: remiantis Hipotekos Registro informacija šiuo metu yra įregistruoti 2 hipotekos įrašai:

Įregistruota: 2, paskutinė data 2008.03.27.

Turto areštai: remiantis Turto Arešto Aktų Registro informacija įregistruoti 32 aktyvūs įrašai, iš jų 30 įregistruoti 2009 metais, naujausia data 2009.10.09.

Infliacijos lygis Lietuvoje:

01.01.2008 - 31.12.2008	8.5%
01.01.2007 - 31.12.2007	5.7%
01.01.2006 - 31.12.2006	3.8%
01.01.2005 - 31.12.2005	2.7%
01.01.2004 - 31.12.2004	1.2%
01.01.2003 - 31.12.2003	-1.2%

Visa pirmame priede pateikta informacija buvo surinkta iš oficialių bei viešųjų šaltinių 2009 10 25, bei atnaujinta 2009.11.20.

3 PRIEDAS

TIRIAMŲ ĮMONIŲ FINANSINĖ INFORMACIJA

4 lentelė. UAB „Laivų Technika” finansinės atskaitomybės dokumentai (balansas ir pelno (nuostolio) ataskaita)

Balansas (litais) UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "LAIVŲ TECHNIKA" **Įmonės kodas** 141511946					
	2008-12-31 *	**2007.12.31**	**2006.12.31**	**2005.12.31**	**2004.12.31**
TURTAS					
A. ILGALAIKIS TURTAS	702 849,--	549 791,--	597 905,--	279 121,--	97 441,--
I Nematerialusis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	55,--
I.1. Plėtros darbai	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
I.2. Prestižas	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
I.3. Patentai, licencijos	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
I.4. Programinė įranga	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
I.5. Kitas nematerialusis turtas	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
II Materialusis turtas	702 849,--	549 791,--	597 905,--	279 121,--	97 386,--
II.1. Žemė	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.2. Pastatai ir statiniai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.3. Mašinos ir įrengimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.4. Transporto priemonės	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.5. Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.6. Nebaigta statyba	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.7. Kitas materialus turtas	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.8. Investicinis turtas	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.8.1 Žemė	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.8.2 Pastatai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III. Finansinis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.1. Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d

III.2. Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms įmonėms	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
III.3. Po vienerių metų gautinos sumos	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
III.4. Kitas finansinis turtas	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
IV. Kitas ilgalaikis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
IV.1. Atidėtojo mokesčio turtas	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
IV.2. Kitas ilgalaikis turtas	0,--	n/d	n/d	n/d	n/d
B. TRUMPALAIKIS TURTAS	5 586 200,--	2 537 638,--	2 084 665,--	1 834 197,--	1 249 270,--
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	213 300,--	245 217,--	473 696,--	134 388,--	158 336,--
I.1. Atsargos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.1. Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.2. Nebaigta gamyba	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.3. Pagaminta produkcija	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.4 Pirktos prekės, skirtos perparduoti	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II. Per vienerius metus gautinos sumos	2 848 083,--	1 561 214,--	1 387 354,--	1 369 293,--	1 006 722,--
II.1. Pirkėjų įsiskolinimas	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.2. Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.3. Kitos gautinos sumos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III. Kitas trumpalaikis turtas	2 080 960,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.1. Trumpalaikės investicijos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III.2. Terminuoti indėliai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III.3. Kitas trumpalaikis turtas	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	443 857,--	731 207,--	223 615,--	330 516,--	84 212,--
TURTAS IŠ VISO	6 289 049,--	3 087 429,--	2 682 570,--	2 113 318,--	1 346 711,--
* - © Juridinių asmenų registras (šaltinis)					
	2008-12-31 *	**2007.12.31**	**2006.12.31**	**2005.12.31**	**2004.12.31**
NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI					
C. NUOSAVAS KAPITALAS	4 471 760,--	2 441 142,--	1 714 983,--	1 393 636,--	699 061,--
I. Kapitalas	10 000,--	40 000,--	40 000,--	40 000,--	40 000,--
I.1. Įstatinis (Pasirašytasis)	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.2. Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d

I.3. Akcijų priedai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.4. Savos akcijos (-)	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II. Perkainojimo rezervas (rezultatai)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III. Rezervai	54 234,--	24 234,--	24 234,--	24 234,--	347 033,--
III.1. Privalomasis	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III.2. Savoms akcijoms įsigyti	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III.3. Kiti rezervai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
IV. Nepaskirstytasis pelnas (nuostolis)	4 407 526,--	2 376 908,--	1 650 749,--	1 329 402,--	312 028,--
IV.1. Ataskaitinių metų pelnas (nuostoliai)	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
IV.2. Ankstesnių metų pelnas (nuostoliai)	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
D. DOTACIJOS, SUBSIDIJOS	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
E. MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	1 817 289,--	646 287,--	967 587,--	719 682,--	647 650,--
I. Po Vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	54 186,--	120 122,--	237 151,--	41 647,--	0,--
I.1. Finansinės skolos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.1. Lizingo (finansinės nuomos) ar panašūs įsipareigojimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.2. Kreditinėms įstaigoms	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.1.3. Kitos finansinės skolos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.2. Skolos tiekėjams	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.3. Gauti išankstiniai apmokėjimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.4. Atidėjimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.4.1 Įsipareigojimų ir reikalavimų padengimo	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.4.2 Pensijų ir panašių įsipareigojimų	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.4.3 Kiti atidėjimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.5. Atidėtojo mokesčio įsipareigojimas	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
I.6. Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	1 763 103,--	526 165,--	730 436,--	678 035,--	647 650,--
II.1. Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.2. Finansinės skolos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.2.1. Kredito įstaigoms	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.2.2. Kitos skolos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d

II.3. Skolos tiekėjams	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.4. Gauti išankstiniai apmokėjimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.5. Pelno mokesčio įsipareigojimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.6. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.7. Atidėjimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
II.8. Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	6 289 049,--	3 087 429,--	2 682 570,--	2 113 318,--	1 346 711,--
* - © Juridinių asmenų registras (šaltinis)					

PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA (litais)					
	2008.01.01 2008-12-31 *	**2007.01.01 2007.12.31**	**2006.01.01 2006.12.31**	**2005.01.01 2005.12.31**	**2004.01.01 2004.12.31**
I. Pardavimo pajamos	12 491 703,--	6 598 923,--	5 562 616,--	6 633 521,--	4 522 613,--
II. Pardavimo savikaina	8 113 546,--	5 083 722,--	4 808 317,--	4 193 524,--	3 199 823,--
III. Bendrasis pelnas (nuostolis)	4 378 157,--	1 515 201,--	754 299,--	2 439 997,--	1 322 790,--
IV. Veiklos sąnaudos	2 463 979,--	1 487 232,--	1 439 054,--	1 933 084,--	2 280 532,--
IV.1. Pardavimo	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
IV.2. Bendrosios ir administracinės	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
V. Tipinės veiklos pelnas	1 914 178,--	27 969,--	-684 755,--	506 913,--	-957 742,--
VI. Kita veikla	616 906,--	924 837,--	1 117 432,--	388 055,--	518 281,--
VI.1. Pajamos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
VI.2. Sąnaudos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
VII. Finansinė ir investicinė veikla	-14 449,--	-16 908,--	-17 066,--	-16 768,--	-21 679,--
VII.1. Pajamos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
VII.2. Sąnaudos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	2 516 635,--	935 898,--	415 611,--	878 200,--	-461 140,--
IX. Pagautė	0,--	156,--	942,--	0,--	0,--
X. Netekimai	0,--	0,--	178,--	0,--	0,--
XI. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	2 516 635,--	936 054,--	416 375,--	878 200,--	-461 140,--
XII. Pelno mokestis	376 017,--	169 895,--	95 028,--	141 625,--	4 970,--
XIII. Grynasis pelnas (nuostolis)	2 140 618,--	766 159,--	321 347,--	736 575,--	-466 110,--
* - © Juridinių asmenų registras (šaltinis)					

5 lentelė. UAB „Elga” finansinės atskaitomybės dokumentai (balansas ir pelno (nuostolio) ataskaita)

Balansas (litais) UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ „ELGA" **Įmonės kodas** 144749778						
	2009.06.30	**2008.12.31**	**2007.12.31**	**2006.12.31**	**2005.12.31**	**2004.12.31**
TURTAS						
A. ILGALAIKIS TURTAS	6 513 536,--	7 701 602,--	7 683 587,--	8 228 566,--	6 152 904,--	6 701 820,--
I Nematerialusis turtas	10 240,--	14 842,--	36 090,--	50 722,--	49 181,--	27 612,--
I.1. Plėtros darbai	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
I.2. Prestižas	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
I.3. Patentai, licencijos	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
I.4. Programinė įranga	10 240,--	14 842,--	36 090,--	n/d	n/d	n/d
I.5. Kitas nematerialusis turtas	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
II Materialusis turtas	6 122 552,--	7 306 016,--	7 329 753,--	7 963 684,--	5 906 094,--	6 496 052,--
II.1. Žemė	18 099,--	286 574,--	268 475,--	135 593,--	0,--	0,--
II.2. Pastatai ir statiniai	1 601 461,--	1 751 556,--	2 104 331,--	2 156 794,--	1 566 878,--	1 754 635,--
II.3. Mašinos ir įrengimai	53 861,--	63 360,--	82 360,--	45,--	238,--	1 832,--
II.4. Transporto priemonės	805 770,--	934 236,--	1 074 608,--	825 516,--	639 133,--	418 108,--
II.5. Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai	2 422 294,--	2 999 443,--	3 506 457,--	4 506 430,--	3 386 026,--	4 015 686,--
II.6. Nebaigta statyba	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.7. Kitas materialus turtas	179 067,--	228 847,--	293 522,--	339 306,--	313 819,--	305 791,--
II.8. Investicinis turtas	1 042 000,--	1 042 000,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.8.1 Žemė	n/d	n/d	0,--	n/d	n/d	n/d
II.8.2 Pastatai	n/d	n/d	0,--	n/d	n/d	n/d
III. Finansinis turtas	380 744,--	380 744,--	317 744,--	214 160,--	197 629,--	178 156,--
III.1. Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
III.2. Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d

įmonėms						
III.3. Po vienerių metų gautinos sumos	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	0,--
III.4. Kitas finansinis turtas	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d
IV. Kitas ilgalaikis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
IV.1. Atidėtojo mokesčio turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
IV.2. Kitas ilgalaikis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
B. TRUMPALAIKIS TURTAS	47 481 380,--	45 758 614,--	52 527 240,--	39 949 691,--	35 025 150,--	27 445 962,--
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	17 755 054,--	19 645 770,--	24 550 150,--	16 231 064,--	13 119 719,--	11 829 179,--
I.1. Atsargos	16 063 474,--	18 077 683,--	22 677 527,--	15 343 081,--	12 146 718,--	11 829 179,--
I.1.1. Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	7 563 622,--	9 749 429,--	10 559 347,--	7 823 921,--	8 797 141,--	n/d
I.1.2. Nebaigta gamyba	6 868 059,--	5 869 930,--	10 253 696,--	6 288 568,--	2 250 373,--	n/d
I.1.3. Pagaminta produkcija	1 625 934,--	2 441 077,--	1 856 325,--	1 203 651,--	936 607,--	n/d
I.1.4 Pirktos prekės, skirtos perparduoti	5 859,--	17 247,--	8 159,--	26 941,--	162 597,--	n/d
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	1 691 580,--	1 568 087,--	1 872 623,--	887 983,--	973 001,--	n/d
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II. Per vienerius metus gautinos sumos	22 000 176,--	23 176 946,--	25 419 213,--	19 290 216,--	19 360 151,--	12 635 874,--
II.1. Pirkėjų įsiskolinimas	21 999 089,--	23 176 946,--	25 426 457,--	19 286 206,--	19 337 881,--	12 627 156,--
II.2. Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
II.3. Kitos gautinos sumos	1 087,--	0,--	-7 244,--	4 010,--	22 270,--	8 718,--
III. Kitas trumpalaikis turtas	5 179 200,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.1. Trumpalaikės investicijos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
III.2. Terminuoti indėliai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
III.3. Kitas trumpalaikis turtas	5 179 200,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	2 546 950,--	2 935 898,--	2 557 877,--	4 428 411,--	2 545 280,--	2 993 961,--
TURTAS IŠ VISO	53 994 916,--	53 460 216,--	60 210 827,--	48 178 257,--	41 178 054,--	34 160 834,--
NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI						
C. NUOSAVAS KAPITALAS	34 609 158,--	33 879 967,--	33 444 147,--	28 418 701,--	26 237 798,--	24 032 495,--
I. Kapitalas	2 000 000,--	2 000 000,--	2 000 000,--	1 600 000,--	1 600 000,--	1 600 000,--

I.1. Įstatinis (Pasirašytasis)	2 000 000,--	2 000 000,--	2 000 000,--	1 600 000,--	1 600 000,--	1 600 000,--
I.2. Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
I.3. Akcijų priedai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.4. Savos akcijos (-)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
II. Perkainojimo rezervas (rezultatai)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III. Rezervai	200 000,--	200 000,--	160 000,--	160 000,--	160 000,--	160 000,--
III.1. Privalomasis	200 000,--	200 000,--	160 000,--	160 000,--	160 000,--	160 000,--
III.2. Savoms akcijoms įsigyti	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.3. Kiti rezervai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
IV. Nepaskirstytasis pelnas (nuostolis)	32 409 158,--	31 679 967,--	31 284 147,--	26 658 701,--	24 477 798,--	22 272 495,--
IV.1. Ataskaitinių metų pelnas (nuostoliai)	201 534,--	827 724,--	4 785 446,--	n/d	n/d	n/d
IV.2. Ankstesnių metų pelnas (nuostoliai)	32 207 624,--	30 852 243,--	26 498 701,--	n/d	n/d	n/d
D. DOTACIJOS, SUBSIDIJOS	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
E. MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	19 385 758,--	19 580 249,--	26 766 680,--	14 940 256,--	10 128 339,--	
I. Po Vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	1 145 428,--	1 145 428,--	1 159 203,--	1 626 824,--	552 860,--	0,--
I.1. Finansinės skolos	1 145 428,--	1 145 428,--	1 159 203,--	1 626 824,--	552 860,--	0,--
I.1.1. Lizingo (finansinės nuomos) ar panašūs įsipareigojimai	1 145 428,--	1 145 428,--	1 159 203,--	1 626 824,--	552 860,--	0,--
I.1.2. Kreditinėms įstaigoms	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.1.3. Kitos finansinės skolos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.2. Skolos tiekėjams	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.3. Gauti išankstiniai apmokėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.4. Atidėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
I.4.1 Įsipareigojimų ir reikalavimų padengimo	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
I.4.2 Pensijų ir panašių įsipareigojimų	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
I.4.3 Kiti atidėjimai	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d	n/d
I.5. Atidėtojo mokesčio įsipareigojimas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
I.6. Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--

II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	18 240 330,--	18 434 821,--	25 607 477,--	18 132 732,--	14 387 396,--	10 128 339,--
II.1. Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	363 882,--	755 789,--	618 211,--	782 466,--	218 698,--	0,--
II.2. Finansinės skolos	963 331,--	963 331,--	1 208 480,--	0,--	0,--	0,--
II.2.1. Kredito įstaigoms	963 331,--	963 331,--	1 208 480,--	0,--	0,--	0,--
II.2.2. Kitos skolos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.3. Skolos tiekėjams	7 943 406,--	12 086 071,--	17 500 423,--	13 221 073,--	11 698 679,--	7 235 599,--
II.4. Gauti išankstiniai apmokėjimai	5 543 887,--	1 212 430,--	1 258 443,--	222 370,--	195 660,--	1 225 695,--
II.5. Pelno mokesčio įsipareigojimai	3 499,--	0,--	641 647,--	401 007,--	59 321,--	n/d
II.6. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	2 783 040,--	2 971 454,--	3 139 651,--	2 386 097,--	916 488,--	821 247,--
II.7. Atidėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d
II.8. Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	639 285,--	445 746,--	1 240 622,--	1 119 719,--	1 298 550,--	845 798,--
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	53 994 916,--	53 460 216,--	60 210 827,--	48 178 257,--	41 178 054,--	34 160 834,--
PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA (litais)						
	2009.01.01 2009.06.30	**2008.01.01 2008.12.31**	**2007.01.01 2007.12.31**	**2006.01.01 2006.12.31**	**2005.01.01 2005.12.31**	**2004.01.01 2004.12.31**
I. Pardavimo pajamos	25 810 124,--	104 133 250,--	90 554 272,--	73 760 814,--	64 449 277,--	45 346 353,--
II. Pardavimo savikaina	23 290 988,--	96 450 264,--	79 360 007,--	65 980 820,--	58 700 563,--	39 026 898,--
III. Bendrasis pelnas (nuostolis)	2 519 136,--	7 682 986,--	11 194 265,--	7 779 994,--	5 748 714,--	6 319 455,--
IV. Veiklos sąnaudos	1 769 607,--	6 496 041,--	5 266 465,--	3 978 034,--	3 185 422,--	4 932 722,--
IV.1. Pardavimo	524 206,--	1 599 047,--	1 504 122,--	1 105 965,--	975 921,--	n/d
IV.2. Bendrosios ir administracinės	1 245 401,--	4 896 994,--	3 762 343,--	2 872 069,--	2 209 501,--	n/d
V. Tipinės veiklos pelnas	749 529,--	1 186 945,--	5 927 800,--	3 801 960,--	2 563 292,--	1 386 733,--
VI. Kita veikla	-436 144,--	111 346,--	150 620,--	79 569,--	95 560,--	50 213,--
VI.1. Pajamos	121 341,--	311 913,--	370 786,--	262 980,--	234 957,--	157 464,--
VI.2. Sąnaudos	557 485,--	200 567,--	220 166,--	183 411,--	139 397,--	107 251,--
VII. Finansinė ir investicinė veikla	-111 851,--	-268 235,--	-109 346,--	-125 288,--	-49 014,--	-74 296,--

VII.1. Pajamos	35 002,--	33 912,--	90 354,--	52 766,--	85 114,--	40 281,--
VII.2. Sąnaudos	146 853,--	302 147,--	199 700,--	178 054,--	134 128,--	114 577,--
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	201 534,--	1 030 056,--	5 969 074,--	3 756 241,--	2 609 838,--	1 362 650,--
IX. Pagautė	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
X. Netekimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
XI. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	201 534,--	1 030 056,--	5 969 074,--	3 756 241,--	2 609 838,--	1 362 650,--
XII. Pelno mokestis	0,--	202 332,--	1 183 628,--	843 595,--	408 774,--	221 302,--
XIII. Grynasis pelnas (nuostolis)	201 534,--	827 724,--	4 785 446,--	2 912 646,--	2 201 064,--	1 141 348,--

6 lentelė. UAB „Okz Holding Baltija” finansinės atskaitomybės dokumentai (balansas ir pelno (nuostolio) ataskaita)

Balansas (litais)
UAB "OKZ HOLDING BALTIJA"
Įmonės kodas 111810362

	2009.03.31	**2008.03.31**	**2007.12.31**	**2006.12.31**	**2005.12.31**	**2004.12.31**
TURTAS						
A. ILGALAIKIS TURTAS	22 144 085,--	11 796 387,--	10 544 769,--	8 030 401,--	8 076 584,--	4 032 147,--
I Nematerialusis turtas	99 654,--	127 674,--	42 188,--	10 064,--	9 506,--	9 732,--
I.1. Plėtros darbai	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
I.2. Prestižas	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
I.3. Patentai, licencijos	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
I.4. Programinė įranga	99 654,--	127 674,--	42 188,--	10 064,--	n/d	n/d
I.5. Kitas nematerialusis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
II Materialusis turtas	22 044 431,--	11 668 713,--	10 502 581,--	8 020 337,--	8 067 078,--	4 022 415,--
II.1. Žemė	109 150,--	19 920,--	19 920,--	19 920,--	19 920,--	19 920,--
II.2. Pastatai ir statiniai	8 433 276,--	3 587 089,--	3 652 705,--	2 408 098,--	2 594 514,--	1 417 601,--
II.3. Mašinos ir įrengimai	11 022 572,--	4 738 765,--	4 242 343,--	3 638 764,--	3 444 985,--	1 827 113,--
II.4. Transporto priemonės	1 490 792,--	1 832 447,--	1 848 070,--	1 084 497,--	1 017 988,--	295 630,--
II.5. Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai	960 938,--	667 656,--	739 543,--	869 058,--	989 671,--	462 151,--
II.6. Nebaigta statyba	27 703,--	822 836,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.7. Kitas materialus turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.8. Investicinis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.8.1 Žemė	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
II.8.2 Pastatai	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
III. Finansinis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.1. Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.2. Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms įmonėms	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.3. Po vienerių metų gautinos sumos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.4. Kitas finansinis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--

IV. Kitas ilgalaikis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
IV.1. Atidėtojo mokesčio turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
IV.2. Kitas ilgalaikis turtas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
B. TRUMPALAIKIS TURTAS	15 266 074,--	27 392 581,--	27 640 364,--	10 708 165,--	14 813 402,--	10 526 261,--
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	5 660 253,--	16 462 679,--	4 692 313,--	4 469 155,--	6 894 644,--	1 974 912,--
I.1. Atsargos	5 532 761,--	3 842 978,--	4 324 812,--	4 346 119,--	6 745 303,--	1 917 236,--
I.1.1. Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	5 532 761,--	3 842 978,--	4 304 551,--	4 311 074,--	5 812 726,--	1 917 236,--
I.1.2. Nebaigta gamyba	0,--	0,--	20 261,--	35 045,--	932 577,--	0,--
I.1.3. Pagaminta produkcija	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.1.4 Pirktos prekės, skirtos perparduoti	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	127 492,--	12 619 701,--	367 501,--	123 036,--	149 341,--	57 676,--
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II. Per vienerius metus gautinos sumos	7 839 409,--	8 036 662,--	22 026 514,--	6 049 671,--	7 762 180,--	8 538 450,--
II.1. Pirkėjų įsiskolinimas	2 592 064,--	8 034 690,--	22 000 908,--	5 809 209,--	5 778 872,--	6 769 000,--
II.2. Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.3. Kitos gautinos sumos	5 247 345,--	1 972,--	25 606,--	240 462,--	1 983 308,--	1 769 450,--
III. Kitas trumpalaikis turtas	1 462 437,--	1 946 151,--	135 755,--	57 839,--	0,--	4 117,--
III.1. Trumpalaikės investicijos	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.2. Terminuoti indėliai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III.3. Kitas trumpalaikis turtas	1 462 437,--	1 946 151,--	135 755,--	57 839,--	0,--	4 117,--
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	303 975,--	947 089,--	785 782,--	131 500,--	156 578,--	8 782,--
TURTAS IŠ VISO	37 410 159,--	39 188 968,--	38 185 133,--	18 738 566,--	22 889 986,--	14 558 408,--
NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI						
C. NUOSAVAS KAPITALAS	16 196 693,--	24 190 731,--	19 861 154,--	970 850,--	464 668,--	
I. Kapitalas	2 010 000,--	2 010 000,--	2 010 000,--	10 000,--	10 000,--	10 000,--
I.1. Įstatinis (Pasirašytasis)	2 010 000,--	2 010 000,--	2 010 000,--	10 000,--	10 000,--	10 000,--
I.2. Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.3. Akcijų priedai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.4. Savos akcijos (-)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II. Perkainojimo rezervas (rezultatai)	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
III. Rezervai	201 000,--	201 000,--	1 000,--	1 000,--	1 000,--	1 000,--
III.1. Privalomasis	201 000,--	201 000,--	1 000,--	1 000,--	1 000,--	1 000,--
III.2. Savoms akcijoms įsigyti	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--

III.3. Kiti rezervai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
IV. Nepaskirstytasis pelnas (nuostolis)	13 985 693,--	21 979 731,--	17 850 154,--	1 001 575,--	959 850,--	453 668,--
IV.1. Ataskaitinių metų pelnas (nuostoliai)	5 962,--	241 483,--	16 848 579,--	41 725,--	n/d	n/d
IV.2. Ankstesnių metų pelnas (nuostoliai)	13 979 731,--	21 738 248,--	1 001 575,--	959 850,--	n/d	n/d
D. DOTACIJOS, SUBSIDIJOS	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
E. MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	21 213 466,--	14 998 237,--	18 323 979,--	17 725 991,--	21 919 136,--	14 093 740,--
I. Po Vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	5 868 823,--	2 149 308,--	2 624 419,--	10 576 834,--	9 678 338,--	4 283 399,--
I.1. Finansinės skolos	5 868 823,--	2 149 308,--	2 624 419,--	10 576 834,--	3 373 915,--	937 541,--
I.1.1. Lizingo (finansinės nuomos) ar panašūs įsipareigojimai	5 868 823,--	2 149 308,--	2 149 308,--	1 582 171,--	159 552,--	0,--
I.1.2. Kreditinėms įstaigoms	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.1.3. Kitos finansinės skolos	0,--	0,--	475 111,--	8 994 663,--	3 214 363,--	937 541,--
I.2. Skolos tiekėjams	0,--	0,--	0,--	0,--	6 304 423,--	3 345 858,--
I.3. Gauti išankstiniai apmokėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.4. Atidėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.4.1 Įsipareigojimų ir reikalavimų padengimo	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
I.4.2 Pensijų ir panašių įsipareigojimų	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
I.4.3 Kiti atidėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	n/d	n/d
I.5. Atidėtojo mokesčio įsipareigojimas	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
I.6. Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	15 344 643,--	12 848 929,--	15 699 560,--	7 149 157,--	12 240 798,--	9 810 341,--
II.1. Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	0,--	865 616,--	1 156 728,--	478 511,--	0,--	0,--
II.2. Finansinės skolos	0,--	0,--	0,--	0,--	289 829,--	2 380 512,--
II.2.1. Kredito įstaigoms	0,--	0,--	0,--	0,--	140 319,--	2 380 512,--
II.2.2. Kitos skolos	0,--	0,--	0,--	0,--	149 510,--	0,--
II.3. Skolos tiekėjams	7 774 753,--	4 646 346,--	8 597 789,--	3 860 498,--	8 892 004,--	5 026 316,--
II.4. Gauti išankstiniai apmokėjimai	783 580,--	470 822,--	859 209,--	1 351 498,--	1 939 515,--	1 608 089,--
II.5. Pelno mokesčio įsipareigojimai	3 164 781,--	4 591 612,--	0,--	0,--	83 546,--	65 009,--
II.6. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	2 470 162,--	1 540 952,--	2 283 146,--	785 043,--	670 911,--	299 801,--
II.7. Atidėjimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
II.8. Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai	1 151 367,--	733 581,--	2 802 688,--	673 607,--	364 993,--	430 614,--

įsipareigojimai						
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	37 410 159,--	39 188 968,--	38 185 133,--	18 738 566,--	22 889 986,--	14 558 408,--
PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA (litais)						
	2008.04.01 2009.03.31	**2008.01.01 2008.03.31**	**2007.01.01 2007.12.31**	**2006.01.01 2006.12.31**	**2005.01.01 2005.12.31**	**2004.01.01 2004.12.31**
I. Pardavimo pajamos	42 501 296,--	8 885 349,--	63 390 175,--	33 279 072,--	43 517 639,--	15 705 057,--
II. Pardavimo savikaina	36 484 720,--	7 487 822,--	32 819 822,--	26 879 396,--	36 233 395,--	14 640 221,--
III. Bendrasis pelnas (nuostolis)	6 016 576,--	1 397 527,--	30 570 353,--	6 399 676,--	7 284 244,--	1 064 836,--
IV. Veiklos sąnaudos	5 571 742,--	1 095 814,--	13 606 465,--	6 375 996,--	6 432 826,--	751 123,--
IV.1. Pardavimo	105 510,--	45 310,--	104 151,--	45 220,--	65 412,--	10 043,--
IV.2. Bendrosios ir administracinės	5 466 232,--	1 050 504,--	13 502 314,--	6 330 776,--	6 367 414,--	741 080,--
V. Tipinės veiklos pelnas	444 834,--	301 713,--	16 963 888,--	23 680,--	851 418,--	313 713,--
VI. Kita veikla	158 676,--	65 673,--	245 012,--	415 413,--	181 995,--	207 703,--
VI.1. Pajamos	216 411,--	73 749,--	249 646,--	415 413,--	181 995,--	207 703,--
VI.2. Sąnaudos	57 735,--	8 076,--	4 634,--	0,--	0,--	0,--
VII. Finansinė ir investicinė veikla	-454 046,--	-75 191,--	-360 321,--	-380 878,--	-431 334,--	-92 341,--
VII.1. Pajamos	35 954,--	16,--	182 365,--	90 873,--	178 183,--	101 165,--
VII.2. Sąnaudos	490 000,--	75 207,--	542 686,--	471 751,--	609 517,--	193 506,--
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	149 464,--	292 195,--	16 848 579,--	58 215,--	602 079,--	429 075,--
IX. Pagautė	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
X. Netekimai	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--	0,--
XI. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	149 464,--	292 195,--	16 848 579,--	58 215,--	602 079,--	429 075,--
XII. Pelno mokestis	143 502,--	50 712,--	0,--	16 490,--	95 897,--	65 010,--
XIII. Grynasis pelnas (nuostolis)	5 962,--	241 483,--	16 848 579,--	41 725,--	506 182,--	364 065,--

4 PRIEDAS

STATISTIKOS DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS STATISTINIŲ VIDURKIŲ LENTELĖS

7 lentelė. 2009 metų antrojo ketvirčio statistiniai skirtingų veiklos šakų likvidumo rodiklių vidurkiai
Požymiai: ketvirtis, statistiniai rodikliai ir ekonominės veiklos rūšis.[73]

	Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba	Elektros įrangos gamyba	Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas
Bendrojo likvidumo koeficientas	1,84	1,65	1,28
Skubaus likvidumo koeficientas	1,13	1,06	0,64

8 lentelė. 2008 metų statistiniai skirtingų veiklos šakų likvidumo rodiklių vidurkiai
Požymiai: ketvirtis, statistiniai rodikliai ir ekonominės veiklos rūšis. [73]

	Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba	Elektros įrangos gamyba	Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas
Bendrojo likvidumo koeficientas	1,53	1,44	1,67
Skubaus likvidumo koeficientas	0,92	0,83	0,93

9 lentelė. 2008 metų statistiniai įmonių apyvartumo rodiklių vidurkiai
Požymiai: metai, statistiniai rodikliai ir ekonominės veiklos rūšis [73]

	Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba	Elektros įrangos gamyba	Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas
Įmonių skaičius, vienetai	548,00	89,00	2 898,00
Pirkėjų įsiskolinimo koeficientas, dienos	37,8	63,9	28,0
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas	5,43	2,49	12,92
Atsargų apyvartumas	7,12	6,39	8,11
Nuosavo kapitalo apyvartumas	3,44	1,94	7,19

10 lentelė. 2007 metų statistiniai įmonių pagrindinių apyvartumo bei likvidumo rodiklių vidurkiai
Požymiai: metai, pagrindiniai įmonių veiklos vertinimo rodikliai ir ekonominės veiklos rūšis [73]

	Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba	Laivų ir valčių statyba bei remontas	Elektros įrangos gamyba
Darbuotojų skaičius	62,0	114,0	n.d.
Pardavimo pajamos, tūkst. Lt	11 345,0	17 234,0	n.d.
Įprastinės veiklos pelningumas, %	7,9	5,4	n.d.
Prekių apyvartumo koeficientas, dienos	0,0	0,0	n.d.
Pirkėjų įsiskolinimo koeficientas, dienos	42,2	42,4	n.d.
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas	6,6	7,0	n.d.
Bendrojo likvidumo koeficientas	1,3	1,4	n.d.
Skubaus likvidumo koeficientas	0,8	0,9	n.d.

Duomenis Statistikos Departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikia: nefinansinės valstybės ir savivaldybės įmonės, akcinės ir uždarosios akcinės bendrovės, kooperatinės bendrovės, užsienio įmonių filialai. Neįtraukiamos individualios įmonės bei fiziniai asmenys, vykdantys ūkinę (ekonominę) veiklą.